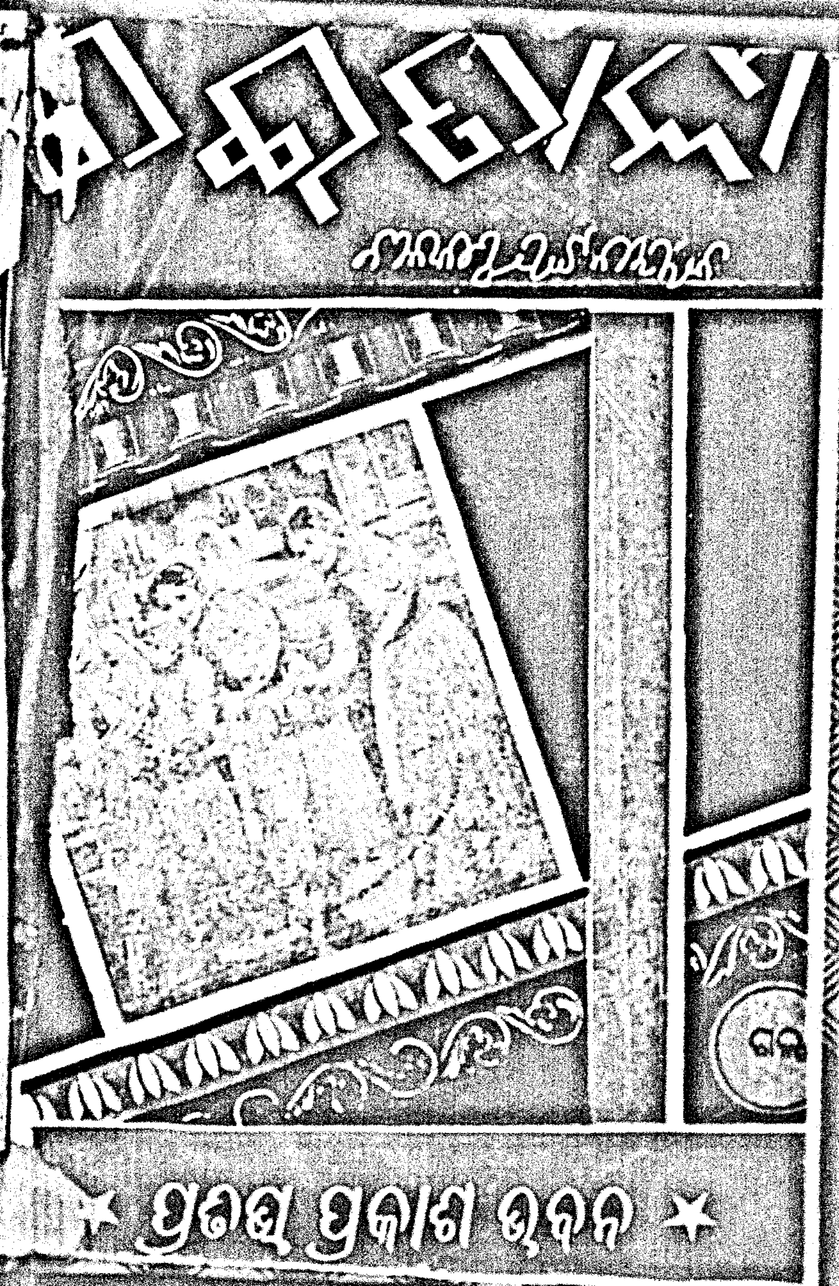

[illegible]

(ଖଣ୍ଡ ଉପନ୍ୟାସ)

ଲେଖକ— ନୀଳକଣ୍ଠ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ

ପ୍ରକାଶକ— ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ଭବନ, ବ୍ରହ୍ମପୁର

ମୁଦ୍ରାକର— ଆଶା ପ୍ରେସ୍, ବ୍ରହ୍ମପୁର (ଗଞ୍ଜାମ)

—୦ ୫' ମୂଃ—

ରଙ୍ଗଚାଙ୍ଗୀ

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ୧୯୫୦
ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ୧୯୫୬
ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ୧୯୫୮

—ଲେଖକଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥ—

ଦେବନୂଷ୍ଟ କେଦେର	ଟ ୨
ନଇମ୍ବ ଦାଣ୍ଡି	ଟ ୧୷୯
ଅବସ୍ଥା	ଟ ୧୳
ଗଡ଼ାରେଣୁ	ଟ ୦୳୷
ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରସଙ୍ଗ	ଟ ୦୳
କିଛିଏ ଚାପ	ଟ ୦୴
ସ୍ୱାଗତ	ଟ ୦୷

(ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ବେଳକୁ)

ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଲାଭର ପରେ ଅନ୍ଧାରର ସ୍ୱରାଜର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ ଯେଉଁ ଦେଶବାସୀ ସେହି ଦେଶବାସୀ ପ୍ରାୟ ପ୍ରାଚୀନମାନଙ୍କ ପରେ ଜନ୍ମ ନେଉଛନ୍ତି । ଏଣୁ ଏହି-ପୁସ୍ତକର ଚରିତାବଳୀ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ପଢିବା ପାଇଁ । ସେଥିପାଇଁ ଏହାର ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ।......ଏଥର ଦୋହରାଉଛି ।

—ଲେଖକ—

୧୯୫୭

(ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ)

ଭାରତ ଆଜି ସ୍ୱାଧୀନ । ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶର ଲୋକମାନଙ୍କର ଲେଖା । ଆମମାନଙ୍କର ଦାୟ ଦେଶର ଇତିହାସ ଜାଣି ପାରୁଛୁ ।...ଯାହା ଦେଲୁ ତାହା ସ୍ମୃତି ଗୁରୁଙ୍କ ଅଭିବାଦ ସହିତ ସେହିଁ ପ୍ରେମ ଉତ୍ସର୍ଗ ।

—ଲେଖକ—

୧୯୫୦

ଢଉତାଳୀ—୧—ସେବାଧର୍ମ ... ୧
ଢଉତାଳୀ—୨—ମଣିଷ ମାଂସର ଦ୍ୱେଷୀ ... ୩୦
ଢଉତାଳୀ—୩—ଜର୍ମ ନା ଯୁଦ୍ଧ ... ୩୮
ଢଉତାଳୀ—୪—ବାହୁଡ଼ା ରଠି ... ୫୩
ଢଉତାଳୀ—୫—ଲୁଷ ... ୬୨
ଢଉମାଳୀ—୬—ଜମିଦାରୁ ମୁକଗୋଳ ହେବ ... ୭୧
ଢଉମାଳୀ—୭—ପଣ୍ଡିତ ଟେଲି ... ୮୨

ଚଇତାଳୀ—୧

ସେଭା-ଅର୍ଥ

ଦାମ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଦୁଇ ପୁଅ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁଅ କେଶବଚନ୍ଦ୍ର
ମହାନ୍ତି । କନିଷ୍ଠ ପୁଅ ପ୍ରମୋଦ୍ କୁମାର ଚୌଧୁରୀ ମହାନ୍ତି ।
ଏ ଦୁହେଁ କେଶବଚନ୍ଦ୍ର, ବି. ଏ. ବି. ଏଲ୍. ପାସ୍ କରି କୋର୍ଟରେ ଓକିଲାତି
ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସେ [illegible] ଘରେ ରହି ...
ଦାମ ମହାନ୍ତି ବଡ଼ ପୁଅର ଏହି ପ୍ରଗତି ଦେଖି ଖୁସି ହେଲେ ।
ସାନ ପୁଅ ... ପାଠ ପଢ଼ି ସାହିତ୍ୟ ...
... ଦେଲେ । ବଡ଼ ପୁଅ, କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ...
... [illegible] ... ସ୍ୱଭାବ ...
... ଦେଲେ । କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ... ଘରେ ...
ଘରୁ ମିଳୁ ଥିବା ଚାଷୀମାନଙ୍କ ଗୁଡ଼, ଘିଅ, ତେଲ ... [illegible],
... ଆଳୁ, ବାଇଗଣ, ...,

ଖେଳ, ମୁଦ୍ରା ନୃତ୍ୟରେ ଯୋଗ୍ୟତା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ନୃତ୍ୟକଳାରେ ଜଣେ ମାତ୍ର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହୁ ପ୍ରବେଶ ଲଭି ନାହାନ୍ତି ।

କେହେଭେଳୀ କେଶବଙ୍କଠୁ ସେହି ନୃତ୍ୟକଳା ନିପୁଣାଙ୍କ କବିଙ୍କ ଫଟୋଟି ବାଣ୍ଟି ନେଲେ । ନାମ—'ମମତା' । ବୟସ— ଷୋହଳ । ଯୋଗ୍ୟତା—ତେର । ପିତା—କଟକର ଜଣେ ଲବ୍ଧପ୍ରତିଷ୍ଠ ଓକିଲ । "ମମତା" ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀରେ ସଙ୍ଗୀତ ରାଜ 'କାନ୍ତକବି' ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦରେ ନାଚ କରି "ନୃତ୍ୟରାଣୀ" ପଦ ପାଇଛି । ଅଧ୍ୟାପନା ସଙ୍ଗ ସହିତ ଓ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବମାନଙ୍କ ହାତର ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରମ ନୃତ୍ୟ ଅଭିନୟ କରି ବହୁତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପଦକରେ ପୁରସ୍କୃତା ହୋଇଛି । ଶ୍ରୀ ମାନ୍ଦ୍ରା ସମୁଦ୍ରଙ୍କ ଚିତ୍ରାଙ୍କର ଦେଖିବାକୁ— ଲମ୍ବା-କେଶ ଗୋଲମୁଖ ମଣ୍ଡଳ । ଗୋଲାପଦ୍ମାମ ବର୍ଣ୍ଣ ଅଧର ଫୁଲ । କଣ୍ଠଗାନ ଭଲ ନେଇ ନଥିବ । ଚଦନୀ ଭଲ ହାତ ଗୋଡ଼ । ଚମ୍ପାକଳି-ଅଙ୍ଗୁଳି, ଚାନ୍ଦ ବଦନ— ମମତାର ଫଟୋ ଦେଖି କେଶବଙ୍କ ବୁକୁ ଦୁରୁ ଦୁରୁ ଉଠିଲା । ସେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଦୂର କରି ଉଠିଲ ବାବୁଙ୍କ ଠିକଣାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ଧନ ଜନ ସବୁ ଦେଇ ଉଦାହର ସମସ୍ତ ଶତ୍ରୁ ଯୋଗାଡ଼ କଲେ ।

"ସ୍ତ୍ରୀ କରିବେକ, ଅନ୍ତିମ ଦେଖ ଜଳକୁ ଅନ୍ତ" କେବଳ ଏତ ପିତା ସବୁ ମନ୍ତ୍ର ଆନନ୍ଦରେ ଅଧିକ ଜୀବନ କହିଲେ— "କେବେବେ କର ବନ୍ଧୁ ଭାବ ନ ଦେଖି ବଡ଼ ହୋଇବ ମୂର୍ଖ ନାହିଁ । ଅନ୍ତିମ ତୋର ଅନ୍ୟ କିଛି କଣ୍ଠ ବନାଅ

ଶୁ ଏଣୁ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଦେହଟା ଭୟ ଗତିହେବ । ପଦ୍ମ ତୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା— ଏଥର ଆମ ଗାଁ ଠାକୁର ବାଁ, ତୁମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁତ୍ର ଅଛ, ଏଣ ପୁଣ୍ୟ ଦେବୀ ଶ୍ରୀମ ଶର୍ମା ସେବାକରିବା ଅଦରକାର ଦେଉ ନାହିଁ । ତୁମେ 'ବୃନ୍ଦା ଗୁଣ୍ଡ ବେହୋଠ' ଭଳି ପ୍ରତାପ ଯାଉଛ ଏଥି ଦେହକୁ ଦିଆ ଲଗାଇ । ଆଜ୍ଞା ଏ ସମ୍ବାଦ-ଗୁଡ଼ିକ ନ ଏଥିରେ କିଛି ଭୁଲ !"

ବ୍ରହ୍ମଦେବ ଦୁଃଖରେ କହିଲେ— "ଏଥର ଗଡ଼ୁଛି ଦେବତା ନ ଅନ୍ୟର ଏବେ ଏକ ମଙ୍ଗଳ ହେବ ନାହିଁ । ମୋର ଦେହ ଭଲ ଠାକୁ କେତେ ଦିନ, ଗଙ୍ଗା ତୀରେ ଯାଇ ଏକ ମନେ ତେବେ ପିଣ୍ଡରେ ଦେଇ ପୁଣ୍ୟ ପାଇ ସ୍ୱର୍ଗରେ । ତୁମେ ବୃନ୍ଦାରେ ଦେଖା ଦେବାରେ ଯେ ବାଳ ଦଶ ବର୍ଷକୁ ଧର ଯେବ । ଏଣୁ କୃପା କରେ ଓ ପୁଣ୍ୟ ବୃନ୍ଦାରେ ଗଡ଼ ପୁଣ୍ୟା ଯାଏ ! !"

ଦେବ ଭୁଲେଇ— "ଅଛିଟା ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ ଅଛିରେ ମନରେ ଅନୁଚିତ୍ତ ବୃକ୍ଷରେ ଉଠଇ ଭଲର ପ୍ରତୀକ ଦୂରରେ ରହି ଗଲିଛ । ମୁଁ ତାକୁ ଅନେକ ଦିନ ତଳ ପ୍ରଥମ ସେଦାନକ ନେଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଯୋଗାଏ ନାହିଁ ! ଏବେ ସେ 'ଯାତ୍ରାପୁର' କେବଳ ଅଛ ପଥର ଉପ ଭାଇ ଷଷ୍ଠୀରେ ନଅ ଦୁଇକୁ କୁଳଦେବ ପାଇଁ ଦେଲା ନେଇ । ଏଥ ପାଲରେ ଦଶ ମନେ ପଡ଼ ସମୟ ଯୁଗର (ଜାଗରଣ) ପାଇଁକୁ ବଢ଼ୁଛି, ଆହାବେଳେ ମୁଁ ତ ନ ବୁଝ ? !"

ମୁଁ ଏବେଳେ ହିଁ ପଚାର କଲା— "ଭଲ ହେବା ନାହିଁ ଆପଣ ଯେବେ ଦୂର ଅନେକ ଥାଇଁ ଦେଖ

ନ ଥାଏ, ତେବେ ସେ ବହାହର ମୂଲ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ତେବେ ସଙ୍ଗୀତ ଭଲ ମନ୍ଦ କହିବା ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ, ଯେହେତୁ— ଆମ ସମାଜରେ ହିଁ ଆମେ ଦାଣ୍ଡରେ ଯାହା ଶିଖିଏ ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଥାନ୍ତି, ଏଣୁ ତାଙ୍କର ଯା' ଜଣଙ୍କ ସମାଲୋଚନା ବା ପିଲପିଲଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପାଇଁ ନ ଗିଆଇ ସେଇଗଡ ପାଶୋର ସଜାନ୍ତି । ଭଲ ନୃତ୍ୟକଳା-ନିପୁଣା ନାଚୁ ସେ ସମ୍ମୁଖ ଦାଣ୍ଡରେ । ମମତା ମୋର ପୂର୍ବ ପୁଣ୍ୟର ଫଳ ମନ୍ଦ । ସେ ବଂଶାବହର ପାବ । ତାଙ୍କୁ ସମାଲୋଚନା କରିବ କିଏ ?"

ଦର୍ଶକଙ୍କ ଅଜବ ଉତ୍ସାହରେ ନବାବ ନାଚ ସମାପ୍ତ ହେଲା । ତାପରେ ଭୂୟା, ଭୁଂଗା ବେଶ, ପୁଲିସର ଚରଣ, ପ୍ରଭୃତି ନମୁନା, ମୂଲ୍ୟା ଦେଖିବା ଅଭାବ ହେଲା । ଯାତ୍ରା ଉଦ୍ଯୋଗୀ ଗାଁ ମଝିରେ ଢୋଲ ଦେଇ ଯଉ ପଡ଼ିରେ ଟୋକା ଟିପ୍ପଣୀ କରି ଲାଗିଲେ । କିଏ କହୁଛି— "ପୋଷକ ବୋଲିଲେ ଜେତେ ଗୋଡ଼ ?" କିଏ କହୁଛି—'ତେବେ ଆଉ କଣ ହବ ।' କିଏ କହୁଛି—'ଭଲ ହୋଇଛି ।' ଏ ସମାଲୋଚନାର ଉତ୍ତର ନେଇ ଥିଲା, ଏ କଣ ଟୋକ ଦେଖାଇ ଯେ ଦେବେ ଅନୁଭବ, ଏଣୁ ମଞ୍ଚ ପ୍ରାମାକୁ ଝୁଣ୍ଟାଇ ଦେଲା । ବେଶଭୂଷା ମା' ଭୂମିକା ନେଇଥିବାକୁ ଭିଡ଼ି ବାଗ୍ରତେ ଉଠାଇ ନେଇଗଲା ।

ଶଶୁ ବୁଢ଼ୀ ଏକଲା ବସି ଗଳ୍ପୁଛି— "ଶୁଣିଲୋ ମୋର "ଘ'ବୁଆ ବୋଲି ଥିବା କା "ମୁଁ ମୁଁ" ହେଲା ତାହାର ! ଗଳରେ ଦେଖାଇଲ ନିଜାନ୍ତ ଅନୁଭବ । ସକାଳୁ ଉଠି ମୋର ଘଏ ବୁଢ଼ୀ ବୋଲିବ ବେଳେ ଦେଖ ଦିନ ଅଛି, ଏ ପୁତ୍ରରେ ଘରର ଧନ ମଣିଷ ହେଉ ମୋର ଗାଈକୁ ଦୁଇ ଦୁଇ ଘା

ଦେବ—"ବେଣୁ ପିବ" । ଦୁଆରର ଗୁହଡାଳୀ ଦେଖି ମା ଦେବ—"ଛାତର ପଛ" । ସ୍ଥାପିତ ଘଁ ଦେବ—"ସେ ଘରେ" । ପୁଣୁର ଦ୍ୱାର ଦେଖି ସେ ଗୁହ୍ମ ନାମ ଦେବ—"ପାତ୍ରର ସୂତ", ସମସ୍ତ ଉପାଧ୍ୟାୟ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ତ୍ରୁଟି ଭାଷାର ସେଥିରେ ରହିବ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ସେ, ସେଠାରେ ପିଲାଏ ଶିଶୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ମା'ର କୋଳ ରହିବ ଏବଂ ଯେଉଁ ଚରିବ ନାହିଁ । ସେହିଠାରୁ ସୁନ୍ଦର, ସେହିଠାରୁ ସୂତ୍ର, ସେହିଠାରୁ ଗୋଲାପ, ସେହିଠାରୁ ଯେଉଁ ସୋଲାପକା ଗୁଡ଼ାରେ 'ମନ ଘରେ' ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଖା ପାଇବେ ସବେ । 'ଛାତର ପଛ' ଦେଖାର ଖେଳ ଦେଖାର ତିନି ଅଣେ ସାହର ପାଳିବା, ସେଥିପାଇଁ ଭଟି ପାଳେବା ସମ୍ବନ୍ଧ ସବୁର ଅବଶେଷ ରହିବ ତୁମପାଇଁ ଦେଖ ଗୋଳ ଦେଖ । ଫଳ ମୂଳ, ଲୁଣି ପାଣି, ଚାଷ ପଶୁ ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ପଦରେ ପାତ୍ରର ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟକୁ କେଉଁଠି ମହାଜନଙ୍କ ହିସାବ ଦେଖ ଗଣିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେଥିରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ବାହୁଁ ବେଳେବେଳେ ଉତ୍ସବ ଧୂମ ଓ ନାଚ, ବାଜଣା ଗୀତ ଦର୍ଶକଙ୍କ ସମସ୍ତ ଭୋଳ ମନୋହର ପୁଣି ଏବଂ ବାହୁଁ ଯିବେନି ନାହିଁ । ସକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ କରିବାର ଉତ୍ସବ ଭୁଲିବାକୁ ଦେଖା ପାଇଁ ଗୁଡ଼ାଏ, ବନ୍ଦିର, ଦେଶୀ ଅନେକ, ଚୂଡ଼ା ଗାନ, ସଙ୍ଗ ଭାବ ଗୁପ୍ତ ଶୋଭନ, ଦେଖ ବାଜଣା ଗଭୀର, ଧୂନ, ସ୍ୱାଗତ, ଓ ଦେଖା ଦେଲେ ହିସାବ ଏକାନ୍ତର ପଢ଼ା ଘରେ ଦେଖା ପାଏ ହିସାବ ଜନ୍ମର ଭୂଏ ବି ନାହିଁ, ସୁନ୍ଦ ସାଙ୍ଗେ ପଇଁଷା ଗାଏ ଯଶୋ ସଙ୍ଗିନୀ ଘରର ପଇଞ୍ଚ ସହ କାଳନ, ଦକ୍ଷତା ଭୂଷଣ, ଶୋଭାର ସନ୍ଧ୍ୟାନ, ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭଜନ କରି ଦାନ । ସନ୍ଧ୍ୟା ସାଙ୍ଗେ ସାଇଁଠାରୁ

ଘାଟ୍ଯା ଗାମ ବଃଜର ଓ୦ଟୋଛ ଭୂର ଦେହରଣ ଦେଲଟା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପୃଷ୍ଠ ନଗାଇ ବାଧ ଓଡ଼ାଇ ବୃକ୍ଷ ମୂର୍ତ୍ତେ ଚୌକି ଖଞ୍ଜାଇ "ଦେଶ୍ମପ୍ରୀତିକ" ଅପୂର୍ବ ରଞ୍ଜନ ପ୍ରଣାଳୀ ବହୁ ଦିନ ଯାଏ ଜୋରରେ ଚାଲି ପାରିଲା। ମାତ୍ର ସେ ଗାଁରେ ସିନେମା ଆସିବା ଦିନୁ ଖାଲିଟା ଓ... ଦ'ଷ ଖାଇ ଲ'ର ବେଶ ଦୁର୍ବଳ ହେଲା। ପ୍ରଥମେ ସିନେମା ଦର୍ଶନ କଲା ସେ ବାହାରି ନୂଆଁ ନୂଆଁ ଦୃଶ୍ୟରେ, ସଙ୍ଗୀତ ଭଙ୍ଗୀ, ଚେହେରା ଶିଖା ଭରଦ, ଏବଂ ଶିଲ୍ପୀ ଚାଲି ପାଗଳୀ ହେଲା। ସତେ ଯେପରି ସେ ତାହାକୁ ଦୂର ଦୂର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଇ ଦେଲେ। ମହାରାଜ ଛତ୍ରପତିରେ ଭାଙ୍ଗି ଓଡ଼ିଆ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ଉଠିଲା। "ନୃତ୍ୟାସଣୀ"ର ବାଘ-ବୋଇକୋଣରେ ବଡ଼ "ଲେ ମିଲେ" ଭଃବର ନରଙ୍କିଏ ରଣା ଭେଳର ପ୍ରେମ୍ୟା ଭାଗ ଶ୍ରୀଏ ଦୃଷ୍ଟି ଶିଖର ବାଟରେ ଉତ୍ତରା ଦେଲେ, "କଣ୍ଠାଗ୍ରୀ"ଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ସେବକଙ୍କୁ ବାହାରି ଗଲେ।

ଦୃଶ୍ୟ ଶେଷ ସବୁ ଶୁଣି ଅବ ଗୁଳିଟିକା ପରେ ଭୂତା ଚୌକିଦାରଙ୍କ 'ଛେଡେ-ଦୋଲେନ୍'ଟି ଲେ ମାଛ ଗାଏ—"ଅନ ହୁଙ୍କ ଶିଳ ଗାନ ହେଲା, ଛବିର ତାଲକୁ ପୂଜା ଦେଖି ନ ପାରିଲ ବୋ ଭେଲେ" ଶବ୍ଦ ଶରେ, ଦୃଶ୍ୟରି ଅଶ୍ରି ଛଳ ଛଳ ହୁଏ। ଦୃଶ୍ୟ କି ମୂର୍ଖ ଦୁନିଆ ଲେ ଦୁଃଖ ହୁଏ। ସେ ଅନୁ ଛଟ୍ଟୁ ରାଇ ପାରେ ନାହିଁ।

ଗା ଦୃଶ୍ୟକୁ ଦେଖି ଆଜି ସେ ସ୍ଵକକୁ ଗୁହଁ ଲୁଣ୍ଠ ହୁଏ। ଯାନ ପୂଜକ ରଂଗ ଦେଖି ଚୋରଚୋରଙ୍କ ଦେହଟା, ଦୃଶ୍ୟଭୂମି

ଲୁ ଉପୁର ମାଣି ରାଜ୍ୟାନ୍ତାଖ, ଲୋକ ଲେକୁ ଯା ଭରଣ ରେ କିଛି—ଦେଶେ ରହିବେ ଲହ୍ମୀ ମା ସୁଖୀ ଅଂଶ ପ୍ରଭାବ ଭାଏ ।

ସେମାନଙ୍କ ଗୁଣ [illegible] ପାଖ ଭବନ । ସେ ଜାଣି ନ ଥାନ୍ତିଲେ [illegible] — ଭାରତମାନଙ୍କ ଭାବ । ଶାସ୍ତ୍ର, ଧର୍ମ, ନୀତି, ପ୍ରେମ [illegible] ଅଲଙ୍କାର । [illegible] ଭକ୍ତି [illegible] ଶତ ଶତ [illegible] ଲୋକଙ୍କୁ ଗଢ଼ି ଭାବର ଜଗତ [illegible] ପାଇଁ ଯହିଁ [illegible] ପରେ । ତାହା [illegible] ସେଠାରେ [illegible] ଅନେକ [illegible] । ଏପରି [illegible] ଯହିଁ ଆଉ [illegible] ସେଠାରେ [illegible] ଲୋକ [illegible] ଭାରତ [illegible] ଭରତ ଭାବ । ଗାନ ଗୀତ ଶୁଣି [illegible] ଭାରତୀୟ [illegible] ଭାବ । ସେଠାରେ [illegible] ଜଣେ [illegible] । ସେହି [illegible] ଯହିଁ ସେମାନ ସହିତ—"ପ୍ରକୃତି [illegible], [illegible] ଭାରତର ମାନବ [illegible] ସମସ୍ତ [illegible] ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି । [illegible] ସହର [illegible] । [illegible], [illegible], [illegible], ସେଠାରେ [illegible] । [illegible], [illegible], [illegible] ଓ [illegible], [illegible], [illegible] ଓ [illegible] । [illegible] [illegible]" [illegible]

“ନୂତନଶ୍ରୀ”, “ଅତୀଥିଶା” “ପ୍ରାକୃତିକ ନୈବେଦ୍ୟ”, “ରନ୍ଧନ ସ୍ଥଳୀ”, “ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଯୋଗାନ” ଆଦି ବହି ଆଣି ପଢ଼ି ଗୋଟି ଗୋଟି ବୁଝାଏ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବ ନାମରେ କେତେ ଅଧେ ଅଧେ ମା ଶୁଣି ପଡ଼ ମୁହଁ ମୋଡ଼ନ୍ତି, ବିଥିବା ଅଣ୍ଡା ଭଙ୍ଗ ତେଲ ଜେଉ ଦେଖା ଓବ୍ ଶୋଭିବରେ । ମା ଶୁଣିକି ବୁଝାଏ—“ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଟିକ ଭଲ ହେଲେ ସଂସାରେ ମନୁଷ୍ୟର ଭୋଗ ଆଉ କଣ୍ଟ ନାହିଁ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ହେଉଛି ସ୍ୱର୍ଗ ସେହିଟି । ଆମ ଦେଶର ଲୋକ ଗାଉଛନ୍ତି —“ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାନ ଅଭା ଅଟେ ସେହୁ ସର, ଶରୀରର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଠାରୁ ଆଉ କାରଣର ।” ଘର କୋଠରେ ଯେ ଦସିବାକୁ ତୋଳା ଯାଏ ଲୋକ ସେତେସବୁ ରଖନ୍ତି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସେବା ସମାନ ରହିବା ଉଚିତ । ଘରର ଅଧିକାରଣୀ ନାରୀ । ଲାଗି ସବୁବେଳେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଶାଳା ହେବ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ବାସ । ଅଥଚରେ ଭାଗ୍ୟ ଦେଉ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଭଲ, ତା, ନଗରରେ ଘର ଉଦ୍ଭବ, ହିଂସ ହିଂସା ଶୁଣି ମୁଖରେ ‘ଆତର ଅନ୍ତର’— “ମୋ ବୁଅ, ମୋ ସବଦା”, “ମୋ ଭୁଲ, ମୋ ଚାଉ” ଏହୁ ଶବ୍ଦ ମେଃ ଗାର୍ହ ଭାବ ଥରେ, କେଉଁଠ ସେ ଶବ ଦୁଃଖ ଦୂଃ, ଓଳ ଗୋଳରେ ନର୍କ ପାଲଟେ । ଏଥିର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର୍ଗ ସଂସାର, ଦୁଃଖ ଲାଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନର୍କପୁର” ଲୋକାଚ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଘ ଭଳ ଦରସ ଶରକୁ ଅପେ ଏହି ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଦେଖା ବୁଝିବାକୁ । ଏଭଳିଆ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଏ ଖାଲ ଶୁଣି ସେ ଲୁହେ ହେଇ ନାସ୍ତି ନା ହେବ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସେଦିନଠାରୁ ବୁଝିକି ଖାଇବା ଆଦି ମା’ ଅତେ ଶିଖାଇ ଦେବ, ବୁଝା ନିଆ ଅନେକରେ ଏକଥା ମାତୃତ୍ୱ ଶାସ୍ତ୍ରର,

କହନ୍ତି, 'ଠାକୁର ଘର' ହେଲା ଏକ ଖାଣ୍ଟି, ଶୁଦ୍ଧ ପିଠ ସ୍ଥାପନକଲେ । ତାଙ୍କର ମନଃ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲା—'ଶୁଭ ଦେବୁଛନ୍ତି ଘାଟ ପଡ଼ିଛି ।' ଘରେ ଚାଲିଛି ଦୋଳ ଲଗାଇ ଅଣିଲେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବତୀ ଝୁଲୁଥିବା ନଈ ପୂଜାବେଳେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । "ଜୟ ଜୟ" ବୋଲି ଦୋଳ ଖଟିଲେ ସେ ଦେଉଳ ଉପ ରକ ଦେଖି ସୁଖରେ ତାଙ୍କ କାନ ଧୁନୁ ଧୁନୁ ଝୁନୁ ଝୁନୁ ହେବା ଶବ୍ଦରେ ନାଚ ଉଠେ ଭିତରୁ ଭୂଇଁ ଘଣ୍ଟା । ଏମିତି ବେଳେ ଆସେ, 'ଲଟେରୀ'ରେ ଦୁ'ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ନ ଦେଲେ ତାଙ୍କର ସମୁଦ୍ର ଘାଟରେ କଣ ପିଲା ପୁଣି ପେଟ ପୁରିବ ?

ବୁଢ଼ାର ବେଳେ ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଭୁ, ରାଜ ଦେଖି ସା' ପୂଜା ଦୁର୍ଭୋଗ ଲଗାଇ ଦେଲେ । ବୁଢ଼ୀ ମନେ ଅଶ୍ରୁ ଭରି କହି ଚାଲି ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ । ବୁଢ଼ାର ଉଦେଶ— ତାଙ୍କର ଘର ପିଲା ଘରୁ ବାହାରି ଯାଇ, ସହରର ଶାନ୍ତିଭରା କଣ ଜାଣିବେ ? "ଗୁ'ହ ଘର ପିଲା ଗୁ'ହ, ଚୁ'ହ ଘର ପିଲା ଚୁ'ହ ।" ବୁଢ଼ା, ଉତ୍ତର କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଏକ ନାହିଁ ଭଜଣ ଦେଇ ଶ୍ରୀରାମ ଦୋହଦିଆ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ଶ୍ରୀରାମ ଘରନ୍ଦରେ ଦୋଳ ଦ୍ୱାରରେ ବେଶ୍ ଥାଇ ଗୋବିନ୍ଦ ଏକ ସମୟ, ଏଣେ ମୃତ୍ୟୁ ଆସ ଦେଖିବାକୁ ଦୁଃଖ ଭୁଲାଯାଇ ଘର ଅନାଇଲେ । ଭକ୍ତ ଦେଖା ଏକ ଥରରେ ଗାହାରେ ଲଗ୍ନ ଭାବରେ ବୋଲ ଖଟିଲା ଭକ୍ତା ବୋଲୁ, 'ବୋଲ ଆଗେ ଦେଉଳର ଦୁ'ଲକ୍ଷ ଦେଉଛନ୍ତି' କୁହ ନାହିଁ ଦୋହଦିଆ ମ' ଲଟେରୀକୁ ସେଇଥିପାଇଁ ଦୁଃଖର ଗଜର ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସେଠା ଅଚ୍ଛୁଆ ବାସ୍ତବର ସବୁ ଘଡ଼ି ମନରେ ଥିଲା, ଅନ୍ତର ଆଶାର ଭାଷି

ମିଆଁ ଔଷଧ ଯୋଗାଏ ସେବନ କରି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଗୋପାଙ୍କ ବଂଶେ ଥିଲା,— ଦୁଷ୍ଟମୂର ଉଠେ ଧୋବା ବନ୍ଧରେ ଫଟେଇ ବେଷ୍ଟେଲ କରନ୍ତି, ଯାହାଦ୍ୱାରେ ମୁହଁଧୋଇ ଦେଲ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପଣି ଚୋଟସର୍ଦ୍ଦି ଦାଗେ ଥିଲେ,— ଶୁଖିଲ କ୍ଷୁଦ୍ରିଆ ସାଜ ଲମ୍ବୁ ଦେଖେଇ ବସିଥିଲ ବେଳେ ପଛରୁ ଥରେ କୁକୁର ପଛ ସୁଙ୍ଘି ଦେଇଥିଲ ବୋଲି ସେ ଅସ୍ପୋତ୍ସବ ଶିବୋଦକ ସ୍ନାନ କରିଥିବା କଥା ଯଦି କେତେ କୁଇର ଭାଙ୍ଗିଦେଲ ଶୁଣି ମାତୃନ୍ତ୍ର ସାଂନ୍ତେ ହାଉପାଉ ଛାଡ଼ ମୂଲ ଖଦେ ଟଙ୍କା ଶୁଣାଇ ଦେବେ କି । ଗଉଡଉଭର ମଧ୍ୟ 'ଉଦ' ଫୁଟିଲ । ଦୁଇଶ ଟଙ୍କାରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଲ । ଦୁଇ ଘରକୁ ଫେରି ଜମି ଗଣ୍ଡିଏ ବନ୍ଧ ଚନ୍ଦାମୂଲ ରଣି ହୋଇ ବଡ଼ ବାଘ ଚଳାଇ ନେଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଏଣକୁ କଲିମୋହନ ଶ୍ୱଶୁର ଘରାଙ୍କ ରୂପ ଦେଖି କନ୍ୟା 'ସୁବର୍ଣ୍ଣ'ର ରୂପ ଉପରେ ଖୁବ୍ ସନ୍ଦେହ କରୁଥିଲେ । ଚୌଠି ରାତିରେ ଅପ୍ରତି ଗାଲ ଦେଖିଲେ— କନ୍ୟା ଦେଖି କୁଶଳତା । ମାତ୍ର ବାପଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ ଦଣ୍ଡୀ । ସାରମଣ୍ଡଳ ଏ ସବୁ କଲିମୋହନ ସୁବର୍ଣ୍ଣାକୁ "ନୋଟିସ୍" ଦେଲ— 'ବାପକୁ ଦଣ୍ଡୀ ଉଠାଇ ଦେବାକୁ ହେବ ।'

ସୁବ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ ପଡ଼ିଲ । ଦଣ୍ଡୀ ନବଲକ୍ଷ ପ୍ରଚାରକୁ ସା ବୋଲି କହନ୍ତି 'ବ୍ରାହ୍ମଣ', ଉଚ୍ଚା ବର୍ଣ୍ଣ', 'ଲକ୍ଷଣ' ବୋଲି ସନ୍ତେକ ଭାରି ଦଶ ଜଣ ଶୁଣିଛୁ । ପୁଣି ସେ ଜଣ ସ୍ୱରେ କାଣ୍ଡ ଦଣ୍ଡୀଆ ସହଜ କହନ୍ତି । କାଣି ଶୁଣି କହନ୍ତି ଦଣ୍ଡୀ ଉଠାଇ ସେ ଦୋଷ ହେବ, ଏକଥା ଭାବ ସେ ଲଜ୍ଜାରୁ

କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରର ସମରେ ପଡ଼ନ୍ତଲା ଭୀଷ୍ମ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କ ପରି
ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା ।

ଶାଶୁ, ଶ୍ୱଶୁର ଏବଂ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସୋବଳ ସେବା ଶାସ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ପୂଜାପାଠ ସବୁ ଚାଲେ । ଶାଶୁଙ୍କ ଦରଦ ସେବେଠୁ ସେଦିନ ସକାଳ ଅଳ୍ପ ପରେ ଏକ ପ୍ରବୀଣ ମୂର୍ତ୍ତି, ଗାଁଠେଲା ବେଳେ ଘର ଦୋର ଧୂଳି ସେବି ଦେଇ ଶାଶୁଙ୍କ ପୋଡ଼ ଭଡ଼ ଠେଲ ଅଧେ ଭରି ଦେବାକୁ ଲୁଚେଇ ନାହିଁ । ପ୍ରତେକ ଶବ୍ଦରେ ଲୁଚେ ସ୍ୱାଭାବ ଏଇ ଶାଶୁଙ୍କ ପେଟ ଦାଉ 'ନ ଦେବ' ସେ ମୁହଁ ଫୁଟେ ନାହିଁ । ଏପରିକି, ଦୋହଦ ଅବସ୍ଥା, ଉଦର ଗାଁକୁ ଗୁଡ଼ୀ ସଙ୍ଗରୁ ପଡ଼ାପଡ଼ି ପିଠାକୁ ଗଢ଼ିବା ବେଳେ ଯୋଗ ଅଧ ମାଟିପେଲ ପେଟ ପିଠି ଅସ୍ତ୍ର ଚେପୁ ଚେପୁ ଶାଶୁଙ୍କ ପଡ଼ୋଶୀ ସେଠ ଉଠନ୍ତି—

ଘ୍ରାଣ ଧରିଲ ବେଳରେ ସଞ୍ଜ ବାତି ଦେଉଳରେ ଦେଖାଯ ଶାଶୁ ହାତରେ ଦୋହଡ଼ ଉଠାଇ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ଚନ୍ଦ୍ରେଲଖା ଗୋଟର ସକାଳ ସେବା ମଣ୍ଡଳର । ସିଦ୍ଧି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସୁଖ ଲୁହ ଅଶ୍ରୁ ହୋଇଗଲା ଚୋକ୍ ଗୁଡ଼ାକ ସକଳ ଲେଖା ଏବଂ ଗୋଟି ମ ଲୁହରେ ଧୂଆ ଏଣ୍ଡ ହାତରେ ଲଣ୍ଠନ ନେଇ ଅସ୍ତ୍ର, ସକଳ ଅଭ୍ୟ ଦେଲା । ଅନାସେଣ ଦେଖି ଶାଶୁ ଅଳ ଦୋହଡ଼ ଦେବାକୁ ବେଳେ ମନା କଲେ ମୁକ୍ତା ବୋଲି ସୁଖ ସକଳ ସଂସାର ଦୋହଡ଼ ଲେଉଟାକୁ ବାଧ୍ୟ ଭଳ । "ଏଥିରେ ଅଣ ଅନ ନାହିଁ" ବୋଲ ଭ୍ରମା ନାଡ଼ ସାର ନାହିଁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଏବେ ଅଭିଭାଷେ "ମୋ ସୁଖ, ମୋ ମୁକ୍ତ ଲାଗିବା ପଛ, ମାତାପୁ ସଜନ" ପକାଇ ଅଦୃଷ୍ଟ ଚାଟ୍ଟ ଲୋଲୁ ଲାଗିଦେବାକୁ ଧନାଶ ଥର ଦେଲା । ସେନାପତି ଭୂଦେବଙ୍କ ସୁଖ ସଙ୍ଗକୁ ଏଥି ଦଶାର

ବୁଢ଼ା ଖଲ୍ ଗୁଡ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲା । ଏକଲା ମୋଟେ ଗୃହଦାନ ଶ୍ୱଶୁର ସେବା ଗୁଲନ୍ତି ଓ ନାହିଁ ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ଧରିଲା ଅଶାନ୍ତି । ବାଡ଼ ପାତ୍ର 'ଦ ମୁର୍ଦ୍ଦ' ଖାଉଥିବା ଖଇଁଷୁ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ରକ୍ଷା ପାଇଲା ।

ବୁଢ଼ା, ବୁଢ଼ୀ ଦୋହର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସେବାରେ ଲୁବ୍ଧ ହୋଇ ଅଲ୍ପ କା'ଠାନ୍ତୁ ସେବା ପାଇବାକୁ ମନ ବଳେ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଦୋଳେ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀର ଯୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲା । ବୁଢ଼ୀ ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ଦାଣ୍ଡଘରେ ଅଣି ଶୋଇବାକୁ ଦେଲ । ଏପରି ଭେଟଦାନ ଗୁଲନ୍ତି, ବୁଢ଼ୀ ସଙ୍ଗୀର ଶୋଇବା ଘରକୁ ତାଙ୍କ ଅଧିକାରୁ "ଡେଣ୍ଟ୍ରାଣ୍ଡ ପିଜ୍" ବୋଲି ବାହାରିଲ ।

ଏ ମଧ୍ୟରେ ନିଳକଣ୍ଠମୋହନ ନାଉଟୁ ଦଣ୍ଡୀଠା ବାହାର ବଜାରକୁ ଚାଲିଯାଇ ବେଟୁଥିବେଳେ "ଶାଶୁ ଗାଳି ଦେଉଛନ୍ତି" ବୋଲି ମିଛ କହୁ ସ୍ତ୍ରୀର ଭୟଙ୍କ ଦୋଷରୁ ରକ୍ଷା ପାଉଥିଲ । ଶାଶୁ ତାହାର ଯିବାନ୍ତୁ ନୂତନ ସୁଯୋଗ ପାଇ ଦେଇଥିବା 'ନୋଟିସ୍' ଭାଷାରେ ଭରିବାକୁ ଏଇ ବସିଲ । ସ୍ତ୍ରୀର ଏ ଉତ୍ସବ ବେଳରେ "ଯୋଗିଁ ଯୁବା ଜଗତ" ଶୁଣି "ହଁ ହଁ" ଭଳ ଗୁଲିଲ । ଅଲ୍ପ ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀ ତୋଫର ଏ କଥା ବୁଝିପାରେ ସେଥିପାଇଁ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀଙ୍କ ପାଖ ଯତ୍ନ କଥାଳି । ଭବାନ ଭାବିଥିଲ— ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସେ ଏମିତ ଭେଷ ଶୁଣାରେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଭଲ ପାଇଲା ଦେଖି ଦେବ । ମନ ଦେଖି ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଭଲ ଘର । ନାଉଟୁ ଦଣ୍ଡୀ ତାହାର ନାହିଁ । "ମୁଁ'ର ଦୋଷାପ ସାଆନ୍ତ ଭଏ ଛଡ଼ିଣ ଭଲ ନାହିଁ" ବୋଲି ଭବାନ ମନରେ ଭରସା ଜାଣ ଦେଲ । ତେଣୁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସେ ଯାଏ କହୁ ଅଧିକ କହିଲା ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ତେଣୁ ମନେ ମନେ ଖୁସି ହେଉଥିଲା ଯେ— ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀଙ୍କ ମାନ୍ଦରେ ସ୍ୱାମୀ ଖତ୍ରୁ ଝେଲ କ୍ଷମ ଦେବେ ।

ସୁରଙ୍ଗ ଦେଖି ଏଥି ସମ୍ଭବେ ଅଂ କନ୍ଥ ଦେଖିଲ ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ତା ମନରେ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ମୃତି ଭାବ ପ୍ରଭ ଲଗର ବୋଲାଏ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଅନ୍ୟ ନୃତ୍ୟରୂପ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ କେଉଁ ଭାବ ସୁରକୁ ଏକ ସ୍ନେହ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ତା'ର ଚିତ୍ତକୁ ପାଟିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏଣୁ ସୁରୀ ଓଠ ଚିପାକୁ ସୁର ଉପରେ ରହିଲ ସମସ୍ତ ଲୁଗ ନାସ୍ତ ଦେଲା । ସେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତା ଦୋଷ ଦେଇଥିବା ଉପଦେଶମାନ ସ୍ମରଣ କଲ—"ଥିବା ନାହିଁ ପରେ ଅଧିକ ପାଇଁ ଲଗ ଖାଇ ଦେଇଥିବା ଅଧିକ ଖାଇବା ଲାଗିଥିବୁ । ପ୍ରାଣୀର ଶାନ୍ତି ହେବ ଦେଖି ରହିଲ ଲୋକ ଖାଇବା ଭଲ ପାଇଁ ଦେବ ଆଉ ଥାଇ ଦେଇଥିବୁ ।" ଇତ୍ୟାଦି ।

ସୁର ଦେଖିଲ ଉପରେ ସତ୍ୟ ପାଠଶାଳା ଦେଖାଇ ଦେଲ । ସେଠି ଥିବ ଫଳ, ଫୁଲର, ଦେହ, ଫୁଲ ଗଛ ଅଛି ଲେଖାଏ ଲେଖ ଉପରେ ଲଗାଇ ଦେଲ । ଦେଖିବା ସମସ୍ତଙ୍କ ଶାନ୍ତି ହେବ ଲୁଚ ଦେଖ ଲୋକ ଦେଖିବ ସୁର ଅଧିକ ଦେଇ ସ୍ତ୍ରୀମାନ ଅଧିକ କହେ—"ରହିଲ ଦେଖିଲ ଉପରେ । ନାହିଁ ନାହିଁ । ସୁର ଅନ ନ ଦେଖାଇ ଦେଉ । ତାଙ୍କର ପାଇଁ ଅନୁ ଅଶୁଭ ଦେଖି ଦେଖ ପୁଣି ପୁଣି ଦେଖୁଥିଲ । ଏହାର ପରି ଦାନ୍ତରେ ପରେ ଦେଖି । ସେହି ଲେଖ ଅଭିଷ ତା ଦେହ ବ୍ୟବହାର ଅଧିକ ଗୃହସ୍ଥ ପଡ଼ିଲ ଅଧ ଦେଖ ଦେଖିଲୁ । ଦାସୀ ମନ ଦେଖାଇ "ଦେଖ ଦେଖାଇ ଅଳ ଦେଇ" ବୋଲି କହିଲ ।" ଇତ୍ୟାଦି ।

ଦେଖ ଦେଖ ଏଣୁରେ ସୁରତ ଲୋକ ଦେଖ ଦେଖ ଅଧ୍ୟାତ୍ମରେ ଦେଖିଲି ଯୋଗ ଅନ୍ତ । ଦେହ ଅଞ୍ଚଳ ଯୋଗ ଦେଖି

ଦେଉଳ ଯଣ୍ଢ ଲୁଚି ଭୁଣ୍ଡ ଅଳଗ ଚିଙ୍ଗିଦଏ । ମୂର୍ଖ ସ୍ତ୍ରୀର ଶସ୍ତ୍ର ଲୁହ ତା ଯୋଡ଼ା ଆଁ'ରେ ଦୁର ପଡ଼େ । ସେ ଶାନ୍ତ ହୁଏ ।

ଦେଶକୁ ଦେଶ ସ୍ତ୍ରୀମାନ ଏ ଶରଣରେ ପ୍ରାସ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଖାକୁ ଲାଗିଲ । ଏଥିର କାରଣ କ'ଣ ବୋଲି ସେ ନାନା ଚିନ୍ତା କରି ବସିଲେ । ତାର ଦେବ ସ୍ୱାମୀ ତାକ ଗାଁ ଭଦ୍ରଣ ଘର ହିଁଅ କଥାକ ବଳୁଦେବା ଲଜ୍ଜା କରୁଥିବା କଥା ସେ ଶାଶୁଠାରୁ ଶୁଣିଥିଲ । ତେଣୁ ତାର ଭଲ ଲୁଚ ଉପୁଜିବାରୁ ସେ ଜାଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ—"କୋଉଦିନ ସ୍ୱାମୀ ତାର ସେଇ ଭଦ୍ରଣର ଝିଅ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି ତାକୁ ଭୁଲିବେ ମଣୁଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଭଦ୍ରଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ମାଳକଥାଥି, ଦଣ, ଡେଲ, ସବୁ ।"

ଏ ଭାବନାରେ ବାନ୍ଧବତା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ସ୍ୱାମୀର ପାକେଟ'କୁ ଧାନ ଗୁଣ୍ଡଲ ଲଗାଉଛ ସି. ଅଇ. ଡି. ଦାୟିତ୍ୱରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲ । ପାକେଟ' ଚଲବରେ ସୁତା ନଥାଇ ହାଃ ବାହିଁବା ହିଁଅ । ସେ ସ୍ୱାମୀ ଠାରୁ ଲାଖ ମୁଣ୍ଡ ପାଇ ଅଦ୍ଭୁତ କଥାକୁ ଅଦ୍ଭୁତ ପାଇବ ସେଥିପାଇଁ ଦେଶକୁ ଦଣ୍ଡର ଏଣୁ ତେଣୁ ଦେଖି ସ୍ୱାମୀକୁ ପଚାରିଲେ ପଡ଼େ— "ସକାଳେ ଦାନ୍ତ ଘଷି'କୁ ଦାଣ୍ଡରେ ଗଲବେଳେ ଏଥି ପଣ୍ଡିତ ଦାଢ଼ି ପାକୁଥିଲ, ମଁଚ ଦେଖି ବାଃ ଦେଲ ଦେଲ । ପଣ୍ଡିତବେଳେ ତାର ଦୁଆରେ ଲୁହକୁ ଦାଢ଼ିଲ ଲୁଣି ଦିଏ ବୋଲ ମୁଁ ତାର ଚହେଁ ଲାଗିଛି ଅନେକ ଦଲ ଦେଖିଲୁ ଏଥି ମାଠିଆ ଥୋଇ ପଡ଼ୁ ଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିଲୁ । ତାକୁ ବାଟରେ ଆ'ଉ ପାଣି ଶୁଣି ଦାନ୍ତକୁ ଅଣି ସତ କରି ଉଠିଲାଲ । ଦେଖ ହା'ଙ୍କ ସେଇ ଏକା । ମୁଁ ତାକ ଚିହ୍ନା ଦେଇ ଦେଲୁ" । ଲଜ୍ଜାପ ।

ପାର୍ବତୀ'ଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଧ୍ରୁବ ଉତ୍ତର ଦେଲା । "ମୋ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦେହ ସବୁ ଏହି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁରୀ ମାଠ କରିଦେବ" ବୋଲି ସାର ପଞ୍ଚାୟତର ଲୋକେ ନାନା ଯାଉକନାରୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ବୁଝି ରହିଲେ । ଏ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଦାନ ହୋଇ ଯି ପଦ ଦେଖିଲ ତଳେ । "ଉତ୍ତରର ହିତ ସାଙ୍ଗରେ ଲକ୍ଷର ଲୁଟିଲୁ" ଏ କହି ପାଇ ତରଣି ଉଠି ଗଲା । ସବୁ ଜଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗାଲେ । ଧ୍ରୁବ ଲକ୍ଷ୍ୟରୁ ଓହ୍ଲାଇଲା । ଲୋକ, ଏ ଅନ୍ୟର ଉପର ପ୍ରଭୁ କଏ ବୋଲି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ତା ଜଣ ସ୍ୱାର ପାପକମା ବୋଲି ଜାଣି ପାରିଲେ । ସେ ପାଇ ଧ୍ରୁବକୁ ପ୍ରଭୁ କଲେ । ଧ୍ରୁବ "ଏ ସ.ସ ଅନ୍ୟର ସ୍ୱର, ବୋଲି ଜଣଙ୍କ ଧାନରେ ଉଡାଇ ଦେଲା । କେହିଁକୁ ଅନୁସ୍ଥ ଦେଲା ପ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦାନ, ଧନକୁ ଦେଖା । ତଥାପି ଧ୍ରୁବ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । "ମୋ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଏହି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନାଶ କରି ଦେବ" ବୋଲି କାନ୍ଦିଲା କାନ୍ଦିଲା ଶୋଇ ରହିଲା ମେଲାଇ ଦେଲା । ତାହାର ହିତ ଭଳ ଏ ରୂପା ଅପରାଧ ଶୁଣି ଉତ୍ତର ସବୁ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଲେ । ଉତ୍ତର ସବୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନେଇଅଛନ୍ତି ଧ୍ରୁବକୁ ଦେଖିଲା ମାତ୍ର ଉଠି ଦେଲା, ଧ୍ରୁବ ଲକ୍ଷର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନରେ ସେତେବେଳେ ପରମେଶ୍ୱର ସବୁ ହିତ ଆସି ମହାସାଗର ଦେଖି ଉଠିଲା । ସୁତରାଂ ଦେଖି ମନ୍ଦିରେ ମହିମେ ପାଇ ମା ଯାଇ ଅନ୍ତର ପୂଜାଏ ଭୋଗ ଉଭୟ ଦେଇ ଥା, ଯାହା ନ ଉତ୍ତରକୁ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଇ ସ୍ତୁତି ପାଠକଲେ । ଲୋକ ଭୂତଳ, ତ୍ରିଭୁବନ ସବୁ ଉଠେ ତ, ଦେଖେ ତାହାଙ୍କେ ଉତ୍ତର ସବୁ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ରୁବର ଦୟା ଲକ୍ଷିତ । ଲୋକ ଲଭାପ୍ତ ରୂପା ହୋଇ

ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ମା'ଜନ କରି ଏ ଖବରର ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ୱରୂପ ସେଠାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତବାକୁ କହିଲେ, ସ୍ୱାମୀ ଦାନ୍ତରେ କୁଟା ଧରି "ଏପାପ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଛାଡ଼" ବୋଲି ସ୍ୱାମୀ ପଦରେ ପାଦ ପଡ଼ି ଶୋଇଲା । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ମୁଖ ବୋଝର ଭାରର ଭଙ୍ଗରେ ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା । ତେଣେ କରଣୀ ଏକ ହିଅ ଧୂନା ଅପବାଦରେ ବସ ଖାଇ ମନ୍ଦିର ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ଲଳିତର ହୃଦୟ କଥା କେହି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଘରର ଭସ କୁଳରେ ଯେ ସଦେଶ ବିଶ୍ରାମ ନେବାକୁ ଜାଗା ପାଇଲା ନାହିଁ । ଦଳସ୍ୱ ଲଳିତ ଲକ୍ଷ ନ କରି ଉଚିତ ଭାବ ତାହାଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ନଷ୍ଟ କର୍ମ ଗ୍ରହଣଲା ।

ସହଧର୍ମିଣୀ ହିସାବରୁ ସ୍ୱାମୀ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସ୍ୱାମୀ ମୁଖ ଦର୍ଶନ କଲା ପରେ ସାଂସ୍କାରିକ ସ୍ୱାମୀ ଓ ଅନ୍ୟ ଶାନ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିଲା । ଲଳିତ କହ ଦଳସ୍ୱ ଭାବ ହେଲା । ଏ ଖବରେ ଗାଇ ସନ୍ତାନର ହିଅର ଦୁଃଖ ଅପନୋଦନ ପାଇଁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ନେଇଗଲେ । ଦୁଃଖ ଓ ଅଳ୍ପ ସାହାଯ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତ କଲା ଏକ୍ରିଷ୍ଟ ଘରର ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଦଶ୍ରୁ ଦୁଆରେ ତାଳୁ ଦେଇ ଠାକୁର ମୁଖ ଚାହିଁ ବସିଗଲେ ।

ଦୁଇବେଳ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ୧୦ ମିନିଟ ଧ୍ୟାନ ଅଭ୍ୟାସୀ ଗୃହୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜୋର ଦେଇଅଛନ୍ତି, ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ-ପାଇଁ ସେହିପରି ଘର ଛାଡ଼ି ଯୋଗ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଉପଦେଶ— ଧ୍ୟାନ ପ୍ରଭୁ ଚରଣରେ ଲଗାଇବ, ଅଭ୍ୟାସ, ସେହିପରି ଧର୍ମରେ ମତି ରଖି ଚାଲିବ । ଯାହା ସଂସାରରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଧନ, ଏମାନେ ସବୁ ନଶ୍ୱର ସେହିପରି ।

ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଉପଦେଶ ବାଣୀ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ଲଗ୍ନ ହୁଅନ୍ତୁ । ମନୁଷ୍ୟ, ମାନବଙ୍କର ଜୀବନ ଯୋଗ ମହତ୍ତ୍ୱ ଜାଣନ୍ତୁ । ସତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯୋଗ ଧର୍ମ । ଗୁରୁ ଚରଣରେ ଶରଣ୍ଣ ଦର୍ଶନ । ଦୁଇ ବର୍ଷର ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରେମ ବଳ ଯୋଗୀଙ୍କ ପ୍ରେମ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଲାଭ ।

ସେବର୍ଷ ମାତାଜୀମାନେ ପ୍ରଚୁର କରି ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଜୀବ ସେମାନଙ୍କ ସେବାରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଗ କଲେ । ମାତାମାନେ ଜୀବର ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଶୁଣି ବହୁତ ଖେଦ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜୀବକୁ ମାତା ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । ଜୀବ ତା'ର ସନ୍ତପ୍ତ ପ୍ରାଣ ପ୍ରସାରି କରି ଉପଦେଶାବଳୀ ଶ୍ରବଣ କଲା—"ସଂସାରେ କିଏ କା'ର ପୁଅ ପତି ? ନିଜର ଦେହରେ ଯୌବନଟିକ ଥିବାଯାଏ ପର ପୁରୁଷର ସେପରି ଭୃପ୍ତି, ନିଜ ସ୍ୱାମୀର ମଧ୍ୟ ସେପରି ସ୍ନେହ । ସେଥିକି ପରଶ ଦେଲେ କିଏ କାହାକୁ ପଚାରେ ଅଛ ?! ମିଛ ମାୟା ସଂସାରେ ଶାନ୍ତି ହୋଇ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାମୀହିଁ କେବଳ ଗୋବିନ୍ଦ । ଗୋବିନ୍ଦ ଜଗତ-ପତି । ତାଙ୍କ ଏ ଦେହ ଯୌବନ ଗୋପିକା ପ୍ରେମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲେ ଯେଉଁ ଚରମ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ, ତାହା କେଉଁ ସ୍ୱାମୀ କର୍ତ୍ତାଠାରୁ ମିଳି ପାରିବ ? ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରେମରେ ବିଭୋର ହୋଇ ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ସେବା କରିବାରେ ଯେଉଁ ଅପାର ସୁଖ, ଅନୁଭବ ନକଲେ ତାହା କିପରି କଥାରେ କହିହେବ ?"

ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷରେ ସତୀ ଭୁଲିଲେ । ଜୀବର ମନ ସଂସାର ପ୍ରତି ବିରାଗ ହେଲା । ସେ ଘର ବାହା ବର୍ଷରେ ଉପଦେଶ ମନେ ଧରି ଭୁଲ ଅଛି ଘର ଦ୍ୱାର ପୁଅ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଲା ବୃନ୍ଦାବନ ଯିବା ପାଇଁ ମାତାଙ୍କ ଦଳରେ ମିଶିଗଲା । ମାତାମାନେ ନୂଆଁ ଶିକାର ଧରି ମଠ ମହନ୍ତ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ନୂଆଁ ମାତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମହନ୍ତ ମହାରାଜାଙ୍କ ଦେହ ଶିହରି ଉଠିଲା । ଦେହ ମନ ଯୌବନ ଗୋପିକା ପ୍ରେମରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ୱରୂପୀ ସ୍ୱାମୀ ମହନ୍ତ ମହାରାଜାଙ୍କ ଅର୍ପଣ କରି

ଆଜ ପାନ୍ତୁ ମେଘରେଖାରେ ନେଉଟର୍ଷ ପାଖ ଛବିଟି ଦେବୋବୁ ସତର ମାଆମନେ ସ୍ମୃତିକୁ ଏବନ୍ତିକ ଚୋଠାକୁ ଓଠାଇ ଦେଲେ । ଏକେଶମ ସ୍ୱପ୍ନ ମୃତ୍ୟୁ ଦୋସ୍ତୀକୁ ଏଷେଣ୍ଡ ଦେଖିବା ସ୍ଥିତି ଥିଲା । ଏବେ ମୃତ୍ୟୁ ସ୍ମୃତିର ଛନ୍ଦରେ ଶମ୍ଭୁ ଦେଖି ଜ୍ଞପା ବୋଝ ଭଳ ଶନ୍ଦୁ ଚ୍ରେମରେ ଗର୍ଭି ଗଲ ।

“ଦୂର ହେଉନ୍, ମର, ତୋର୍ ମାଆଟା ହେଲ” ଏହ ଶ୍ରୋତର ଧାରରେ ଯା’ ଦୂରୀ ବନ୍ଧୁକର ଚୋପାରରେ ଖସେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦେହର ଝାଞ୍ଜେ ନେଇଲ । ଟୋପଟ ପଡ଼ଲ ଠଳ ଅଛ ଦୂରୀର ପ୍ରାଣ ବାୟୁ ଉଡ଼ଗଲ ।

ଦୂରୀ ଓଟେ ଓଟେ ଟ୍ଟିମ ଯଥା ଘନ୍ତା ଭୁରଚେ ଦୂରୀ ପାଃ ଧରବାକୁ ଲଗିଲ । ବେଲ ଏଥାରେ ତେଣ ଘର ମୁଣ୍ଡକୁ ଟିକଏ କଷ୍ଟ ବସିବ ନେବା ଟୁଣା ବ୍ରୁହ ଚେଲ ହେଲ । ଚେଲେଶ୍-ଶର ଦକ୍ଷ ଅନୁସାର ଏକ ଭାରୀର ଠିକଣା ଓର ‘ମାର’ ଶେଷ । ଦୂରୀ ତାଙ୍କ ପଦାଘାତ କରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଟେରେ ଦେଓ୍ୟ ଭଲ ଦେଖେବ ଓଃ ଉଚ୍ଚିତ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଦେଖି ଦୂରୀ ଟିକଏ ଅମ୍ବ୍ରେ ଓଲ ‘ନଥ ଦୂର’ ଓଲ୍ଟ ପଡ଼ଲ ।

ପାଏ ଅସ୍ତ ଓରେ ଟିକଏ ଅଳ୍ପ ଆଣି ଘାଟ ଦେଖିକୁ ତେଙ୍ଗର ଅଠିବାକୁ ଟୁଣ ଅଧ ଦେଖିଲ । ଜଙ୍ଗଲ ଅନ୍ଧା ପେଖି “ଶୋଭାର ଅବ୍ଦ” ବୋଲି ଟୁଣା ଡାକ ଦେଲ । ଅଧିକା ଜଳର ଖର ଦେବାକୁ ଟୁଣା ମୁଣ୍ଡକୁ ଏପଟେ ଓପ ଟୁକଟା ଓଳଟ ଧଇ ଠୁକିଲ ।

ମାତା-ଦଳ ବାଘା ସୁଅ ଦଳଙ୍କୁ ଦେଖି ଫକର ହେଲେ । କିଏ କହିଲା—"ମାତା ହେବାପରେ କି ସ୍ୱାମୀ, କି ଶ୍ୱଶୁର !" କିଏ କହିଲା— "ମାତାଙ୍କର ଜଗତପାଳ ସ୍ୱାମୀ !" କିଏ କହିଲା— "ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗୀ ନେବା ଲୋକଙ୍କୁ ଯେ ପୁଣି ସଂସାରକୁ ଟାଣିନିଏ ତା'ର ମୁକ୍ତି ନାହିଁ !" ସ୍ତ୍ରୀର ମାତା ଅସ କହିଲେ— "ମୁଁ ସଂସାର ଛାଡ଼ି ଧର୍ମ ନେଇଅଛି ମୋଠାରେ ଅଉ କଣ ଅଛି ?" ବୁଢ଼ା କହିଲା— "ହିଁ, ତମେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଫେରି ଯିବ, ନୋହିଲେ ଏଇ ତୁମର ଆଗ ଅଟଳେ ମୁଣ୍ଡପିଟି ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିବ !"

ବୁଢ଼ାର ଦଶା ଦେଖି ବାବାଜୀ ଶେଷରେ ଚେଲା ସନ୍ଦର୍ଭଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟଦେଲେ । ମୁହଁ ଅତି ଉଗ କରି ବୁଢ଼ାକୁ ଅତି ଧମକ ଦେଲେ "ତୁମ ଜୋରୁ ମାତା ହେବା ପରେ କେଉଁ ଅଧିକାରେ ଘରକୁ ଯିବ ? ଶୀଘ୍ର ତୁମେ ଚାଲିଯାଅ !"

ଦେହ ଉପାସରେ ବୁଢ଼ା ଆଗ ଆଗ ମାତାମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼-ତଳେ ପଡ଼ି ଜୋରୁକୁ ଛାଡ଼ ଦେବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲା । ବାବାଙ୍କର ଧମକ ଦେଖି ବୁଢ଼ା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହେଲା । ମହନ୍ତଙ୍କ ଦାଢ଼ି ଟେକେଇ କହିଲା— "ବାବାଜୀ ମହାରାଜ, ଏଇ ଦାଢ଼ି ବାଢ଼ ଦେଖୁଛ ? ଆଜ ତୁମର ପେଟ ଫଣ୍ଡା କରିବି; ପଛେ ଜଳି ମରି ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିବ !"

ବୁଢ଼ାର କ୍ରୋଧ ଦେଖି ମଠ ମହନ୍ତ "ହରି ମୁରାରି" । ସେ ମାତାଙ୍କୁ ନେଇ ମନ୍ଦିର ଭିତ୍ ଶ୍ରୀକୁ ନେଇ, ଛାଡ଼ ଦେବାକୁ ଲୁଚାଇ ଦେଲା । ତ୍ରସ ବାବାଙ୍କ ପାଟେ ନିନ୍ଦା କଲା— 'ଏଁକୁ ଦେଇ ବୁଢ଼ି ତ ସ୍ତ୍ରୀ ପର ବୟସରେ ଅଟ ମୋ ଉପରେ ମରୁଥିବ, ଘରକୁ ଯାଇ କ ମୁଁ !"

ଯୋଗୀ ଶ୍ରୀବତ୍ସ ତେଲ ମନ୍ତ୍ର ଦେଇ କହିଲେ— "ଏହି ଗୋହନ ଉତ୍ତପ୍ତ କୁଣ୍ଡରେ ରଖ । ପାଣିରେ ବାଟି ଚାଉଳର ଦେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁନ୍ଦର ଦେହ ହେବେ । ତାହା ଜଳିବ ମାନ କରନ୍ତୁ"

ଶ୍ରୀବତ୍ସ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲା । ତିନି ଜଣଙ୍କୁ ମାଳଗାମାନେ ଯୋଗୀ ପୁତ୍ରକୁ ଶୁଣାଇଲେ—"ଶ୍ରୀ ମହାରାଜ ସେବାପତ୍ନୀରେ ବାଣୀ ଦେବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ସେ ଯେଉଁଠି ଥିଲେ ହେଲେ କୃଷ୍ଣ ଯୋଗୀଙ୍କ ସେବା କରୁଥିଲେ ।"

ଯୋଗୀ ପୁତ୍ର ଏହି ହେତୁରୁ ଶ୍ରୀବତ୍ସ ନାମ ପାଦ ପୂଜନୀ କଲେ । ତରେ ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ମନର ସନ୍ତୋଷ ଦେଖି ଏମାନ୍ତ ଉତ୍ତପ୍ତ ଦାଣ୍ଡି ସ୍ନାନ ଗୁପ୍ତ ମନର କଳଙ୍କୁ ଦୂର ଦେଲା । ଉତ୍ତପ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଲଗାଇ ତଳକୁ ଜଳ୍ପ ଦାଣରେ ଗାଡ଼ିଲ ଦେଲା । ଦେହଯାଇକୁ ନାହିଁ ଦେଖିଲେ । ତିନାଥିଲ ବୋଲି କହାଣି ଦେଲେ । ପାଣିପେଷ, ସ୍ତ୍ରୀଜଳ ରଖିଲା ମନର ଜଳ ଟିକଏ ଅନେକା ଲଗିଲା । ମହା ଜନ୍ମ ଜୀବନର ସୋହାଗ ଯଜ୍ଞ ଗଢ଼ିଲା ଦେଇ ଗଢ଼ିଲା । କାଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଦୃଷ୍ଟି ନଷ୍ଟ ଦେଲା । କଣ୍ଠ ସ୍ୱରର ଜଣ ଜଣ ପୁଣ୍ୟ ଜାଳି ଜଣକ ସୁଖର ଜେବନକୁ ଲଗିଲ । ଅତି ସାଧାରଣ ଗଡ଼ର ମଧ୍ୟ ସେ ଶକ୍ତ ଦେଇ । ଶ୍ରୀବା ଆଜ୍ଞ ଜନ୍ମ ଲୋଭାର କରିଲ ।

ଗଡ଼ଜାତର ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ମନୋଜ କରିବା ଯୋଗ ଜଳ ନିବେଦନ କରେ କହି ଶୁଣାଏ । ଗଜିଆ-ନନ୍ଦ ସୋଗ ଦେଇ ଜନ୍ମକୁ ଆସଇ— "ଗଡ଼ଜାତ ଅସ୍ତ୍ରୀର ଯୋ

ମୋର ଦୁଃଖକୁ ତୁ ସବୁ ଦେବୁନରେ ଯୋଉଁଘା ନାଗା'' । ଲଳିତ ଶୁଣି ଦେଇ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହେ । ମନେ ମନେ ଭାବେ "ସେ ଅଛି ଏତେ ମନ୍ଦ କାହା ପେ ଗେ ଦେଲା !!' ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଅଙ୍ଗି ଅଟଳେ ଅଷ୍ଟ ହାତୁଡ଼ି ପାଏ ସ୍ତ୍ରୀବ । ଲଳିତ ଉତ୍ସୁକ ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀବର ଅପର ମସ୍ତକ ନିରୀକ୍ଷଣ କରେ । ଦେଖେ— ସ୍ତ୍ରୀବର ନାକରେ ଅଛ ବନ୍ଧା ନାହିଁ । ଦେହ, କାନ ହାତ, ପାଦ ଖାଲି । ତଥ ଲୁହକରୁ ଯେବେ ସେ ଅନୁଭୂ ଅସ୍ପନଭା । "ସ୍ତ୍ରୀବ ଅଛି ମୋର ପ୍ରକୃତ ସ୍ମୃତିହୋଇ ପଡ଼ୁଛି" ଭାବି "ଧିକ୍ ଧିକ୍" ବୋଲି ଅଳଙ୍କାର କରିବାକୁ ଲଳିତ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସ୍ତ୍ରୀବ ପଛକୁ ବଳି କାଆଁ ଦେଇ କହେ— ଛି, ଛି, ପାପ !!

ଲଳିତ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୁଏ । ସେ ଅଳଙ୍କାର କରିବା କଥାଟା ପାଦରେ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ଫେରି ଆସେ ।

ସବେ ସୁଖ ବୋଲି ମଧ୍ୟରେ ଅସୀମ ଶାନ୍ତି ଦେଖି ବୃଦ୍ଧା ବୁଢ଼ୀଟା ବାବାଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ବେଦନା ଜ୍ଞାନ କଲେ । କୋଉଁଠି ଠାକୁରଙ୍କ ସେବାଅର୍ପ ଦାଷାହୁଁ ଏ ଶାନ୍ତିର କାରଣ ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନ ଘରେ ବାବାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନୂଆ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଣାମ କରିବାକୁ ଲଗିଲେ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମାସେ ଦୁଇମାସ ଭିତରେ ସ୍ତ୍ରୀବ ମାଉଙ୍କ ଠାରେ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟି ରହିଲା । ଲଳିତ ଦେଖେ ଏହା ଅବ ଦେବାକୁ ଆଉ କୁକ୍ଷି ଉକ୍ତ ଥିଲା, ମାତ୍ର ବୃଦ୍ଧା ଠାକୁରା-ଣୀଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ରହୁଲ ନାହିଁ । ବୃଦ୍ଧର ବୃଦ୍ଧାର ମନ୍ଦିର ବନ୍ଧୁ ଘର ସ୍ତ୍ରୀବ ମାଆ ଅଳଙ୍କାର ବାବାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ତୁଳସୀ ଲଗାଇ ଦେଉଥା

ଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ସେହି ମୋହନ ଔଷଧ ଗୁଣରେ ତୃଣ ପରି ହୋଇଲ । ରାଜା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ତୃଣ ମଧ୍ୟ ଶେଷରେ ବୋଲର ମୋହନ ଔଷଧ ଖାଇ ପୂର୍ବର ଦଶା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲ ।

ଏକ ସମୟ । ରାଜ ମାତା ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ଦେଲେ । ସେ ଜନ୍ମ ହୁଏ ଗାଉ— "ମାତୃଗର୍ଭ ଗୋଷ୍ଠ ସେ ମଧ୍ୟରେ ପିଇ ପାରିଲି ।" ରାଜ ଏହା— "ଆଜ ମାସ ଦୋଷିଥିଲେ ପିଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଚରେ ? ପିଇ ଜାନୁ ଦଶ ମାସ ।" ରାଜ କହିଲ— "ପ୍ରତିଦିନ ମୁଁ ଚି ତାଙ୍କର ମୁଁ ଥ" । ତାକ ଦୁଃଖରେ ସେ ଜଣେ ଏ ଦେଖା ଗୁରୁ ଗୁରୁ ମାର ଖାଇ ଟିକିଏ ସମୟ । ସେ ଜନ୍ମ ସମ ପ୍ରାଣ ଏହା— "ସେ ହେଉ କହୁଛନ୍ତି— ଜନ୍ମ ପିଇ ହେଲ କେବ ?"

ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲ ଏହା ପୂର୍ବ ଏକ ପ୍ରାଣ କହି ଉଠି କହିଲ ସେ— "ମୋ ହେଉ ଘରୁ ପୁଣି ଯୋଗେ ମୋହନ ମଧ୍ୟ ଜଣ ଭାଙ୍ଗିବ ? ମୁଁ ତାଙ୍କୁପାଇ ସେହା ଅଙ୍ଗ ପ୍ରାଣ ଦେ ଏ ରାଜ ଚୋଟଦ୍ ଅଧିକ ଦେ ଯେତେ ସମସ୍ତ ଗୋଟିଏ ଦେଖାଇ ସହ ମୋ ପାଇଁ ପରି ଚଳିଲ ।"

ରାଜା ଶୁଣି ପୁତ୍ର ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଗାଳ କହିଲ— "ବାପ, ସମସ୍ତେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରୁ ହେଲେ ।"

ପ୍ରାଣ ଜନ୍ମକୁ କହିଲେବେଳେ ତୃଣ ଗୋଟିଏ କଥା ଶୁଣିଲ । ତୃଣ କହିଲ— "କାହିଁରେ ପୁତ୍ର, ସମସ୍ତର ପ୍ରାଣ ସ୍ୱପ୍ନ କରୁ ଦେଖିଲ ।"

ସେ ଦିନଠାରୁ ବାପା ପୁଅ ଦୁହେଁ ଯିଶୁ ଓ ଜନନୀ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାକୁ ଲାଗିଗଲେ । ଏକୋଇଶିଆ ଦିନର କଥା— ପିଲାକୁ ନାଁ ଦେବାପାଇଁ ବାପା ପୁଅ ଦୁହେଁ ସ୍ନାନ ସାରି ଆସି ପ୍ରଭୁ ଯିଶୁଙ୍କ ପାଦତଳେ ବସିଲେ । ପୁଅ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲା— "ମେଘ ଦେଶରେ ଜ୍ୟୋତି ପରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମ ହେଲେ ସେଇ ଆମର ପୁଅ ଜ୍ୟୋତିରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି । ଏହାକୁ ଈଶା ବୋଲି ନାମ ଦେବା । ଆଉ ଆମେ ସବୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ହୋଇଯିବା" । ବାପା କହିଲା— "ନାଁ, ମୋର ଆମର ବୈଦଧର୍ମ ଗହଣ କରିବାରୁ ଧର୍ମପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଛି । ଏହାକୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ବୋଲି ନାଁ ଦେବା । ଆଉ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ହେଲେ ଆର୍ଯ୍ୟ । ଆମେ ସବୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ।" ପୁଅ କହିଲା— "ନାଁ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ହେବା ।" ବାପା କହିଲା—ନାଁ, ଆର୍ଯ୍ୟ ହେବା ।" ଦୁହେଁ କଳି ଲଗାଇଲେ । ବାପା ପୁଅର ପାଟି ଶୁଣି ବୋଉ ଘରୁ ଗର୍ଜନ ଦେଲା— "ଏଇ ଘରେ ଆହୁରି ରୂପ ବଦଳିବ ଏବେ କଣ ମରୁଛ ? ପିଲା ଉଠି ପଡ଼ିବ । ଦାଣ୍ଡରୁ ଯିବାକୁ ବୁଦ୍ଧି ଯୋଗ ପାଉଛ ?"

ଦେଖ୍ ତାକୁ ରୁଜି ଆଗ ହୋଇ ବାପା ପୁଅ ଠାକୁର ଘରୁ ଦାଣ୍ଡ ବାହାରି ଗଲେ । ବେଳେ ସେ ପାଟିର ପୁଅ ପାଖ୍ କଥା ହେଲା ଠିକ୍ ଭେଟିଲେ— "ନାଁ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ବୋଉର ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ।"

ପୁଅ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା—"ବୋଉର କି ଧର୍ମ ?"
ବୋଉ ଉତ୍ତର ଦେଲା—"ସେବା ଧର୍ମ ।"

"କେଉଁ ଆଡ଼େ ?" ବୋଲି ପୁଅ ପଚାରନ୍ତେ "ବୋଉକୁ ଏଠି ଡାକିବ ଆଉ" ବୋଲି ବୁଢ଼ା ଛାଡ଼ିଦେଲା । କିଛି ଅନେକ ବାଟ ଗଲା ପରେ ପୁଅ ପଚାରିଲା—"ସେଠା ଅଃ ! ବୋଲିଲେ ଦେଖ ମଜା ।"

ପୁଅ କହିଲ ଏଣେ— 'ଭଲ' କହିବେ କେଉଁ ।"

ବାପ ପୁଣି ପଚାରିଲେ—"କେଉଁ ଦେଖିଲେ ?"

ପୁଅ କହିଲ—"ଦେଖ ଏଠା ।"

ବାପ ପୁଅ ଦୁହେଁ ଉଠି ଗଲେ—"ଚାଲ, ଯାଅ ଯାଅ" ବୋଲି ବୁଢ଼ାକୁ ମଝିରେ ରଖି ଯାଉଥିଲେ ସେ ଘରେ ଗାଁ ଯାଏ ଭୋକ ଲାଗି ଆଉ ଚାଲିଲେ । ପୁଅ ଭୋକ ସହି ନ ପାରି ବୁଢ଼ା ପଚାରିଲେ—"ପୁଅ, ଥକିଲୁ ?" ପୁଅ କହେ—'ନା ଭୋକ ହେଉଛି ଏବେ ! କେବେ ଖାଇବା ଭୋଜନ ।" ବୁଢ଼ା "ଆଉ ଟିକେ" କହି ପୁଣି ଚାଲିଲେ ଉଠି ଯାଇ । ପୁଅ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲା—"କେତେ ଦୂରକୁ ?"

ବୁଢ଼ା କହିଲା ଆଗରେ ଦେଖିବ ଗ୍ରାମ—"ସେଠାରେ ଖାଇବା ପାଇଁ ।" ବୁଢ଼ାର କଥା ଶୁଣି ପୁଅ ଆଉ କିଛି ନ କହି ଚାଲିଲା—"ଆଉ କେତେ ବାଟ ?"

ବୁଢ଼ା କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ପୁଅର ମନ ଖରାପ ହେଲା । ବୁଢ଼ା ଆଉ କହିଲା । "ଏଇ ଗାଁରେ ରହି ଖାଇବା ପିଇବା ବୁଢ଼ା କହି ପୁଅ ଚାଲିଲେ—"

ରାଜା ପୁଅ ଦୁହେଁ ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଗୁରୁଙ୍କ ଦେହକୁ ଢୋଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଶ୍ରୀ ଧବ ଘର ଓଳେଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦୁହିଁଙ୍କ ଦେଖି ପାଟିକରି କହିଲା— "ଅଜଣାର ପିଲା ଦେଖାଉଛ । ଏଠି ଗାଧୋଉ, ଏଠାରେ ବାହୁଙ୍କନ୍ତି ଭୃତ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଘର ମୁହଁ ଦେଖୁଛ ।। ଦେଖୁଛ ତ ।"

ରାଜା ପୁଅ ଦୁହେଁ ଯାଇ ଝୁମ୍ପ ଖାଇ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଘୋଷ ଶବ୍ଦ କଲା ଶବ ଗାମରେ ଲାଗିଲା ।

କୁଳ ଭଙ୍ଗ ଧର୍ମଚୂତ ସୁଧୃଷ୍ଟି ର ଏଣିକାଳ ସବୁ ବନି ଭାରତବର୍ଷରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ଗ୍ରାମରେ ଥିବା ଜଣ ପ୍ରାଚୀନ ଋଷି ଶେଷକରି ଭଲେଇ ଶିଷ୍ୟ ପାଇଁ ଲାଗି ବଡ଼ବାଗ ଘରକୁ ଗଲେ । ମାତ୍ର ବଡ଼ ବାଗାଙ୍କ ଘର ଅବସ୍ଥା ଯାହା ଦେଖିଲେ, ତହି ପରେ ମାଡ଼ି ଅନ୍ତ୍ରେଭ ରହିବା ଯନ୍ତ୍ର ମଣିଲେ ।

ନୃତ୍ୟାଙ୍ଗଣୀର ଚଉଦବର୍ଷର ଘର ସଂସାର ଭିତରେ ଦଶଟି ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଭାଇମା, ଭାଉଜ, ବାଲପଣରେ ଦେଇ ସେଗିଷ ଛ'ଟି ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଏବଂ ଏକ- ଘାଲରେ ଲଗ ସଂସାର । ତଳାର ଦଳ ବର୍ଜିବା ଉନ୍ନ ଭାବ ମଣିବ ଦେବା ଉଚର ତନକୁ ଉ ନଥିବ । ଅବଶା ନୃତ୍ୟାଙ୍ଗଣୀ ଶୋଭା, ପାର୍ବତୀ, ଅଜର, ପାତ୍ରନ ଉଠିଣା ବାସରର ସାହାଯ୍ୟରେ ଲେଖଣୀ ଓ ପୁସ୍ତକ, ଗୃହର ଝାଡ଼ିବା ପାଇଁ ଉଣାଇରଙ୍କ ଏକ ଦନ୍ତ । ସେଥିରୁ ଲେଖାଇଦେଇ ନିଜେ ବଳ ଭାର ବୋଝାଇବାକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା । ପ୍ରଭର ଦେଖାଇ ଯୋଗୁଁ ନୃତ୍ୟାଙ୍ଗଣୀ ନାଚି ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ପିବା ପାଇଁ ଚଳସ୍ତର ଲଗଦେଇ । ସେଥିରୁ ସଙ୍ଗ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅତ୍ୟାଂଶ ଦଳ ଦଳ ଘାଇରେ ଉପରେ ଉଠେ ।

ତଳେର ଷଡ଼ୋକୁ ଷଠି ଉଲଗ୍ନ, ଠାକୁ ମଧ୍ୟ ଓ
ଲୋକ ଷଣ୍ଡ, ପିଲାଙ୍କ ନାଚ, ନବରଙ୍ଗ, ଉଲଗ୍ନ ଅଠ ଓ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଡ଼ିବନ୍ଧ ଲିଙ୍ଗକୁ କଣ୍ଠ । ଓଡ଼ିଆ ଦେଶ ଲିଙ୍ଗ ଭୈରବ
ଭୈରବୀଙ୍କ ଚୌଷଠି ମନ୍ଦିର ଦୁର୍ଗାର ସୁଧି ଶୋଭାବାଜନର
ଦେଖ ଦୃଷ୍ଟିକ୍ଷେତ୍ରର ଗ୍ରାମ ରାସ୍ତା, ଆଉ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପିଲାଙ୍କ ଅନେ ।
ହୋଇ ନଦୀରେ, ଷଷ୍ଠୀ ହଟ, ଘଣ୍ଟା, ଘଡ଼ି, ଧୂପ, ସଙ୍ଗୀତ,
ପିଲାଙ୍କ ସୁଖ ଖେଳ ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ବୋଉଳର ଜାତିର ଦଣ୍ଡ ଅଳଂ-
କାରେ । ମହୁବନ୍ଦୀ ବାଳିଆ ଖଣ୍ଡ ଉଠ ଉଠ ଜଗଦୀଶ ଲୋକେ
ଦୃଷ୍ଟିବନ୍ଦୀ ରଥଙ୍କ ଡୋର ଛୁଇଁ କହନ୍ତି— "ଏ ଦେଖି ଦୃଶ୍ୟ !
ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ଜାଣ ଏକ ନୟନ ଆସ ଦେଖିବ !ଆ !"

ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଜଗତ ଆସ । ସେ ଦେଶର ପୂଜକ
ଯେ, ଦୃଷ୍ଟିବନ୍ଦୀଙ୍କ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ସେ ପଳା ସନ୍ଧ୍ୟାରେ
ବେଳୁଅଛ । ଏଠି ଦୃଷ୍ଟିବନ୍ଦୀ ଅଣଉ ସେ ଜଗେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାକୁ
ଉଲଗ୍ନ ଅଛ !!

ଅଡ଼ିବନ୍ଧର ଦୃଷ୍ଟିର ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଉଠି ପୁଣି ଦୀପର
ଗ୍ରାମ ଯେତ ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଘରେ ଉତ୍ସବ ଲାଗିଲା । ସେଠାର
ମାଳ ବଡ଼ କାରିଗର, ତାହା ଦେଖିଲେ ମନ୍ଦିରର ଶୋଭା
ଚକ୍ରଧର ଦୁଃଖ । ଅତୁଳନ ତୁଳସୀ ସମ୍ମାନ । ଗୋଟିଏ ପୁଅ,
ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ପୁଅ—'ରମ୍ଭ', ଝିଅ—'ଲକ୍ଷ୍ମୀ' ପାଖରେ
ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବ୍ୟବଧାନ । ଦୁଇଟି ଯାକ ସୁନ୍ଦର ସୁଠାମ । ସେମା
ନଙ୍କୁ ଦେଖ ବଡ଼ ଭଲ । ମାଆ ଗଲା ପର ଓଳିରୁ ମାଆ
ଝିଅ ପ୍ରକୃତ ପାଇଁ ଲୋକେ ଭୋଜୁ ଅନ୍ନ ଅଛେ । ସନ୍ତ
ଅନେକରେ ପର ଓଳିରୁ ସେମା ଲୋକେ ଭୋଜୁ ପାଏ ।

ମୁଗ୍ଧ ହୁଏ । ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ହୁଏ । ଯେ ଦିନ ସେ ଦେବୀର ମେଳାନ୍ତ ଶୋଭିଲ ସେଠାରେ ସୁଦୃଷ୍ଟିରଙ୍କୁ ଦେଖି ଘରକୁ ଡାକି ନେଇ ଗଲେ । ତାର ପୁତ୍ର ବିଜୟ ସହିତ ମିଳେ ପାଠପଢ଼ା ହୋଇ ଗଲା ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ସୁଦୃଷ୍ଟିରର ପଢ଼ା ପଡ଼ି ବାହୁଥା ଥିଲା, ତାର ଦାନ ଶୋଭାରେ ବାଳକ ଦୁଃଖରାଜ ସବରୀ ବାଦ ଦେଇ ଦେଇ ସେଥିର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରକାର ପାଇଁ ଭକ୍ତରାଜଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଭକ୍ତରାଜ ସମୟ ଦେଖି ଶୁଭ୍ର ଘରକୁ ଆସିଲା ବେଳେ ମାତୃଭୂ ଓ ଲଳିତମୋହନ ପାଇଁ ବହୁ ଔଷଧ ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଗୌରବର କଥା ଭକ୍ତରାଜଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଦିନ ପୁତ୍ର ଦୁଇଟି ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ମାତୃଭକ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ସବୁ ଶୁଣି ପାରିଲେ ଯେ—ପାଠକୁ ଯେ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ, ସେହି ଶିକ୍ଷା ତାଙ୍କର ମାତୃ ଶିକ୍ଷାର ସ୍ଥାନ ନେଲା । ଯେ ମନେ ମନେ ଭକ୍ତିର ସେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପରେ ପୁତ୍ର, ବିଜୟ ଓ ସୁଦୃଷ୍ଟିରଙ୍କୁ ଦେଖି ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ବାଲା-ଙ୍କଙ୍କୁ ଦେଖି ଆସିଲେ । ମାତୃଭକ୍ତି ଓ ଲଳିତ ଦୁଇ ଶାନ୍ତ ବାଳକଙ୍କୁ ଦେଖା କରାଇଲେ । ଭକ୍ତରାଜ ରୂପ ଗୁଣ ଦେଖି ମାତୃଭକ୍ତି ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ—"ବିଜୟ ବାବା, ତୁମେ ସୁଦୃଷ୍ଟିରଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛ । ଶିକ୍ଷା ଶେଷରେ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଭକ୍ତ ହିସାବରେ ଦେବ । ଏହି ମୋର ଅନୁରୋଧ ।"

ଜ୍ୟୋତିର ଓ ଦୀପାଳୀ ଆଶା ଦେଶରେ ପ୍ରବାହର ସ୍ରୋତ ଖେଳାଇବ ଆଉ ଉଠନ୍ତୁ । ସମାଜ ଜୀବନ, ରାଷ୍ଟ୍ର-ନୀତିର ସବୁ ବିଭାଗ, ସାହିତ୍ୟ, ସ୍ମୃତିର ଦର୍ଶନ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ଶିଳ୍ପ ଐତିହାସିକ ଚେତନାରେ ଉଦାର ସ୍ରୋତ ବହିବ ଏବଂ ସେଥି, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ଦୀପନା ଜାଗ୍ରତ ହେଉନ୍ତୁ । ବାପା, ମା, ଭାଇଭଉଣୀ ମାନେ ଉନ୍ନତିପଥରେ ସେମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତୁ ଲାଗନ୍ତୁ ।

ଚଇତାଳି—୨

ମଣ୍ଡ ମାଂସର ଭୋଗ

ବାଃ ଗଛ ! କୃଷ୍ଣ ପ୍ରେମର ନାୟିକା ନୂପୁର । ଭକ୍ତ ମନର ଅଙ୍କେନେଟୀ ନୂପୁର । ସେ ଭାରତୀୟ ଜଗଦ୍‌ବାଦର ଭୂମିକା । ସେ ଦେବେନ୍ଦ୍ରବାଦର ସପନ । ତେଣୁ ତ ସଂସ୍କୃତ ଜଗତ ଦେବେ ନୂଆ ପ୍ରାଣୀ ଏ ଦେଶରେ ବଣ ନହେଲେ ଏ ଦେଶର ଅର୍ଦ୍ଧଭୂତ ସଭ୍ୟ ମାନେ ଛାପନ୍ତା, ଅର୍ପଣତ, ଦୂରଦର୍ଶନ ସବୁ ଦମ୍ଭ ଦୃଷ୍ଟା । ତେଣୁ ସ୍ୱୟଂ ଦାନ ଗାନ ଅଶ୍ଳୀଳ ଦୃଶ୍ୟରେ ଭୋଗ ଦେବ ମାନ ଦେଉଛୁ । ଭଲ ଭଲ ମାନବ ଭାଇ । ଭୁଲ ଭୁଲ ଅଧିକ ହେବ । ବାଃ ଛଃ ପରି ଲେଖ ଭକ୍ତି ଭାବ ଦୂରକୁ । ଲେଖ ତେବୁ ଶୁଣୁ ବା ନ ଶୁଣ, ଭଏ ଭା ଗାଁରେ ଅଳ୍ପ ବା ଅଧିକ, ଏବେ ପଢ଼ିଲେ ସେ ଭାବୁ ବାନ୍ଧିବା ଭା ଜୀବନ ଏଥି, ଭୁଲନ୍ତି ଏମା । ଲେଖ ଭାବୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁଲେ । ଭଲ ପାଇବ ହେବ । ଅନ୍ଧିକ ହେଉ ସତ୍ୟ, ଲେଖ ଲେଖ ଭଜିବେ ।

ଅଳସ ସ୍ୱପ୍ନର ପ୍ରୀତି । ତାଙ୍କ ଯେ ଦୃଷ୍ଟି ଆଖିର ପରଦା ଥିଲା । ସଂସାର ନୂଆ ନୂଆ — ଲତା ଫୁଲ ପିଇ ଉଡ଼ୁଥିବା ଚଢ଼େଇ ସବୁ ଲାଗୁ, ପୃଥିବୀ ମାତୃତ୍ୱର ଅଙ୍କ ସତ୍ୟ ଲାଗେ ତାଙ୍କୁ । ପୃଥି ପୃଷ୍ଠ ଖାଲି ନୀରବ ନୀଳ ଆକାଶ ତଳେ ! ଖାଲିଥିବା ପୃଥି ସୁନାର ଯେ ରଶ୍ମି ଧାରା । ନକ୍ଷତ୍ର ମାନ ଅଳ ଜଳୁଛି ଦୂରେ ଏକ ଆଲୋ ମାଳା । ପୁଷ୍ପ ନୂଆ ପାଖ ଚୁମ ଦେଇଗଲା ଅନ୍ତର ପିଠିରେ ଉଦ୍ଭେଦ ହେଲା ଜୀବନକୁ ମଧୁର କରି, ତାର ସୁବାସର ଗନ୍ଧ ନେଇ ଯେଉଁଠି ଯାଇ ସବୁଠି ଭରି ଦେଇ ଗଲା ।

ଜୀବନର ସନ୍ଧ୍ୟା ପେଟର କ୍ଷୁଧିତ ଖୋରାକ ହେଲା, ସେ ଦିନ ଜୀବନ ସରି ଗଲା । ଚେତନା ଆଉ ଫେରିଲା ନାହିଁ । ତାର ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରୁ ଝରୁ ଶୁଖିଗଲା । ସେ ପୃଥିବୀ ଆଉ ଦେଖି ହେଲା । ସ୍ୱପ୍ନ ଭଙ୍ଗ ହୋଇ ଗଲା ।

କେ ଜାଣିଲା ପୁଷ୍ପ ସବୁ ଲାଗି ସ୍ୱପ୍ନର ଧନ ସମ୍ଭାବନାର ଛବି ପୃଥିବୀ ସତ୍ୟ, ଜୀବ ଜଗତର ଜୀବନ ଧାରା । ସେଥିରୁ ଥିଲା ଏକ ଅଣୁ । ତା ମଧ୍ୟ ବେଳେ ସ୍ୱପ୍ନରୁ ଉଠୁ ପଡ଼ୁ । ଏକାକୀ ହୋଇ ଗଲା । ସବୁ ଶୁଣି ଦେଖିବା ହେଲା । ଏବେ ଦୂର ପଥ ଦେଖି ଆସି ବାହାରିଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାର ସ୍ୱପ୍ନ ଲୀଳା । ଏତେ ସବୁ ଲାଗି ପ୍ରଭାତର ଦେଖୁ ଅଛୁ । ସ୍ୱପ୍ନ ସତ୍ୟ ଅଳସ ଘଡ଼ି । ଅଳକ ଏବେ — ଧନ୍ୟ ଜୀବନ ଉଦୟ ଦେଇ ପୁଷ୍ପ ଶେଷ ସୁନାର ହେଲ ସ୍ୱପ୍ନ ପୂରଣ ହେଲା ।

ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ଭା ଅଗିନାର ପଢାଇ ନାହିଁ । ଅରକ୍ଷୁ ଅର ପିଲାଟି ନଟି "ବୋଉ ନେଇଚ ଲା ରେ" ବଡ଼ କାନ୍ଦୁଛି । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଳିଆ ନଡ଼ା ଗେଣ୍ଡୁ ନାଦିଭ ଖାଲି ଭାତେଲ ଚଟେଲ ପାଣି ପିଅଇ ତାକୁ ଶୁଆଉଛି ।

ସଞ୍ଜ ପାହିଲା, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠନ୍ତେ ସିନ୍ଦୂର ଗାଈଲା, ଲୋକେ ତୋଳି କି ଖାଇ ଦେଲେ । ବୋଉ ଛୁଇଁ ଗଦାଏ ଦୁଃଖିଲେ । ସାବ ସହର ଅର୍ଦ୍ଧ ଅନ୍ଧ ଖେଳୁଛି । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭଲୁ ଦୁଇଟି ଅଶାର । "ପିଲାଟି ଛଟି ପଡ଼ାରେ ଲଇ ତାର କୁଣ୍ଡରେ ପେଳ ଭଙ୍ଗିଲୁ ଦେହରେ ପଡ଼ିଛି ! ପିଏ ବୋଲି ଲଏ ଦା ଦେନେ ଗଢ଼ ଦେଇଥିଲ !" ବଧିର ହେଲା ।

ସଞ୍ଜ ଥିବେ ଦୁଅର ଖୋଲି ଅନ୍ଧାର ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଲା । ଦାନ୍ତହାଏ ଜଳଜଳି ରଖା ପାଟରୁ ଉପରେ ବସି ଖାଲି ଅଣ୍ଡାକୁ ସ୍ପର୍ଶ । ନୁଅର ମୁଣ୍ଡକୁ ଗୁହିଁ, ବଢ଼ କାନ୍ଦେ —"ବାପ ବାପ ଓଃ ବା'ର—" ! "ମା'ସୁ ନଷ୍ଟ ରବାଜ—"

"ପିଲାଟି ତେ ନାହାଁ ଛଟି ପଡ଼ିଚ । ଦାନ୍ତୁରା ଦୁଃଖ ଦେଲ । ଅଣ୍ଡ ଦେଇ ଦେଉଛନ୍ତୁ ।"

ଦାନ୍ତ ଲହରେ । ପଦଜନ୍ତୁ ତାକୁ ଦେଖା ଜନ୍ମୁ ଲିପି ଖବରକୁ ଦେଇ ଆଣି ଚଟିଆ ଲଗରେ ଥୋଇଲା । ସେଇ ଚଟିଆଟି ଦୁଃଖିଲ ।

ଚଟିଆ ତଳେ ଲେଖାର ଗୋଟି ଜୁଇଁଲ । ଛଟି ଦେଖଲେ । ସେଠି ବିତ୍ତ ପରିଛି ! "ବଞ୍ଚ ପାଠ ଶିଖିବାକୁ ଚାଲ" ବଡ଼ ଲେଖା । ସ୍ୱଅର ତୃଷ୍ଣ ବଢ଼ିଲା । "ହେ ଭଗବାନ !!"

ଭଉଣୀର ଗାଲ ଠୋକିଲା ଦେଲେ । ସୁଧା ଦେଖିଲା— ସେ କୋଳରେ ତାର ଦାଦା ରୋଷେଇ କରୁଛନ୍ତି । ପିଠିର ଉପର ଦୋହର ଦେଇ ଏଣ୍ଟ ଗୁଣୀ ଝାଳରେ ଭିଜା । "ଗୁଡ୍ଡୁ ଦେଇ ଦେଇ ଦାଦାଙ୍କର ଦେଇ କୁଡ଼ ପୁଷ୍ଟିଏ ନେଇ ଯାଅ । ଗୁଡ଼ର ଦେବ । ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଯାଇ ବସିବ ।" ସୁଧା କହିଲା ।

ଦାଦା ଉଠିଲ ଚଟ୍ଟ ଧରି ଭୋକାଲାଗୁ । ସୁଧା ଉଠିଲା ଧନ ପୁଷ୍ଟିରେ ଝୋଳରେ ଲୁଣ ଦେଲା ।

"ଦେଉଛ—"

ପିଲାଟି ଉଠି ଚାଲି ଗଲେ । ଦ ଦାଦାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡି ପେ ! ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ ଚର୍ଚ୍ଚ ଦିଅ ଆଜ ଘର ପିଲା । ଘରିନ୍ତୁ ଦେଇ ଏହ ଘର ଗୁ ।

"ହଁ ଦାଉ, ହଁ ଦାଉ, ଗୋଲ ମଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିବ ଦେଇ ବାନ୍ଧିବେ ଦେବେ" । ସୁଧା ଟିକିଏ ପିଠିର ଅଭ୍ୟାସ କରିଲ : "ଖାଇବ, ଖାଇବ ! ଦେଖିବ ଏ ଆଖୋକୁ ଦେଖରେ ଥଲ ! ଘର ହିଁବ ଦେଖେ । ଦେଖି ଗୋ ଲ ଦୁଃ ଧର ଘନୁହେ । ଉଣ୍ଡ ଦେଖିବେ । ଭାଳ ଲଗୁ ବାହିଛି ମନିନ୍ଦର । ଗୋଲ ଗୋଲ ଗୋଲ । ମୁଁ କୁନ୍ଥା ଦେଲେ । ଏଁ ଏଁ ! ମଣ୍ଡ ହିଁବ ବାନ୍ଧିବ ଦେଖିଲ ! ମା ମା—ମା ପିଲ ବାଙ୍ଗୁ ଦେବାଇଁ—"

ଏହିଟି ଜଣ ଜନ୍ମାନ୍ତର ହେବୁ ନ ଦହୁ, ଭୂଲ ଭୂଷି ମୁଁ ମନୁ ଗୋଲ ଓହ୍ଲା ।

ବୁଧୀ ଅଉ ପାଣି ତଳେ ପଶିବାକୁ ବଳିଲା ହେଲା । ମାତ୍ର ମାଠିଆଟି ସେ ଆଉ ଖୁଜି ଦେଇଲା !!

ବୁଧୀ ବାହୁଡ଼ିଲେ ପଣ୍ଡାଣୀ ଘରକୁ ଗଲା ମାଠିଆଟି ଅତରେ ମାଗିବ ବୋଲି । ପଣ୍ଡାଣୀଙ୍କ ଘର କଣ ଯେ । ସେତେବେଳେ ମୁହଁ ଖାଉଥିଲେ ସେଠାରେ ପିଲା ପାଇଁ ପାଣି ଢୋକଣି ମାଗି ରାଧା ତା ଦୁଆରେ କେତେ ଥର ପେଶ ହେଉଛି ।

ପଣ୍ଡାଣୀ ହାତ ବାନ୍ଧ ଦୁଆର ଓଳଉ ଥିଲା । ରାଧାକୁ ଦୁଆରୁ ଦେଖି "ଯାଆଲୁ ଦୋଷ ଗୁହ ଅଛିଲ । ଦାଂଶରେ କେବେ ବସ୍ତ୍ର ଅଳ୍ପ, ଘାଟ ର ପାଣ୍ଡୁ ନାଡ ଦେଉଥିବ" ବହୁ ଘରକୁ ଯାଇ ଦଣ୍ଡ କଲେ ।

ଲଜ୍ଜାରେ ରାଧା ଫେରି ଆସିଲା । ଘରେ ଦେଖିଲା ସ୍ୱାମୀ ଭାତ ଖାଉ ଥାଇ ।

"ଭୁଲ କାହିଁ ?"

"ଦୋକାନର ଦରଜା ଭୁଲିଲ । ମୁଁ ତାର ବାରଣ୍ଡା ଯାଇ ଅଧ ଦାଣ୍ଡରେ ଦାଣ୍ଡି ରହେ :

ଗଞ୍ଜେଇ ପଟି ଶୁଣି ପ୍ରଶ୍ନ ମୁଣ୍ଡ ଝଡ଼ିଦେଇ ବାଦ କରିଲେ—
"ବୋଉ, ଭାତ ଦାଇଁ ! ଭୋକ ଲାଗୁଛି ।"

"ହଁରେ ବାପ, ଏଇକ୍ଷଣି ମ ପରଷିଦେବି" ବହୁ ବୁଧୀ ପିଲାକୁ ନେଇ ସ୍ୱାମୀ ପାଖରେ ବସିଲା । "ବାକ୍ସ ନେଇ ଅଧ ଖାଇ ପଇସାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦିଅ ମଣିଷ, ପିଲ ପେଟ ଅଧ ଭାଙ୍ଗିବ ଟିକିଏ ଖାଉ" କହିଲା ।

ରେଲ ପିନ୍ଧିଚି ତାଙ୍କରେ ବହୁ ଘାସରେ ଗୁଡ଼ିଆ ଅର ଘାସ ଖେଳ ଲଗାନ୍ତି । ରାଧା ଗୁଡ଼ିଁଙ୍କ ଦୁଆରେ । ପଣ୍ଡି ପୁଅର ବୁଲାଅ ଅଣି ଲାଗନ୍ତି, କହୁଛ—"ଅଜ୍ଞ ସବୁ ଲଗଦା ଦାର, ଦଲେଇର ଘର ସୁନ୍ଦର" ।

ରାଧା ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାହିଁ । ଦୁଅର ଦେଖି ବାଜେ ଡର । ଦ୍ରୋଣାରୁ ଗୁଡ଼ିଁ ଉଡ଼ୁଛି । ଏତ୍ତ ଦେ ଅଡଖା ଦେଖ ନାହିଁ କରୁ ତୃଣ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ରାଜାଙ୍କ ଅର ଅର ଦାନ ପାତେ ବହୁ ଦେଉ—"ଦେଖ.ରର ଲଗ୍ନାର ଅଛୁ, ମୋ ସ୍ୱପ୍ନ ନ ପାରନ୍ତି ଦେଖିବ ।"

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓଡ଼ିଆ ସ୍ୱଅ ଗୁଡ଼ିଁଲ ଲୋ ଦେଉଛି ଦେହ ଲଟିତ "ଜୀବ, ଭୁଚ ଦାସ କାହିଁ ! ଗୋଟା ଅସ୍ ?"

ସ୍ୱଅ ଅଜ୍ଞ ଦ୍ରୁତିଁ ଅଦେଲ ନାହିଁ । ଅଣି ତୃଣ ସବୁ ଦେଖ ଦୂରୁ ଲଗରେ ଭାଡ ଦେଲା । ଲଗଣ ଅଣ୍ଡ ତା ଗୁଡ଼ାର ଲୁଟିଦ ।

ଲେଖର ଦାର ଲଗଲ୍ଲ ଦେଖା ମୁଣ୍ଡ ଭାବ ଦେଲା—"ଦ.ଅ ଦାଅ, ଦଦା, ଦାଅ—"

ସ୍ୱପ୍ନର ଅଣି ପିଟି ଦେଲା । ସେ ଦେଖି ପାଦୁଲା— ଅଲ ହୁଣ୍ଡରେ ଲେଖର ଦେହା ଜୋଟି ଅତ୍ରୁ ।

• • •

ଧନ ବାଉଁଶ । ଗାଁ ଲମ୍ବାନ ଚହଲ ହେଲା । ଗାଁ ଲୋକେ ସବୁ ଜମା ହୋଇ ଦେଖିଲେ— ସୁଧା ଶୋଇଛନ୍ତି । ପିଣ୍ଡରେ ତାର ପ୍ରାଣ ନାହିଁ ।

"ଦେଶର ବାହୁଁଡ଼ା ମଲା" ଶାଣିଘୋଡ଼ି ବନ୍ଧୁ ବାଜ ମଣ୍ଡଳେ ମୁଁ ଖବରଟା ଏବେ ବନ୍ଧୁତ ଧନ ବାସୁ କରେ । ତାଙ୍କ ଶବଯାନାକୁ ମଠ ନିଆଗଲା । ଚାନ୍ଦରେ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ— ସୁଧା କନାଗଲ ବସି ଖାଉ ଅଛନ୍ତି ।

ସୁଧାର ଦେହ ମଣ୍ଡ ଭୂଇଁରେ ଚିତା ହେଲା । ଶ୍ମଶାନ, ଶାନ୍ତି ଶୋକସଭା । ପଣ୍ଡୁ ପାଳରେ 'ମଣିଷ ମାଂସର ଖେଳ' ଗୁଳିବ ।

ସୁଦେହ ପରେ ଦେଖାଗଲା— ତାସ୍ ପାଖରେ ଲେଖା ଅଛି ଗୀତ ଛନ୍ଦ—

ସବୁ ଦେଶ ଠାରୁ ଏ ଦେଶ ଗୌରବ ବଡ଼
ସବୁ ଦେଶୁ ବଡ଼ ଏ ଦେଶ ରାଜାର ଗଡ଼ ।
ଏ ଦେଶେ ମଣିଷ ମାଂସ ଦର ଘଣ୍ଟ ଶେଷ
ମଣିଷର ଦେହ ଜ ବ୍ରଜ୍ ଦେ ସାଜୁ ଦେଶ ।

ଲୋକେ କହନ୍ତି— ଦେଶଭୋଗୀ ଯତ୍ନ ଶୋଷ ନିଜ ଦେହ ଛିଣ୍ଡିଲା ।

ଚଇତାଳୀ — ୩

ଜ୍ୟୋତି ପୁଷ

ମଧ୍ୟରାତ୍ରି ଗଭୀର ଘାଟ୍, ତାରେ ବଡ଼ ଅଧରର ହିଂସ ଗୁମ୍ଫିତ ସ୍ଥିର ନିଃଶବ୍ଦ ଉଦ୍ଭିଦ । ଏକ ଅନ୍ଧକାର ଗୁହା ଗୁହ ଗାଛେଇ ସ୍ତବ୍ଧର । ତାରେ ଏକ ଦେଖ ଗାଢର ଦେଇ— ସେ ହିଂସ ଓଠେ ଏଠେ ଉଦ୍ଧାରିତ ଗାଳେତ ।

ଓଷ୍ଠ ହିଂସର ଗୁହ ଭୋଳ ପାଇଁ । ଆଉ ନାଁ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଦୁଃଖରେ ଗୁଡ଼ ଆଠ ନଈ ସୁଦୂର ଜଳ ଉଠ ଲେଉ ଦେଉ । ମାତ ପଥ ଅନ୍ଧକାର ଗଳ ଦେବା ଦେଶ । ଭାବ୍ ଆଠ ଓଡ଼ିଆ । ବନ୍ଧୁ ଗୁହର ଉଠ ଓଷ୍ଠରେ ସୁନ୍ଦ ଉଠ ଭୋଳ୍ ଉଡ଼ୁ । ଭାବନାତ ଉଠ । ଜୀବନ ଉଠ । ଦଶ ଓଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାତ ଦେବ ଦୃଷ୍ଟି ଶେଷର । ଦୂର ଅଭୋଗ ସମାନ ଉଦ୍ଧ କାନ୍ତ ସ୍ନେହ ଉଠ ଦୋକ ସ୍ତବ୍ଧ ଉଠ । ଦଳ ଜନୀତାର ଦେଉଟ ଦେଗର ଓଦ୍ଧ ଜୀବନ ଉଷ୍ମ ଉଠ ।

ଅଷ୍ଟ ଗୁଣ୍ଡୀମାନଙ୍କ ଘରୁ ସୁଖିଲା ପାଇଁ ଦେଉ ଅଫିସର ଭେଟିଂ !

ସକ୍ରୁ ସୁନ୍ଦରିଲ ପାଇଁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନରୋନ୍ନ ଚେତେଣ ଅଭିଲା; ଜାତ, ଗୋତ୍ର ଯା'ର କଥା ଚିନ୍ତ୍ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ସକ୍ରୁବାଳ କଣ୍ଠା ପଣ୍ଡିତ । ତାଙ୍କୁ ସେ ପାଠ ପଢ଼ାଇଲ—"ଦେଶର ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନେଇ ଅଭାବରେ ଦେଶ ତ ଅନ୍ଧ ସ୍ଥିରଦେଲ ! ତମେ ହିଁ ଅ ପରନ୍ତୁ— ଶିଳ, କୁଳ, ଗିରୀ, ଜଳ ସବୁ ଭଳି ଜଗାର ସାଥ ନେଇ ସେଇ ଧନତର ସଭଳତ ସୂତ୍ର ଯୁଗର ଦାନରେ ଦେଇ ହୁଁ ଅଛନ୍ତି ତୁମେ ଚୋରା ପୁନାମ ହେବ । ଅନ୍ଧର ଏ ବେଭାର ବନ୍ଧୁ ଦଣ୍ଡ ଜାତର ଧନ୍ୟ ଭାଇଚାର ତୁମର ଚୋରାଏ ଅଦର୍ଶ ଦୃଷ୍ଟି । ଭାରତ ବହୁ ଯୋଗ୍ୟ ସୁତର ଅନ୍ଧ ହୃଦୟର ଚାରିଆ ହୋଇ ତୁମଠନ୍ତି । ସେମାନେ ଚିତ ଏକା ବହୁ ସୁଯୋଗ ପା'ନ୍ତି, ଅଳ୍ପ ଅଛା ହାଣିଛୀ ଖେଳି ନିଜ ନିଜର ତ୍ରିଭ ସେଇ ସେଇ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟି ଚେଷ୍ଟା ପାରନ୍ତି । X X"

ତାପରେ ବହୁ ସୂଅ ପାଠର ଗୃହ ନୂହନ୍ତି । ସକ୍ରୁ ପ୍ରଭ ଅଛା ଭାଇର ଅଦୌ ନାହିଁ । କେତେ ବେଳେ ପାଇ ଯେ ଜେଲରେ ଚଳିବ, କିନ୍ତୁ ଦେଇ ଭଲ ଭୂମି ଜାଣିଏ ନପାରିଥିବେ ଜଏ ଜନ୍ମର ଭାଳ ଚଳିଅଛି ! ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା କ୍ଷେତ୍ର ନଥିଲ ଆନନ୍ଦର ଦାୟ ଦେବିନାହିଁ, ପାଇଁ ଉଦ ସଭକୁ ଜାଣି ହୋଇଥିବ ।

"ଏ ମନ କ୍ରନ୍ଦଏ ଜଡ଼ା
ତାଳେ ପ୍ରାଣର ଦୁଏ ଭଡ଼ା ।"

ଏଠାକୁ ଆସି ଏ ଭେଳ ମହାପାତ୍ରେ ଭାଗର ଦୁଇ
ଠାଅ । ମହାପାତ୍ରେ ରେଳଗାଡ଼ି ଷ୍ଟେସନରେ ଓହ୍ଲାଇଲେ । ସେ
"[illegible] ଶର ଦେଶର ନାହିଁ ଘର ଦୁଆର, ଜନ୍ମ ଭୂମି ସେଶା ଦେଶା"
ଭାବିଲେ ଅନେକ ସମୟ ଏ ନଗରୀରେ ପିଲା ହୋଇ ଥିଲେ ।
ସେ ଲୋକେ ଭଲ ରହନ୍ତି— ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଭୋଜନ ଭାଗ ବସନ୍ତୁ ତାଙ୍କର
ଏ ପ୍ରଭାତରେ ଦୁଃଖ । ସୁତରାଂ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ଅଭିଳାଷ
ଭାରି ପ୍ରବଳ । କେବଳ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଦେଖିବାପାଇଁ ଗୋଷ୍ଠୀ
ପ୍ରେମରେ ବନ୍ଧନ ।

ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ଗାଡ଼ି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି
ପହଞ୍ଚି— ପୁଣି ଠିକ ସମୟରେ ଭଲ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟରେ ପଡ଼ିଲା
ଭୂମିରେ ଲୋକ

ହାତ, ଗୋଡ଼, ମୁଣ୍ଡ ଆଦିର ଉପରେ ମହାପାତ୍ର ଦେଖି
ନେଲା ଭଲ ରୂପେ ଦେଖିଲେ । ଦେଖି ଅନୁଭବ କଲେ— ପାଦର
ତଳେ ଯେପରି ମାଟି ନାହିଁ । ପାଦର ତଳ ଶୂନ୍ୟ
ହୋଇଛି— ମାଟି ଛାଡ଼ିଯାଇ ଆକାଶ ପାଇଁ ପାଃ ଦେଇ
ଉଠିଲା ହୋଇ । ଏହି ଭଳି ମନେହେଲା ଯେ ଦେହ ଭାରରେ
ଭାଙ୍ଗିଲା ।

ଏପରି ଭାବ ସହ ଭଲ ଦେଖି ଦିଗକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ।
ସହରର ଦୂର ଅଞ୍ଚଳରେ ଘର ଗୁଡ଼ିକ ଆକାଶର ଭିତରେ
ଲୁଚି ରହିଥିଲେ ।

ଲଳିତ ଆସିଲେ ଭାରି ଭଲ ଦେଖି ଖୁସି ହେଲେ ।
ଆଖି ଭରି ଦେଖିଲେ ଯେ ଘର ବାଟ ସବୁ ଦେ

କରନ୍ତୁ । ଯାହେ ଯେମନ ବରକଥା ବୁଝି ପାରିଲେ, ବର ନିଜେ ଗୋଲାପ ଲଜେନ୍ସ୍‌ଙ୍କର ନୂତନ୍ତ୍ର । ସବୁ ଲଜେନ୍ସ୍‌ଙ୍କର ପାନ । ଶତ ନାମ୍ବ । ବାଲକ ନାଗ୍ରମଣ୍ଡଳ ସନ୍ତୋଷରେ ପୁରି ଉଠିଲେ । ସେ ଏଲୋଇଙ୍କ ଉଦାର ଦାନ ନିନ୍ଦୁକ ଭଣ୍ଡ ବାଃ ଖବର କରନ୍ତୁ ତଣି, ବଡ ଦେଉଳ ଚଳାଚୋଳଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରି ଲଙ୍କୁ ଫେରିଲେ ।

ଫେରାଧ ଦଳ—

ବର ଘିମୁଣ୍ଡ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଗାଁ ଗଳିରେ ପଶିଲା । ଦନ୍ତୁର ଅନ୍ଧାରେ ବରଙ୍କୁ ଦେଖି ଲୋକେ ହାଁ କରି ଚିତ୍କାରୀ ଅନନ୍ତ ବାଲ । ଜଣେ କହିଲା— "ବଦ୍ରୁସ ମୋଟା ଉଠୋଳ୍ଲ ଦେଖ ।" ଜଣେ କହିଲା— "ଦେଖୁସ୍ତ କାନ୍ତ । ମୁଣ୍ଡ ଘଣ୍ଟାଳରେ ସେନ୍ଦ୍ରମୂଡ଼ା । ମାଗୁର ମାଛ ଶଲଦ ନାସା । ତୁଣ୍ଡ ଦେଖ ଏକନା ଲୋକ ଦେଖି କହୁଥିବେ ବାଳକ-ମାନେ ମାଳିମାଙ୍କ ବଣ୍ଟାର ।"

ସେ ଘିଅ ଭେଜୁ ଭେଜୁ ମୁଣ୍ଡାବାଡ଼ କହିଲେ— କେବଳ ମାନ୍ତ୍ର ଶ୍ରୋତ ନେଇ ସ୍ବର ମିଳେ ଭିତରେ ପର୍ବଣ ସୂଚନ କୃଷ୍ଣ ଦଳ ହେବ । ଭେଜୁ ଭେଜୁ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଯିଉ ଥିବା ହୋଇ କେବଳ କଣ ଘଃ ଦେଖି ପାଁଚ ଗାଲରେ—"ଲେ ଭୋସ ରତ୍ନ ମିଶା ପିଠ ଗୋ ନଟେଇ ବାଘ ।"

ସେ ସତ୍ୟ ରେଳ ବାଃ କରଣ ପରେ ସବୁ ଡଙ୍କୁ ସେତ ହେଲା । ସବୁଙ୍କୁ ଯାଇ ପରରଣୀ କରି ସରସ ଶାଢ଼ୀ ଅଳଙ୍କାର ଦେଖି ସମାନଲୋକ କରି ନାଚିଲେ । ଜଣେ କହିଲା—"ଭ ମା ! ସେ ଲଢେଇ କରେଇବାକୁ ବଳ କହୁଲେ ଯାଉ ମଣି ପାଉ

ଦେଖ ଅଫିସରୁ ଫେର ନ ଥିବେ ?" ଏଥର ପଚାରେ—"ଏ ଟେପୀ ବାଁଣ ତଳ ଟ୍ରାମ ଗାଡ଼ିରୁ ଆସୁଛ ?" ଏଥର ପଚାରେ—"ପ୍ଲେଟ ଗାଡ଼ି ।" ଏଥର ପଚାରେ—"ଟ୍ରେନ ।" । ଟିଏ ଦେଖ ପଚାରେ ଆଉ ପ୍ରଶ୍ନରେ । ପାଞ୍ଚ ମିନିଟର ଭିତରେ ଲୋକରେ ପାଣି ଟାଇମ୍ବ ଏଥର ଭାଙ୍ଗ ? ଏଥା କେତେ ଦେଇ ଉଠ୍ ଯଳ ପରେ ମାଡ଼ି । ସେଠା ପଚାରେ ପୁଣି ଏହ ସବୁ ନୂଆ ବାହାର ନୂତନ, ସେଥେ ରୋକିଥୁ ଶୁଣେ ।

ପଚାରେର ଅତୀ ଉତ୍ତର ବୁଝି ସବେର ପଚାରେ—"ବାପୁ ତୁମକୁ କାଣ ବୁଝେ ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗେର ଏମିତୋକୁ କହୁଥିଲେ କଣ ନା ?"

ମଦଲୀ ଗା ପଚାରେ—"ହିତାଙ୍କୁ ଗୋଟି ସେଠା ତୁନ୍ତି ନ ପାଇ ଏଣୀକୁ ଜେଲ ଗଡ଼ୁ ମାଁ ?"

ଟଳଫଳୀ ଉପ ଦଳେ—

"ଲାଗେଛେଷୁ ଗଲ ଗଳେ
ସ୍ତ୍ରୀର ଭେଳ ବମିତ ଗଲ ।"

ଗଲାତରାଜର ପ୍ରକୃତ ରୋଗେ, 'ମୁଣ୍ଡବୋଲର' ଏମନ୍ତ୍ରନ୍ତ୍ର ପ୍ରେମର ଗଢିବ । ସେ ଏକଥାରେ ମେଳାଗୁର ଟାଉ ଖଡ଼ୁ ଜେଗର ମୁହୁଁ ତେଣ ଫେରେ ଏହେ — "ଓ ଦିନରୁ କଣି ଖାଇ ଜାଗେଲ୍ ଦେଲ ଦେ ଦୁଇଟି ଖାଲ । ବେଳେ ଫୁଲନାନ ତେଳ ଲେ ତେଲ କୁଞ୍ଚ ଖଇ ।'

ଦେଖିଲେ ନେଇଛ ଓକୁ ଅଧାରେ ଦେ ଦାଢ଼ିର ଟେର । ସେ କହେ—"ଗଲ୍ପଟା ଖେଳ, ଗୋଳ, ପୁଷ୍ପ,

ଯାତନାର କଥା । ତଥାପି ମନୁଷ୍ୟ ସେସବୁ ଯୋଡ଼ାଏ ନେଇ ମୁଣ୍ଡ ନାମରେ ଯେତେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରେ, ସେତକ ଜମା ରଖେ ସତର ଭାଲ ଥାଉ ଓଳେ ସେ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ଭୋଗରେ ଉଡ଼ାଇ ରୂନ ଅପେକ୍ଷା କରଣ ଭୂଲର ମଧ୍ୟ । " ଖାଲି ସେ କେ ନିଷ୍ଠା ଏପରି ନୂଆ, ଅଶୋକ ନନ୍ଦରେ ଧନାଢ଼୍ୟ ଗୋଷ୍ଠି ଗପି କହୁ ବାନ୍ଧବ ସ୍ନେହ ପ୍ରୀତିର କୁଞ୍ଜରେ ମହକୁ ଛିଡ଼ନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ସେ କେବେ ଓଁହାର ନାହାନ୍ତି ।

ସେଦିନ ସେ ବନ୍ଧୁର ବେଦନାବୋଧିତ କଥା ଦେଖି ତାଙ୍କ ଦେହ ରୁଲ୍ ଗୁଡ଼ାଇ ଉଠୁଥାଏ । ସେ ନ ସହିବେ ନାହିଁ, ସହିବେ ପ୍ରାଣବିନା ମଲବଧୁତ । ଯେମିତି ଯେ ଶୁଣିବେ ଯେ କେଉଁ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ୱଇଃର ସତ୍‌ଲନିଷ୍ଠପେଲୁର ଛଳନାରେ ଅଗ୍ନି ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଜଳୁ ଥାଉଛୁ, ସେ ଏକାବେଳେ ଦୋଷୀଙ୍କର ବଳେବଳେ ଛୁଟିବେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ଜଳନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୱରୁ ସତ୍ୟ ବାହାର ଉଠିଲା—"ଏଇ ମହାପାତକର ସତ୍ୟ ନାହିଁ ସିନା !"

ସେ ମହାପାପ ନିକାଶରେ ଶରୀରର ଭଲ ଦେଖିଲେ ଭୁଲିଲେ । ମଧ୍ୟ ଓଳି ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ହୃଦ୍ ଭରେତ ସାମନ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ତନ୍ତ୍ର ଧାଲରେ ଦସି ମା ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରସାଦରେ ଲେଖନ୍ତ କରେ ଓଠ ଯୋଡ଼ିଥିଲେ । ଖସୁ ଅବୋଧଙ୍କ ଦମ୍ଭକ ଶୁଣି ସେ ସ୍ୱର୍ଣ ବସ୍ତ୍ରର ତନ୍ତ୍ର ପାଇଁରେ ଲୋପି ଦରଶ କରନ୍ତୁ ଲଭା ପାଇବେ ।

ଏତେବେଳେ ପାକୁଡ଼ପରେ ଅଜଣାର ଦସ୍ୟୁମା ନାହିଁ । ସେ ଲୁହ ଜଣ ପୂଜା ହେବ । ଭଲେ ଲଭେ ପଣ୍ଡି ଗୋଡ଼ଭଲେ—

"ତୁ ଗୋ, ଏତେ କଥା କେତେ ଥରକୁ କହି ନ ସରୁଛି, ଖାଲି ଚାହିଁ ରହିଲୁ କେବଳ ! ତୁମେ ତ ଥିଲେ ସେଇ ଏମା ପାଇଁ ପୂଜାର ଲୋକ ଦିଅ ଯେତେ । ଏମା ଆଜିକାଲି ବଢ଼ି ହୋଇଗଲ-ଣି, ତ ! ଅନ୍ତି ବି ଦିନ ବାକିରେ ନାହିଁ । ତୁମ ଏକ ଧରି ଲୋକ ଦିଅ !"

ଏଠ ପାଖରେ ବସ୍ତ୍ର ସାବୁ ଧରି ଦାଣ୍ଡ ହେଲେ ରହ ଗଲେ ! ସେମାନେ ଏହା ସବୁ ଜୁଦାଶର୍ ମନର କଥା ମନରେ ମାର ହୃଦ ଭିତରେ ଲୁଚି ଗଲେ ।

"ଥାଉ ପଲ୍ଲ ପଡ଼ିଶାରୁ ମୁଁ ମୁଁ ପରି ଜାଗ ଚାଣ ।" ଯେତେ ଦୁଃଖରେ ମୁଣ୍ଡ ଦୁଃଖ ଗୋଟାଏ ଶୁଣାଉ ପଡ଼ୁଥ ହୋ'ଇ । ତାଙ୍କ ଭାଇ ହିଁ ଅଛୁ ଲୋ ଦଳର ଦେବକୁ ମନ୍ଦିରେ ଏହ ପୂଜାର ଚାଏ ଅଛେ ଏଣେ ! କୋଣ୍ଡ ସେ ଲଦା ସାରଦେଇ କେତେ ପାରି ନ ହୋଇପାର ଏମା ଦଣ୍ଡ ଏଟେ ବଡ ଦେଖାଇ ଥଣେ ବେଢ଼ ଅଛନ୍ତି !

● ● ●

ଦୂର ଅନ୍ଧ ଗୋଟାଏ ଆଡ଼ୁ ଅସେଇ ସତ୍ୟବତୀ ହେଉଥାନ୍ତି । ପୂଜା ନାର ବେଳଠାରେ, ସଞ୍ଜ ଦେଇ ଲଗାଇ ନେଇ ଅଛୁ । ସେ ଦଳ ମୁଣ୍ଡ ନେଇ ସେମାନେ ଖୁସି ଲୋକ ଜୁର ଅନ୍ଧ ଏବେହି ଦେଖି ଆସ ଲମ୍ବକୁ ଦୂରୁ ଚାଲୁଛନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା । ରାତ୍ରି ଚିତ୍ରକର ଦେଖି ଦେଉଛନ୍ତି— ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ପାଖରେ ତାକୁ ଲୁଅନ୍ତି ଦେଇ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଥରରେ ନାଁରେ । ତାଙ୍କ ଉପରେ ଜଳେ ଏଠି । ଏଠି ଅନେକ ଗୋଟିଏ ଶୁଣ । ହାତରେ ଦଳେ

ଲୁହୁଣା । ଏ ସବୁ ସେ ସବ୍‌ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କର, ବୁଝିବାକୁ ବାକି ରହୁ ନାହିଁ । ପିଠିରେ ଗଣ୍ଡ ଭଳି ତା ନିଜର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ।

ସବୁ ଜଣ୍ଡେ ଭୁଜଙ୍ଗ ମନର ଦୁଃଖ ଦେଖି ପାରିଲା । ତା ଲୁହତା ଦୁଇଟି ପୋଛି ହୋଇଗଲା । ମନ ଭିତରେ ଚିନ୍ତା ମାତିଲା—“ଏଇଟା ସେଇ ନରେନ୍ଦ୍ର ଅମର ଭଣୋଇ ! ତେବେ ଏ ଭଣ୍ଡ ! ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ! !”

ମୃଣାଳ ପଞ୍ଜରାବାଡ଼ରେ ଶୁଣୁଥିଲା । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଏଇ ବେଶ ଦେଖି ତା କଲିଜା ଥରିଲ କହାଇ ପଡ଼ିଲା । ଭାବିଲା—ଏ କଣ ସଂସାର ଗୋ ! ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ତା ଆଖିରୁ ଦୁଇଟୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ସଅଳ ମୃଣାଳ ସେ ବାଣୀ ବୁଝିବ— ପ୍ରଥମ ପହିଲାବେଳେ ସବ୍‌ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ହୋଇଥିଲେ, ବନ୍ଧୁହେଲ ବେଳରୁ ସାଥିର ହୋଇ ଚଳନ୍ତି ଭାଇଙ୍କ ଜନଶ୍ରୁତିରେ ପ୍ରମୋସନ ହେବା ଦରଖାସ୍ତ ଲୁଚେଇ ରଖିବ କଥା !........ ---- ବାଳୁଙ୍ଗା ।। ବହୁ ବଡ଼ର ପ୍ରାଣରେ ଲୁହ ଦୁଇଧାର ଗେଲୁ ଗଡ଼ିଗଲା ।

● ● ● ●

ଏବେ ‘ଛ’ ମାସ ଗଲାଣି । ମୃଣାଳ ସତ୍ୟ କଥା ଶୁଣୁଛି ଘରେ ଘରେ ନେଇଗଲାବେଳେ ପ୍ରେମ ଛୁଇଁଇଦାକୁ ବାଧ୍ୟା କରୁଛ । ଦୁନିଆରେ ତା ଚତୁର ଆଣ ପ୍ରେମ ପିଆସୀ ? ପ୍ରେମରସ ଆଉ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲାଣି । ଭାବ ଦେବ ପ୍ରେମ— ପିଟା ଦଣ୍ଡ ରକ୍ତଗଙ୍ଗାରୁ ଘାଇଚକ୍ ବର୍ଣ୍ଣରେ । ଜଳ ପଡ଼ଇରୁ ଘେଞ୍ଚି ଏମା ଭଣିବ ଲୁ ଭାବ ଦିଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ କଥା କହୁଁଚି ମୃଣାଳ ପିଠିରେ

ଉଠନ୍ତି ପିଇଁବ । ଏହାଦେଖି ବାପ ତାର ହାତକୁ ଟେକିକି ସୁଶୀଳ
କହେ ନା—"ଆଜ କେତେ ଦିନ ହେଲାଣି ? ଭାତ ମୁଠାଏ
ଶୁଝିଦେବଣି ।" ନରେନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତର ଦିଏ—"ତୋ ବାପାଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ
ଆଉ କେତେ ଦିନ ଅଛି ।" ସୁଶୀଳା କହେ ନା—"ଆଜ ତ କେତେ
ଦେଖ ଟେକିବ" । ନରେନ୍ଦ୍ର କହେ—"ଓଠ ତୋ ବାପାଙ୍କର
ପାଖେକୁ ନେଇ ଯିବ କହେନା—" । ସୁଶୀଳା ଓଠ ଏଥକୁ
ଉତ୍ତର ଦିଏ—"ଏହି ବର୍ଷ ଓଠ ନ ଆସିବ, ମୁଁ ତୁମ ସଙ୍ଗ ନ
ଛାଡ଼ି ଯିବି" ଏହାକୁ ନରେନ୍ଦ୍ରର ଆଖି ତା'ପାଇଁ ସୁଶୀଳା
ମୁଁହକୁ ଚାହିଁ ରହେ । ଏଥରୁ ସୁଶୀଳା ବୁଝେ ନାହିଁ ? ଦେଖିକୁ
ଜାଣିବା ନରେନ୍ଦ୍ର ପାଖ ଆଡ଼କୁ ଯାଇ କହିଥିବ "ତୁମ ପାଖେ ଓଠ
ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସାରିଦେଲେ ନ ଯିବାକୁ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ କୋଉଠି ନ ଯିବି
କେଉଁଠାକୁ ଯିବି ?"

ଇତିମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ଦିନ ଗଲା, ସାରଦେଲେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ
ସାଙ୍ଗ ଦିନଠ ଦେଖାକୁ ଆସିଲୁ ପାଖେ ହେଲା ଦେଲେ । ସବୁ
ଲୋକ ସୁନ୍ଦର ପାଳ ଭୋଜ ଦେଲା—"ଲୋକର ଭୋଜକୁ
ଆଶା ନେଇଥି" ।

ଏହା ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ସୁଶୀଳା ବାଧ୍ୟର ଗଲା
ନା ଚାହିଁ ଦୂର ଓଠ ଯାଇ ରହିଗଲା । ନରେନ୍ଦ୍ର ସହରେ
ସୁଶୀଳାର ଅନୁଚିତ ଆଚରଣ ଦେଖ ସୁନ୍ଦର ଆଖିକୁ
ଦେଖି ହେଉଥିଲା—ଖାଇବାକୁ ଯା'ଇ ଏତେ ଭଲ ଦିଏ
ବାହିଁଲ ନେଇ ଥାଇ ମନରେ ଚିନ୍ତା ? କିନ୍ତୁ ଭୁଲର ଆଉ
ତାକୁ ଶାନ୍ତି ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ଜାନ୍ୟନେତ୍ରକ ଲେକଙ୍କୁ ଦାସେ ଝିଅ ଦେଇ ପୁଅ ସାଭରତ୍ନ । ଜଗଂଜ ଜଣ ? ତାର ମାସକୁ ତେର ପୁନିଅଁ ଛୁଇଁ ମନ ଜାଣି ଦେଲେ ସୋପାଳଙ୍କେ ଭ ଭୋର୍ଦ୍ଧ ପୁଅର ଅସଂନ୍ତୋଷ । ସେ ଦୁଇଶ ଟଙ୍କା ଧୁଅକୁ ଦଂଶୁଣ ଭାତେପର୍ଦ୍ଧ ପଠାଇ ଦେଲେ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଜଣରେ ଲଜ ଜଣ ? ସେ ଶଟସ୍ୱ ସେତେଥ ଯୋଅତ୍ର, ଆଣିଂକ ମଧ୍ୟ ଶୁଣ୍ଡି ଖଳ ବାଢ଼ ରହା ତ ଭାଳ ତାର । ସେ ଦୁଣ୍ଡୁର ପଠାଏଥିବା ଟଙ୍କାରେ ଭାତ ଜଣିଚ ଦୁଅତ୍ର । ସୁଶାଳାର ଗଦଶା ଉଶିତ ଜପନ୍ତ ! ପ୍ରତିବାଦ ବା ଜଏ ଜଦିବ, ଉଭେ ପୂନସ୍ ଜଠେ କ୍ରନ୍ଦ ଅଣ ଥାଉ । ଅବଶ୍ୟ ଅରକୁ ଅର ଦାସେ ଟ୍ରେଅକୁ ଜଣ ଜେଣ ଶ୍ରେଣୀ ଗଳକୁ ଗ୍ରଲ ସାଥିବା ଅଲଙ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ପୁଣି ତୁଣ ଗୋଡ ଭବ ଗଣ୍ଡି ପଠାଇ ଦେଉଥିଲେ ସେତେବ ନରେନ୍ଦ୍ର ପୁଣି ସେ ମୁହଁ ତୁଣୀ ଶୁଣ୍ଡି ସଂଗ ଦଏ ତୋଲି ଜେତ୍ର ଜେତୁ ଜଣି ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ଗାଉଁଗେଲ ଭେଳ ଜଙ୍କନା ଜଲେ । ନରେନ୍ଦ୍ର ମନରେ ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ଭ ଭୋର୍ଦ୍ଧପୁଅର ଭୂଷ ନାହିଁ ।।

ସେଥିକୁ ଜଣା ଭେଳ ଧସ୍ତକ ସେ— ଯେଉଁ ଦନ୍ଦ ଦାସେ ନରେନ୍ଦ୍ରକୁ ଭୋର୍ଦ୍ଧପୁଅରେ ଜଣ ଜଲେ ସେ ଦନୁ ସେ ଙ୍କୁ ଆଗନ୍ତୁ ଆଜେ ଜଣକୁ ଭଲ ପଡ଼ିଲେ । ସବୁ ଶେଷରେ ଭଳକୁ ଠେଜାନ୍ତୁ ଦାସେ ଭୋର୍ଦ୍ଧ ଝିଅର ବାପାଳ ପଣକୁ ଅନ୍ତ ଷ୍ଟୁହିଁଲେ ନାହିଁ । ନରେନ୍ଦ୍ର ତଗ ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ିଲେ ।

ଜନ୍ମାନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ— ଭଗବାନ ସବୁବେଳେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କର ଦେଇ ଭାଇଅନ୍ତି । ନରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ୧୯୩୯ ବୋଇ ନଅନ୍ତ୍ରା । ଜର୍ମାନୀ

ତୋରଣ୍ଡ ନଗରେ ଅଟ୍ଟାଳ ବଡ଼ ଲମ୍ବା । ସତେକି ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ କ୍ରୋଶ ଦୂର ଦେଇ ଲମ୍ବା । ନଗର, ପ୍ରାଚୀର ସାର ଲମ୍ବା......ଦୁଇ ନଗର ଅଟାଳ ଲାଗ ଲାଗ ଦେଖିଲେ । ସେ ଅପୂର୍ବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ନାଗରିକ ସୁନ୍ଦର ସବୁ ।

ଶାକ୍ୟମାନେ । ତାଙ୍କ ସାଧନା ଲୋକଚଳାଣି । ବୁଦ୍ଧ କୃଷକ ଭୂମି ସାଧନ୍ତି । ନଗରର ସାର ଶାସ୍ତ୍ର ସାମନ୍ତାଙ୍କ ଜନକ ଦେଖ । ତାସୁ ମହା ସଭାରେ କୌଣସି ପୂଜା କର ଅଣର ପୁତ୍ରମାନେ କୌଣସି ସାହା ବଡ଼ଙ୍କ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଶାନ୍ତିର ଜଣେ । ସୁନ୍ଦର ଧାରନ୍ତି ଦେଖୁ ଯେତ ମ' ସାନ୍ତ୍ୱନାକୁ କୌଣସିଠାର ଦୃଢ଼ ଶୁଣି ଭଲର ଦେଇଛ ଯେ— କୌଣସି ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦାନ କରିବ । ବୁଦ୍ଧ ତାହାକୁ ଯେବ କାହାର ମୂର୍ଚ୍ଛା ଶୁଣି ଶବ୍ଦ ଯେ— ସେ ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦାନ ଦିଅ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଭିକ୍ଷୁ ଅଛନ୍ତି । ଦୁଃଖ ଭାବ ନେଇ ନଗର ଅଧିକ ବଢ଼ୁ ସଦାର ଶାନ୍ତେ । ଏହି ଅତର ଦେଖ ବଡ଼ର ନନ୍ଦ ।

ବୁଦ୍ଧ ପୂଜା ଗେର କହେ । ଏହି ସବ ଅଭିଳାଷ ଦାଶ ଦେଖିବ । ସେ ନଗରର ଲୋକମାନେ ଦେଖିବ ଏବ ବଡ଼ର— “ନର ଦେଖ । ଭଲର ସବ ଦୁଃଖ ଶାନ୍ତି । ଯେପରି ଲମ୍ବା ଏ ବଡ଼ ମନ୍ଦରେ ॥” ତେଣର ବୃଦ୍ଧମାନେ ଶତ୍ରୁ ଭାବ ଜଣ ସବ ବୃଦ୍ଧର ସ୍ଥାନ ପୂର୍ବରେ । ବୃଦ୍ଧ ଉଚ ଦୁଃଖ ଦିଅ ଅପର ଭଳାଇ ଏଣେ ପୁତ୍ରର ଗୌରବ ଦେଖ । ଲେଖା କଣ ? ଏତେ ବୁଦ୍ଧ ବଡ଼ ସମସ୍ତ ଏ ସାଧ ଶିଷ୍ୟ ଲୋକ ଦେହ ନଗର ପିଇବ ଦଶ ଭାବର । ଶାନ୍ତ ସାଧ ବଡ଼ ସଙ୍ଗୀତ ସମସ୍ତ ଅଧ ନଗରର ତାହ ଦେଖ । ସେ ଅତୀତର ଲକ ପାଇଁ ଦେଖ ।

ସାନ୍ତ୍ୱଣା ଦେଲେଣି ଭୋଇଁପୁଅଙ୍କୁ ମୁହଁ ଷ୍ଟେସନ ବାଟ, ଓହିବା ଭଃଠରେ ଲଗିଲେ ବେଳେ ନରେନ୍ଦ୍ର "ଲଦାସ୍" ଭଳି ଓଳକ୍ଷ ହେଲ । "ଏଠାରେ ଏଠାର ହେଲ ଭଣ ?" "ଜୟନ ଦେବାକୁ ସମୟ ନାହିଁ, ଶାଢ଼ ପିଟିପିଟ ।" ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଶୂନ୍ୟର ଉପରେ ଓ ଦଣ୍ଡକେ ଦେଲ ନରେନ୍ଦ୍ର ଛୁଟିଲା ରେଳ ଗାଡ଼ି । ସର୍ବନାଶ !! ଦୁଃଖର କୋଉଁର ହାତ ଧରି ଟେଲିଗ୍ରାମଟାକୁ ଲଣ୍ଡ ଭଣ୍ଡ କରିଦେଲେ । ମାଡ଼ ମଣ ଭ ଛୁଇଁ ପଡ଼ ଲହଡ଼ା ? ନରେନ୍ଦ୍ର ରେଳ ଗାଡ଼ିରେ ଖାଇ ଦେଖୁଛି ଶାଢ଼ ଅଙ୍ଗ ଖାଇ । ଶାଢ଼ ନରେନ୍ଦ୍ରକୁ ଧରି ହାତକୁ ଅଣ୍ଟାକୁ ଭରି ଭର୍ ଭର୍ କରିଦେଲେ । ସତରେ ଏହା ଶାଢ଼ ନାହିଁ ଖିଆଲ । ଅଠାଣ୍ଡରେ ହାତସ ଶାଢ଼ ଚଳିବାକୁ ମୁହଁ ଉହୁଁଲେ ।

ସକାଳ ଗାଡ଼ି । ମୁଁ ସହର ଡେଗନ ଗାଲ ପିଲ ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ । ନରେନ୍ଦ୍ର ଶାଢ଼କୁ ଅଙ୍ଗ ଭୟ ପ୍ରଥମ ହାତ ମାଇଲ ।

ଖୋଲପାଡ଼ିର ଲତ ସେ ଦେଖୁ ବୋଲି ଦେଖିଲେ ସେ ଶୁନ୍ — ସୁଦର୍ଶନା ଲଇଲ ଗାଡ଼ିରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି — ସ୍ୱେଷ ଅଣି ସେ ଶୋଇବା ଖଟର ପାଖ ଖୋଲୁଛି । ସୁଦର୍ଶନା ଲେବେ ଦେଖିଥା । ବନ୍ଧୁ ଭଣ୍ଡ କେବଳ, ତାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରୁନାହିଁ । ଦେଖ ଉପରେ ଶ୍ରେଣୀ ନରେନ୍ଦ୍ରର ଦେହର ମାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର ଖୋଲର ପାଖ ଖୋଲା ଗାଡ଼ିରେ ମିଶିଯାଉଛି । ଏହା ଦେଖିକୁ ଦେହ ଚଳି ଚଳି ସେଠାରୁ ସୁଦର୍ଶନାର ଲକ ଖୁଲିଲ । ସେହି ସମୟର ଦେଖାଣ୍ଡରେ ସତକୁ ସତ ଶୁଣିଲ — ଦୁଃଖରେ ସେହି ଶିଷ ଖୋଲାର ଥା । ଦେହ ତାର ଝିମି ଝିମି, ମୁହଁ ଦପ୍ ଦପ୍ ହୋଇ ଥର ଥରିଲା । ଉଠି ବସିବାକୁ

ଟାଣ ସାହସ ଗାଲେ ନାହିଁ । ସେଣୁ ପୁଷର ଉପରେ ପତ୍ନ୍ୟାସ ଟାଳଚ ନେଇ ନେହ୍‌ପ ମନ ଦେଇ ଭୁଳନ୍ତୁ । ସତେ ତେମନ୍ତ ଭେଦ୍ରାଣ ହୁଁନି ଉଷାର ମଝିରେ ଗଢ଼େ—ସହାଇ ପ୍ରଭାତ ହେବ । ପୁର୍ବ ମନ ଅନ୍ୟ ଅବ ଗାଲେ ନାହିଁ । ଉଠି ଅନ୍ଧକାର ନଦୀର ସ୍ଥଳ ଦେଖ ଦେଖାଣି ଦୋହରା ମିଳେତେବେ ।

ଦେଖ ଦୋଷ ପିଇ ରହନ୍ତୁ, ସହସା ନଦେବ, ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟ ଚଳୋର, ନେଇ ଗଛ ଦୋଷ ନେ ପାଦର ଦୋଷା କେବଳ ପଲେହେ ଦୁଃଖର ପୁର୍ବର ଉପରେ ଦେଖର ବେଳେ—ଝୋ, ନୋ, ଧଡ଼, ଅଡ଼, ଘଡ଼, ଫାଡ଼ । ଦଶ୍ରେଣୀର ଅକ୍ଷୁ ନେଇ ନା ମାଝ ସହେବ ଗନ୍ଧ ପୁର୍ବର ନାଳ ଓଷ ମୁହାଁ ହୋଇଲେବନ୍ତୁ ଭୋଗାଉ ଦୁଇନ୍ତୁ ସେଇ ଓଳେର ଦାଣ ନଳ ପଡ଼ିଲେ ।

● ● ● ●

ସକାଳ ହୋଇଲେ ନେଇତ୍ର ଅନାଇଲେ । ପୁର୍ବର ଅଗଣା ଡିଗ୍ରାରେ ମହନ୍ତୁ । ସେଥୁ ଦେବୁଛ ଦେହ ମୁନଠ ଦୁହାର ସହନର କୁଳର ପୁରୀ ଆଉ ଗାଳ ଗାନ୍ତୁ ଦୁଅଁନ୍ତି; ମନ ଗନ୍ଧନାହିଁ । ଏନଡ ନେଇଳ ଦନେଇ ଦେହୁ ଦୌଡ଼ାର ପୁର୍ବର ଗାଅଁର ଠିଅ ହେଲେ । ପୁର୍ବରକୁ ଚେଇ ଦୋହର ଅଗ୍ନା ଶୁଣିଲେ । ତାପରୁ ଚେଇ ପୁର୍ବର ଚ୍ଛେଦ ଉଠି ଦେଲେ । ଅଭିନ୍ନ ନାକ ଲକ୍ଷ୍ୟାଇ ହେ ଭୁଲନ୍ତ ।

ନେଶୀ ପିନ୍ଧର ପୁଣିର ହୋଇଲେ, ଅଙ୍ଗୁ ମନ ଟାଣରୁ ହେଲେ ଦେହର ନାହିଁ, ସ୍ନାନାନ୍ତର ଦେହ—ପୁର୍ବର ଜୋହିବି ଅଛି । ନେଇନେ, ଅଭିନ୍ନ ଚାମ୍ପୁରୁ । ଦୁଇ ଦେହେଳେ ନପୁଁସ ନେଇଲେ ପଡ଼ିରେ ପୁର୍ବର ଉଦ୍ଧାର ଅଛିଁ ଏଡେନେଇ ନୂଆ ଗଲେନ୍ତୁ । ଦେଇ ଅକ ନେଇଁବାର ଲଳୁତହେଲ ନାହିଁ । ଅଭିର ଲଦ ଅନ୍ୟ ମନର ନାହିଁ ।

ଏତିକି କଥା ଦେଲେ ଦୁଇବନ୍ଧୁଙ୍କର ସୁପ୍ରାର୍ଥୀ ନରେନ୍ଦ୍ର, ଘରକୁ ଫେରି ଦେଖିଲା— ବୈଠକ ଖାନାରେ ବାପା ବସି ଭାବୁଛନ୍ତି । ନରେନ୍ଦ୍ର, ଅଭିମାନ କରି ଉଠିଲା । ସେ ସେଦିନଠୁ ଆଉ ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମହୋତ୍ସବ ଦାନ୍ତ୍ରଘରେ ତାର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧାଇଲା । ଠିକ୍ ଏଇଠି ବେଳକୁ ଘରଭାଗାଣି ଶାସନର ପ୍ରଧାନଭାଗୀ ମହାପାତ୍ର ଆସି ଦୁଆରେ ଠିଆ । ସେ ଗୁରୁଜନ ହେଲେ ତାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ପାଖ ନରେନ୍ଦ୍ର, ଠାରେ "ଆଜ୍ଞା, ଭାଇ" ବୋଲି ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ସେଦିନ ସେ ଦାନ୍ତ୍ର ଦୁଆରୁ ଗୁହାରି "ଆଜ୍ଞା ମତେ ଭଡ଼ାଟ ହୋଇଯାଉ, ମୁଁ ବାହାରେ ଯିବି" କହି ଘର ଭିତରେ ପଶିଗଲାବେଳେ ନରେନ୍ଦ୍ର ଉଦ୍ଧାର ଚମଡ଼ା ବେଲ୍ଟଟା ଫିଟାଇଆଣି ତହିଁ ଉଠି ଦୁଇଟା ବେଳଟି ମାତ୍ର ମହାପାତ୍ର ପିଠିରେ ବସାଇ ଦେଲା । ମହାପାତ୍ରେ ଭାବୁଥା ହୋଇ ଘଣ୍ଟା ମାତ୍ର ସମ୍ଭାଳି ପାଇ ପ୍ରାଣ ଭୟରେ ଧାଇଁ ଆସ ତଳ ପାହାଚରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ନରେନ୍ଦ୍ର, ଅଧ ଭଜନ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲାଣି । ମହାପାତ୍ର ଚମକି ହୋଇ ପିତ୍ତଳ ଗଦାମାନେ ପଛପଟିବାକୁ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାହୁର ଯାଇ ଶରୀର ଭଡ଼ାଟ କରି ଦେଲା । ଦାନ୍ତ୍ରର ବେଳେ କମାନେଇ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ନର୍ଦ୍ଦମାରୁ ଉଠାଇ ଦେଖିଲେ, ଭଦ୍ର ଗ୍ରାମ୍ୟର 'ଗଲ୍ଦାମାନ୍ଦୁ' ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ସାହାର ଶବ୍ଦ— ଗ୍ରାମ୍ୟର ପ୍ରଭୃ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ତାଙ୍କ ପୈତୃକ ଘର ସମ୍ଭାଳ ନାମ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ— "ବାପା ନରେନ୍ଦ୍ର, ତୁମର ଏଣେ ଯେଉଁ କଣ ହୋଇ ଗଲା ?"— ଏତିକି କଥା । ନରେନ୍ଦ୍ର, ଚାହିଁଦେଲା ଦାଉଦ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏବ "ବଦମାସ୍, ତୁ କଣ ମୋ ଘରେ" କହି ଦୁଇ ଜଣ ଗୋଇଠାରେ

ନିଜର ଦାହାର ପେନ୍ କୋଟ ଦେଲା । ତାହା ଉପରୁ ଦେଲ୍ ଟିଣ ଏବ ମୁଖ ଅନ୍ତର ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଲା ସୁଶୀଳା ଉପରେ । ଭଗବାନ ସୁଧ ପ୍ରଦତ୍ତ ମାତୃ ଆଶୀର୍ବାଦ । ସୁଶୀଳାର ହୃଦୟ ଶୁଣି ଶୁଣି କେବେ ଅଶ୍ରୁ ଧାରା ପେଟେ ବାଧା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଯୁଦ୍ଧ ଘୁଞ୍ଚ ମାତ୍ର ତାର ଅପେକ୍ଷା ନାହିଁ ପଡ଼ିଲେ । ଜାଗ୍ରତର ନିଜ ଭଣ୍ଡା ଦେଇ "ବାସ୍ତ ଶବ୍ଦ" ଫୁଟି ଉଠିଲା । କଟଣ କେଶ ଜାଣିଥିବା ଲୋକ କହନ୍ତି— କଟକରୁ ଦର୍ଶନ ଦୃଶ୍ୟକ ।

ମୁହଁ ପଡ଼ି ସୁନ୍ଦରଦେବ ଚୌଧୁରୀ ବାହାଘରେ ଛୁଟି ହୋଇ ଆଶ୍ରମ ତରଫ ସୁଶୀଳାର ହୃଦୟ ଅଳ୍ପ ଶୁଣି କରିବ ବେ ତେଲ ନେଇ । ସୁଶୀଳା ମୁହାଁ କଥା ମୁଖ । ତାହାରେ ସେ ଅଳ୍ପ ଅନ୍ଧ ଆସୁ ଛୁଟି ହେବାକୁ ତାହାର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । କେବଳ ସେ ଏଥର ଅଧି ପଡ଼ିବାରେ ତାକୁ ଚିତ୍ରରେ ଦେଖି ଅନୁଭବ କଲେ— ଏବ ତାଙ୍କୁ ଉଚିତ ସୁଶୀଳାର ଉପରେ ଦେଖିବା ସେ ନୂଆ ଜୀବନ ଜିଣିବ ।

ଗୋଟିଏ ତରଫ ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଟକରୁ ଗୋଟ ରୋକ ଦେଖନ୍ତି ହୋଇ ଗଲା । ସୁଦୂର ଗାଁ ଦାଣ୍ଡେ ଉତ୍ତର ପଡ଼ି ଦେଖିଲେ ସୁଶୀଳା ମୂର୍ତ୍ତି ଛାଡ଼ି ପଡ଼ନ୍ତି । ତାର ନାକରୁ ରକ୍ତ ବହୁଛି । ଚାଲେ ତା ମୁହଁରେ ପାଣି ଦେଲେ । ସୁଶୀଳା ଚେତା ପାଇଲା, ମାତ୍ର ସ୍ଥିର ଚିତ୍ତ ଦେଖ କେହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ହାତେ ସୁଶୀଳକୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଘରକୁ ନେଲେ । ସୁଶୀଳ ଅନୁଷ୍ଠା । ଗଲା । ଲୋକେ ଆଉ କେତେ ଦିନ ଜୀବନ ପିଇବା ପାଇଲେ, ଚାରି ପଟ ଦେବାକୁ ଗୋଟିଏ ଜାଣି ଗଲା । ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ସେମାନେ ଦିନ ରାତି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ଜଙ୍ଗଲ । ସେ ଅନ୍ଧ

ଦେବାକୁ ନିଜ ହାତର ଦୁଇଟି ମୁଦ୍ରା, ମିଶାଇ ବଜାରରେ ଚାରି ଗୋଟିଏ ସାଇକେଲ ଓ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ଧରି ଆସିଲେ । ସାଇକେଲଟି ଝିଅ ଆଗରେ ଅଟକାଇ ଦେଇ, ଘଣ୍ଟାଟି ହାତରେ ଦେଇ ଅଙ୍ଗିକୁ ଲଦି ଖେଳୁ ଖେଳୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ନିବାହୋଉଲ୍ଲ ଦାଗଯିଆ ଘର ସୁଶୀଳ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ଭରପୂର କଲା । ତା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଯେ ସନ୍ତୋଷ କହିବ । ଆସିଥିବା ପତ୍ରଖାନା ଦେଖି ପିଲା ଦୁହେଁ ସ୍ୱାମୀ ପାଇଁ କାଲି କଲଖିଆ ଦିଣୋବି ଭଣି ସ୍ୱାମୀ ଆସିବାକୁ ଖବର ଦେଲା ।

ଦୁଇଦିନର ପୂର୍ବରୁ ଦେଖି ସୁଶୀଳର ମନ ଭିତରେ ସ୍ୱାମୀ ଏଥର ଚେହେରାକୁ ଦେଖିବେ । ସୁଶୀଳର ଚେହେରା ଆନନ୍ଦ ଭରି ରୁ ଦେଖିଲା ତାର ନାକରୁ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେଉଛି । କିମ୍ପା ଭୂପା ଟିକିଏ ଭେଟିଲା । ସ୍ୱାମୀ ଆସିଲେ ପାଣିମଗେ ପିଇବାକୁ ମାଗିଲା । ଦେହଟା କିମ୍ପ ଝିମି ଝିମି ହେବାକୁ ଲାଗିଲାଣି । ବୋଧହୁଏ ଏଥର ଏଥି ରହିବା ଗୋଟି ॥

ସେ ଦେଶ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ନବୀନ, ଖବର ପାଇଲା—ତାର ଶ୍ୱଶୁର ସାଇକେଲ ଓ ଘଣ୍ଟା କିଣିଦେଇ ପାଇଛନ୍ତି । ମନ ତାର ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ସେ କଲିଯିଅ ପତ୍ର ଦେଖାକୁ ଖାଇ ଖରଚ ହେଉଛି ।

କେବଳ ପଶୁ ପଶୁ ପ୍ରଥମ ଆସି ଚଢ଼ିଲା ତାର ନୂଆ ସାଇକେଲ ଉପରେ । ଓଃ ! ଛୋଟ ସେ ମୁଣ୍ଡ ଶାନ୍ତି ତାର ଦେଖିବା ଓଃ ! ମୁଣ୍ଡ ହାତରୁ ଯାଇ ପଡ଼ୁଛି । ସୁଶୀଳ ତଳ ପଡ଼ୁଛି । ରକ୍ତ ସ୍ରୋତରେ ନିଶ୍ୱାସ ତାର ବନ୍ଦ ହୋଇଛି ।

ଚଇତାଳୀ – ୪

ଦେବତା ପାଠି

ଦୂରୁ ଚାହୁଁ ଦେଖେ ସବୁଜ ଭୂଇଁ । ପାଖରୁ ଦେଖିଲେ ଅଟ୍ଟହାସ । ଦେଶର ଗାଁର ଚାରୁ ଦେଖ । ବୃକ୍ଷ, ଲତା, ଫୁଲ ଗୁଳ୍ମ, ଓ ଏହ ସମ୍ଭବ ଛୁଇଁ !! ଏହେ ତରୁ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ମାନ ଦରୁଁ ସୃଜନୀ ଶକ୍ତିରେ ନିଗଡ଼, ଜଗ ଦେଖ ତୃପ୍ତି ଦେବ ! ମା ତୁମର ଛୋଟ ଗୋଷ୍ଠ ଯେ ଜିଣେ ନା । ସେବେ ଦେଖ ମା' ଶୋଭାର ଜନ୍ମଭୂମି ମୋର !

ସହରର ପାଣିରୁ ଯଦି ଦେଖା ହେଲେ ଭୂତଳର ଧୂଳି, ସେଠାର ମାଟି ମୋର ଦେଖନ୍ତୁ । ସକାଳ ସଞ୍ଜ ଭରେ ଚାର ସଂସାର, ନେଇ ସୁଗନ୍ଧକୁ ଅଙ୍ଗୀକାର, ଜାନୁବାମୁଣ୍ଡାକୁ ଦେଇ ଚାଲୁଥାଉ—

ଏ ତ ଦୋଳାର ଖେଳେ ଯେ ମାଳ ଗୁରୁଣ । ଅନ୍ଧକାରର ଅଭାବ ନ ଥାଏ । ପଥ ଯାତ୍ରୀର ଲକ୍ଷ ଦେବୀ ଜଳ ଉତ୍ସ । ଆଉ ବୃକ୍ଷ ଉଦରେ ପାଣି ଉପର ଫୁଲ ଫୁଟିଛି ।

ସେ ଦେଖିଲା, ପଦେ ପଦେ ତାର ସେନା ବାହୁନୀ— ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ମଡ଼କ, ପ୍ଲେଗ— ମହାମାରୀ, ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ପୁର ପଲ୍ଲୀରେ ସଂହାର ମୂର୍ତ୍ତି । ସନ୍ତ୍ରା ଗଳି ବାଟ ଘାଟ ଅଗ୍ନି ଜଳୁଛି, ପଶୁ ମଡ଼ର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନସ । ନର୍ଦ୍ଦମାର ଅଇଁଠା ଖାଉଛି ନର କୁକୁରର ହୁରା ଝପଟ । ଦେଶ ସାରା ହାହାକାର କ୍ଷୁଧା ଜାତେରତାର ପ୍ରଳୟ ବହ୍ନି । ରକ୍ତ ନିଶ୍ୱାସର ଉଷ୍ଣବାୟୁ । ପେଟ ଭୋକର ଅଗ୍ନି ଅସହ । ତଥାପି ନଳିନୀ ଦେଉଛି—ଦୁନିଆର ଗତ ଧନେ ଦଳ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ଅଭାବ ତ ଧନେ ଭରଲ ପଡ଼ନ । ଅଭରେ ହାହା, ସେତେ ବି ତାହା ।

ନଭ ପାହନ୍ତ୍ର ଚଣ୍ଡ ଲାଗି ପାହାଡ଼ରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠେ, କହିଚ୍ଛନ୍ତି ଚାନ୍ଦ୍ର ତୁଠରେ ଛଳ ଖେଳଏ । ମୃତିମାଳ ଚୂଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼େ, ଦେଖଲ କେଉଁରେ ରଙ୍ଗ ଉଚ୍ଛୁଳେ । ଜନ ହସେ, ଭାସ ଚୂଡ଼େ । ପକ୍ଷୀ ଗାଏ, ବାଘ ବଢ଼େ । ନଳିନୀର ତେବେ ଦୁଃଖ କଣ ? ବାପା ନାହିଁ, ବୋଉ ତ ଅଛି । ସ୍ୱାମୀ ନାହିଁ, ଭୋଗୁଥ ହୁଏ ଯୌବନ ଅଛି । ଭଉଣୀ ନାହିଁ । ଭାଇ ପ୍ରହରୀର ସାଥୀ, ସାଙ୍ଗ ତ ଅଛନ୍ତି । ଏକାଏ ରହିଲେ ବନ୍ଧୀ ଏକାଏ ଯିବେନି; କେଉଁ କହେ ? ସନ୍ତୁଷ୍ଟଭାବ ତ ଭାଳ ଏଥିରୁ ଉଠୁବ ନାହିଁ !! ନଳିନୀ ତେଣୁ ଶୋଇଲା ଜବନ ଯେତେବେଳେ ସଙ୍ଗୀତମରେ ଲୁହ ଝରେ ଏ—"କେଉଁଠି, ଦୂରରେ, ନଈରେ, ବନରେ, ମେଳିଟି ବେ, ଖେଳିବା ଜଣେ"— ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ମନର ତେବେ ଦୃଷ୍ଟି ଖେଳାଳିଟି ତାର ଦେହ ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ିଯାଏ । ଏହିବେଳେ ତାର ଛେଳି ମରେ, ଝୋଇ ଉଠେ । ବୋଉ ଅଭି ଦାଉ ଦଏ—"ଦୁଇରେ ନଳିନୀ, ତାର ବେଲେ ଧନ୍ୟ ଦ୍ରିଗ

କେନ ଲଭ ମତ, ନାହିଁ କଲୋ, ବାହାରେ ବସି ଗୁଡ଼ ଖେଳୁଛି, ଦେଖ, ଦେଖ, ପକ୍ଷ ଘୋଷିଲଣି । ଏ ଓଳି ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖ ଭଳିଆ ନାହିଁ !" ବେତାଳ କହେ—"ମୁଁ କଣ କହିବ କି ?" "କହ ବନ୍ଧୁ ! ଘରେ ପଣ ଗା ବାଣୀ ସବୁବାରରୁ କହିବୁ— ଯେଉଁ କୁଟିଳେ ବୁଦ୍ଧି ଦେବା, ଗୁଣ୍ଡ ଟେକି ଲଗାଇ ଦେବ ।"

"ହଁ" ଚାଲିଲା ବାହାର" କହୁ ବେତାଳ ଯାଇ ଦ' ପିଠ ଦେଲା ଚାପ ।

● ● ● ●

ମୁଣ୍ଡ ରଖି ନେଇ ବିକ୍ରମାର୍କ ମଧ୍ୟ ଭେଳିଥୁ ଦେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କୋଳ କରିଲ ଶୁଣ ପ୍ରୋହିତ ଦେଶଟି କେତେକ ଦେଖ ଭଲ ଅନ୍ତ୍ର, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ଅନଶନ, ପ୍ରେତପୁର ହାଇ ଚିତ୍କାର ଦେଖାଗଲେ ତେଣୁ ମହାରାଜ ସୁଅର କଥା ନୈମିତ୍ତିକ ଅନୁଭବ, ଆ ଲୋକର ଦୟା ମାୟା ମମତା ଶୋଷଣ ପଡ଼େଲି ଭିନା !! ଦଣ୍ଡ ସାହୁକାର କନା ଭଣ୍ଡାରରେ ଚଢ଼ଦେଇ "ହୋ ଦେଶ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ନେ ଦେଶ ମାଡ଼ିଲ, ତେବେ ଯେବେ ଅଦେଖ ମଣି ଦେଖିଲୁ କେତେ ଅଛୁ !"

କହେଁ ଯେଉଁ । କେଉଁଠା ନାହିଁ ତାର ଜୀବନରେ । ହାତ ଉଠେ ସେ ଏ ଶତ୍ରୁ କାଟିନାହିଁ । ସେ ଦଣ୍ଡ ସାହୁକାର ଘରୁ ଯେବ ଅଧ ଅଧ ଦ ଦେଲେ ତାହାରର ଅଧ ଦ'ଧ ସାଡ଼ାପଡ଼ ଦେଇତ, ତାହା ଘର ପିଣ୍ଡା ଯୋହାଏ ବାହୁଡ଼ୀ ଦେଇ । ଏବେ ଏବେ ଉତ୍ତରା ଦେଇ ତ, ଏବେ ଦ'ଧ ମଣ ଦେଇ ।

ଲଳିତା ଉଠିଲା ଅଛି—"ବୋଉଲୋ, ଦେଖିଲୁ ବଗିଚାରେ କୁଅଡ଼ର ଗୋଟିଏ ଦାଳିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ ମଧ୍ୟେ ଅନେକ ଫୁଲ । ମଞ୍ଜି କାହିଁ ତଳେ ମାଡ଼ିଲା ଲୋ" ଉତ୍ସୁ ଭାଷାରେ ଅଶ୍ରୁ ଯା । ଆସୁଥିଲା ମା ହୃଦୟ ଦୁହିଁଙ୍କର ଉଜ୍ଜଳ ଚେଳା । ଲଳିତା ... ଲ ଅଙ୍ଗ ଏତେ ପାଇଲା,— ଏଥର ନୁହେଁ । ତା ପରେ ଖାଲି ପତ୍ର। ମନ୍ଦର୍ଭ ଲଳିତା ଯା ଦୁଆର ଦେଇ ଆସିଲୁ ତା ଠାରୁ ସେ ଫଳେ ପୁରୁଷ୍ଟି ପାଇଲା । ପତ୍ରେ ଥିଲେ ଗାଁ ଯାଉଛି ପୁତ୍ର ପତ୍ନୀ । ଭାଇଭଉଣୀ ଥିଲା ଲୋକ । ତାଙ୍କର ପୁଅ ଝିଅ ଖାଇଁ ମରିବା ପରେ ବୃଦ୍ଧା ବାଳକୁ ସେ ଲଳିତା ଭଲ ଲକ୍ଷ ସୁନ୍ଦର ସୁଆର ହିଁ ଅଛିକୁ କରୁ ଦେଲେ । ମାତ୍ର ଭଗବାନ ଦେଇ ଲଳିତାର ଅଠ ବରଷରେ ପତ୍ନୀ ବାହୁଡ଼ା ବାଃ ଧରାଇଲ । ତାଙ୍କ ଅଛିତ୍ତିକା ରାସ୍ତେ ଉଛର ଥିବା ଗମିଟିଲା ଉଠି କଣରେ ଟୁକି ପାଣିଶକୁ ଝାଉର ଦେଲେ । ପତ୍ନୀଙ୍କ ପତେଆଣି ପୁତ୍ରଟ—ତାକୁ, ଗାଁର ପୁଅକୁ ଖାଇ ଦେଲ । ଅଲ ଅଭୁଗ୍ଣନ ପତ୍ନୀଙ୍କ ମାଇପ ଝିଅ ବନ୍ଧାଇ ହେଉ !............

ଅଠ ବରଷ ପରେ ଲଳିତା ମା ସଙ୍ଗେ ଆଜ ଦୁଃଖରେ ମିଶିଲ । ତାର ସ୍ନେହରେ ରୂପ ଯାଏ ଗଣିଟି ଗାଁ ତାଙ୍କ ମନତାକୁ ହାଣି ରଖିଲ । ଏବେ ଲଳିତା ଦେଖିଲ ପତ୍ନୀଙ୍କ ହିଁ ନିଜ । ସେ ଦେଲ ଗାଁର ଝିଅ—ଗାଁର ପତ୍ନୀ । ଗାଁ ତାଙ୍କ ସ୍ନେହ ଦେଖାଇରେ ଗାଁ ତାର ଦେଇ ପୁନର୍ବାର । ଅଜଣାଅଜ ଲୋକେ ଦେଇଲେ ନାମ କେତେ—ସୁନ୍ଦରୀ, ଝିଅଟା, ବଉଳ, ଦେଇ ଦୁର୍ଗିଙ୍କ, ଅଲ ଇତ୍ୟାଦି ଅଳଙ୍କାର ଅଜଣା ଲୋକେ ତାର ପରନ

ସୁପ୍ତ ଥିଲା ହେଇ ତାର ମନ-ସଂସାରେ । ତାର୍ ଧାରଣାର —
ସଂକୋଚ ନେ । ପଞ୍ଚଶର ଉଦ୍ବୋଧନ । ନସ ତା ନିଜ ଥା
ସୁଖ-ସ୍ୱପ୍ନରେ ସେ ତୋ ଦୁନିଆ ଏଠି ଓ ଶିଖିବାକୁ ତାର ଛୁଟି
ହେବ । ଉଷ୍ଣ ସକାଳେ ନିଜ ଘରେ ରେବତୀ ଛପି ତାର ସ୍ୱପ୍ନ
ଜଗତର ଗୋପ ହୃଦୟକୁ ଦେଖିବା ଛଟା ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବି
ଭେଟୁ ନଥିବ ।

ଅଗଣେ ସକାଳ ନ'ଟା । ରେବତୀ ଗୁଞ୍ଜର ଅଙ୍କ ଉଧାର
ଓଷ୍ଠ ମା' ଫୁଲ ଫୁଟାଉଛନ୍ତି । ଗଳର ଆସ କଳଙ୍କ ଟୋକେଇ
ଭାଙ୍ଗ କରେ । ଦୋହ ପାଦୁକେ ଘୁଞ୍ଚିଥିବା ଦେଖିଲେ ଦେଖା
ଛପରେ ଦେଇଥିବା ଲେ ଉଠେଇ ଦେଖାଯାଉଛି—ଦେଖୁଥ
କୁଞ୍ଜ ଏକାକୀ ବାବେଲୁଙ୍ଗବାଜୀ । ଅନ୍ତରୁ ଗୋଟିଏ ଦେଖା
ଛାଡ଼ି । ଏ ରେବତୀ ଦାଡ଼ିମ ଲେଖା, ମୃଦୁ ସ୍ପର୍ଶ—ସେ ପାଣର
ଚୋଷ ଭେଟିଅଛି । ଭୁଲ ଥଣ୍ଡା, ଏତେ ଓପରେ । ଏକ ଏକା
ଦେଖଣା । ଲଜ୍ଜାକୁ ଦାଳି ଦେଖି ମନ ତାର ମନ୍ଦ ପାଉଛି :
ମୋ ସଙ୍ଗେ କହିଛନ୍ତି । କେତେଥର ଭୁଲେଇ ଦେଇଛି । ଅଂଶୁ
ଅକସ୍ମ କହିବ କାହିଁ । କୋଟିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯିବ ।
କାହା ଏଣ୍ଡୁ ସେଠି ଦେଇ । ଅନ୍ୟ ଠେଠି ତ ଏକାଇ ଏକାଇ
ଉଚ୍ଚକୁ ଦେବେ ଓ ସେ ଗୋଟିଏ ମିଳିବା ଦେଖ......।

ଲଜ୍ଜା କୋଳ ଅଧିକ ପାଏଁ ରହିଲ ଅବ୍ୟକ୍ତରେ । ଅଣି
ଅତରେ ବାବେଲୁଙ୍ଗ ଓପରେ ଥଣ୍ଡା ଭୁଲେ, ମନ ଭିତରେ ତାର
ଥରେ ଦୁଃଖ ଜାଗ୍ରତର ।

ଗାଧ ଓ ଭୁଲର ଭୂଲେ । ମାଷ ଭୁଲେ ସେ ଥଣ୍ଡା—ହସ
ଉଦ୍ରେକ । ଭୁଲୁଚ ତାର ଅସ ଅଦୃଷ୍ଟ । ଲଜ୍ଜା ଭଳ ଉଲ୍ଲାସ ନହୁଅନ୍ତ

ପିଇ ସେ । କେନ୍ତୁ ଲୋଷ୍ଠୀ ଅପେ ଗୋଷ୍ଠୀଡେଲ ବଳି ଶାଟଲ୍କୁ ସେଉ ଶରେର ସନ୍ଧାନ ଚେଷ୍ଟା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଡ଼ିଆ ପାଇଁଲୁ । ଦାସ ଘର ଗୃହାଗ୍ନି ଓହାଇ ଚାଂଗଡ଼ ତ୍ରିମୁ ହୋଇଲା । ଗାଁ ବାକୁ ପେଉଁଥିନ ନାଳ ହୋଇ ଉଗ୍ରଭାବେ— ଶ୍ୟାମ ସେତେ ଲଳିତାକୁ ବାହା କରିବ ଚେତେ, ସେ ପାଇଁ ଲଳିତା ଶ୍ୟାମକୁ ଦେଖି ଲାଜ କରେ । ଶ୍ୟାମ ମଧ୍ୟ ଲଳିତା ଘର କଥା ବୁଝା ସୁଝା କରି, ଥିବା ନ ଥିବା ଦଶମୀ, ଏକାଦଶୀ, ଅମାବାସ୍ୟା, ପର୍ବ ପାଳରେ କଳ୍ପ କଳ୍ପ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଲଳିତାର ପୋଷ୍ୟ ନେଇଲାଟିକୁ ଦେଖିଲେ ଅତ ଅଦରରେ ଭାଇକୁ ନିଏ ।

ଅତଏବ କଳ୍ପ ହେଉ ବା ନ ହେଉ ଲଳିତା ଜାଣେ ଶ୍ୟାମ ବ୍ୟକ୍ତି ତାର, ଅଉ ଶ୍ୟାମ ଜାଣେ— ଲଳିତା ତାର । ଅଉ ଲଳିତା ବୋଉ ଜାଣେ ସ୍ଥିର ପଛେ, ଶ୍ୟାମ ହାତରେ— ଲଳିତା ବୋଉକୁ ସେ କପଡ଼ ପୋଷିବ ।

ଲଳିତା ବୋଉର ଚିନ୍ତାରେ ଅନ୍ତ ଦେଇ ଗାଁର ଲୋକେ —କିଏ ଜାଣିବ, ମା, କି ? ଏ ଯୁଗର ସ୍ତ୍ରୀରେ ଅଳ ମିଳୁଛି ? ଅବଶ୍ୟ ହେଲେ ସେମାନେ ଉଚ୍ଚେ ଗ୍ରାମକୁ ନେଇ ଖୋଷିତେ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ।

ଲଳିତା ବୋଉ ଲେକ ପଡ଼େ । ଭାବେ— ଏତେ କଣ ଭଗବାନ ମୋ ଦୁଃଖ ସହି ଶୁଣିଛନ୍ତି ?

ସତ ନା'ହିଁ ।

ହଠାତ୍ ପାଣ୍ଡୁର, ଦେହର ଉଠିଲା— "ଧର ଧର, ମାର ମାର" । କେତେ ଜଣ ଏକତ୍ର ଲୋକ ଗାଁକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଲେ ଜୋରରେ ପ୍ରାଣୀ ଦରବୁଡ଼ି କରି ଦେଲେ ।

ଅଳକେ ଝୋଲ ଲାଗେ ।

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଶେଷ ରଶ୍ମି କଳିକାକୁ ବାହୁରେ ଘେରି ଦେଲା ଯେ । କଳିକା ଲାଜ ସ୍ୱରରେ ମ ଧୀର ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଣ୍ଠ ଗାଉଥିଲା— "ପ୍ରଭାତ, ମୋ ପ୍ରାଣ ରୁ ଏତେ ନିଷ୍ଠୁର କାହିଁକି ? ମୁଁ ଅତି ଗୃହ ଦୁଃଖିନୀ ଦିନ, ଶୋଭ !"

ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲର ଗୋଲ ଆଖି ଏ ତ୍ରୀ ଅତଳ ତଳ କହିଲେ— 'ଏଣିକ ସ୍ତ୍ରୀ, ଜାଗ୍ରତ ଦେବତା ଦେଖାଅ । ଅଗଣ ଘରୁ ଅଗ୍ନି ବୁଝିଲି । କେବଳ ଏହି କେଉ ବୃକ୍ଷରୁ ଦିନ କେଶାଗ୍ର ଶୋଭେ ରେଖ ଯୋଗର ମାତୃମାନ ଛାଡ଼ନ୍ତୁ । ଗ୍ରାମ ବନ୍ଧୁରେ ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଏ କାହାରେ ଗଡ଼ି ପାଉଛନ୍ତି । ଏବେ ସତ୍ୟ ଉଦ୍ଭାସିତ କରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଦିନ ନେତ୍ର ଗୋଲ୍ଡେନ୍ ଦେଖି ଦେଖି ! ଆହା ଅଳି ଏ ସୁନ୍ଦର ମିଳନ !" × ×

କଳୀ ମୋର ମଧୁ ଦୂରି କହିଲି—"ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପିଲକର ତ ଦେବ ଦେଉଛି"—

"ତୋହି ଶେଷ ଅଛି ତୃପ୍ତି ଦେଇଥିବା, ଏ ଗାଉଥିବା ସ୍ୱରରେ ନିଜ ଦେବ କାହିଁକି ସ୍ତ୍ରୀ, ମନୋରଥ ।" ଯୌବନ ଦେହ ଛୁଇଁଲେ ।

କଳିକାର ଦେହ ଅଳସ । ତାକୁ ଛୁଏ ସୁଗନ୍ଧ ଚଞ୍ଚଳ ଦେଖି ନେଇ ଉଠିଲା । ତାର ଛୁଇଁବା ଦେହୁ ଏ ଦେହକୁ ଦେଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ଓଃ—ତାର ଛୁଇଁବା ସହଜ କେତେ ପାଇବାର, ସେ ଅନୁଭବରେ ଆଁ ଖୋଲେ, ଖେଳର ଧନ !!

"ଅନୁ ଗୌର ସୁଜନା କଥାରେ ବୋଉ ମତେ ଶ୍ୟାମ ସୁଜନା ହାତରେ ଦେବ ନାହିଁ । ନ ଦେଉ, ମୁଁ କିନ୍ତୁ ନିଜ ଥରେ ଘର ଦ୍ୱାରରେ ଶ୍ୟାମ ସୁଜନାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ମତେ କିଏ ମନା କରିବ ।"

ଦୁଇଦିନ ପରେ ଗୌର ଚିଠି ପାଇଲେ ଓଡ଼ଶୁ— ସେଥି ବାଳେଶ୍ୱରରୁ ଲେଖିଛନ୍ତି— "ଆମ ବୁଢ଼ାପୁର ହୁଦ୍‌ ହୋଟେଲ୍‌ର ଅପେକ୍ଷା କରିଛୁ । ତମେ କନ୍ୟାକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଏଠାକୁ ଆସ । ଆମ ହାତରେ ସମର୍ପି ଦେବା ଧର ଖୁଲିଯିବ ।"

ଗୌର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଚିଠି ପଢ଼ାଇଲେ । ଏବେ ବି ତାଙ୍କର ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ ଅଛି । ତେଣୁ ଖୁସି ପୁରୁଷ ଭଳିରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଚାଲିଲେ— କଲିକତା ଅଭିଷାରେ ।

ତା ପରଦିନ ପ୍ରଭାତ । ବାସ୍ ଛୁଟିଛି ଖଣ୍ଡଗିରି ଦେଇ ଦକ୍ଷିଣମୁଖୀ ହୋଇ । ସୁଜନ ଭଉଣୀ ଦୁହେଁ ବସିଛନ୍ତି ପାଖ ପାଖ ସିଟ ଉପରେ । ସବୁଜ ବନାନୀ ପାର ହୋଇ ବାଲେଶ୍ୱର ଗୋଲାପ ବର୍ଣ୍ଣ ବେଳେ ବେଳେ ଭଲପାଇ ପ୍ରକୃତ ମୁହଁରେ ଏହ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି— ମଧୁର ଛାୟା । କଲିକତା ଆଉ ଅନେକ ବାଟ ଦୂର । ସେ କଥା ଭାବୁନୀ ସୁଜନା ଓ ଗୌର ସୁଜନା କଥା । କେତେ ମଧୁର ଉଦାର ସେ । ନିଜର ଭୁଲ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ନଅଣ୍ଟ ବାଟରେ ବାଳକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବ କହି ତାକୁ କଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଆସନ୍ତା ? ଗୌର ସୁଜନା ତାକୁ ଅଳ ପ୍ରଭୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଉଛି । ସେ ଅଳ ଦେଖି ଦେଖିଲେ, "ବନ୍ଧୁ ଠାକୁର ବୈଦାନ୍ତ ଦେଖିବ । ସମୁଦ୍ର, ଜେଲ, କେତେ କଣ ଦେଖି ଆସି ସହର ଚଲ ଅଫିସ ।

ସିନ୍ଧୁ ମାର୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ପୂର୍ବ ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ ଭୋଲ୍ ବୋଲି ଜଣାଗଲା । ସ୍ପୃଷ୍ଟ ପାଠକ ମନ ଚଞ୍ଚଳ ହେଉଛି ।

ରାତ୍ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥପାଠ ଭାଗବତ ଶୁଣି ଶୁଣାଇଲେ । ଗୌର ଲଳନାକୁ ନେଇ ମୋଟିଏ ଆବୀଗାର ପାଖେ ଶୋଇଲେ । ସ୍ମରଣ ଦେଇ ଦେବୋନ୍ନେକୁ ଘର କଳଶିଆ ଅଣିବ କହିଲା । ଲଳନା ପ୍ରତ୍ୟ ଦିଶିଲେ ଦେଖିଲା—ଭୋଜନ ଥାଳ, ଢୋକାଗାଡ଼, ଚୋପର, ଭୋଜଗାଡ଼, ନୂଆବସ୍ତ୍ର— ଏସବୁ ଦେଖିବାର ଅଙ୍ଗ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଥି ସେତେ ତା ସ୍ମୃତି ଅନ୍ଧାରରୁ ଭଲେ ଦେଖ ପଡ଼ିଲା ଯେ, ସେ ତା ବୋଉକୁ ସୁଦ୍ଧ ଅଛି । "ତୋର ସ୍ୱଭାବିକ ନାହିଁ । ଆଜିଠୁଁ ମା ନାହିଁ । ପୁତ୍ରର ସମ୍ପର୍କ ତାକୁ ପର କରୁ ଦାଗ ଅଲଗାକୁ ନେବେ, ତାକୁ ସେ ନେଇ ନଇଁ ନେଇ ଦୋଷ ପର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗିଏ ଆତ୍ମୋନ୍ନ ଅଛି ପଡ଼ିଦେବ । ଏଣେ ଲୁଗା ଦରଶେ ଦୁଃଖ ଗାଉଁ ଦେଇଥିବା ସବୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରତ୍ନ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ।"............

ଗୌର ଘେରିବ କଳସିଆ ଧରୁ । ଲଳନା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶେଷ ସ୍ୱର ପାଟିକୁ ଅଚାନକ । ସେ ଯାଇବାକୁ ନାହିଁ କରେ । ଗୌର ସାଥୀ ଅଟକେ । ଦୁଇଁ ଗୃହରେ ନେଇ ବେଗନ ଦଉଁ । ସ୍ୱପ୍ନ ସହିତ ଗୃହକୁ ଅଣ ଦୋହଲାଏ ସ୍ୱପ୍ନ ।

ଜଣେ ଅଟିବାକୁ ଯାଇ ଅଛି ସମ୍ମୁ ଦାଢ଼ । ଗୌର ଲଳନାକୁ ମୁଣ୍ଡଘର୍ଷଣର ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ରକ୍ତ ଟିକାଃ ଗାଉଁ ।

ରଙ୍ଗ ଭେଳ ଅଛି । ଦୁଇମୁ ଅଛ, ତୃତୀୟ ଅଛି ବେତର ଛୁଟି ଅଣ୍ଟା ଦେବେ ପାତ୍ରର ବଢ଼ିବାକୁ । ସ୍ୱପ୍ନ ସେଥ

ଦୁଇଁ ଛୁନ୍ଦ ଗୋଡ଼ୁଟା ଅସି ଠିଆ ହୋଇଗଲା ପଛରେ । ଲୋକ କଥା ଭିତରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମାତ୍ରାମୁଖ ହୋଇଗଲା ଷଣ୍ଢ ପାଇଁ । ଗୌର ଅଟେ । ଲଳିତାକୁ ନେଇ ଚଢ଼ିଗଲା ଟୋଙ୍ଗା ଉପରେ । ପଛା ଦେଃ୍ରିରେ ଅନେକ ବସିଥିବା ଲୋକ ଧରେଇଲ ବସିଲେ । ଲଳିତା ଗୌର ବସିଗଲେ । ଗୌର ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ଭୁବ ଉଦ୍‌ବେଗ ।

ତୃଷ୍ଣା ଲଗୁ କି ଛିଲା । ଭସିଲି ବ ଛିଲା । ତାଙ୍କ ବଂଶୀ ବଜାଏ ସେଇଲା—ମନ୍ଦିର ଗତ ।

ବଢ଼ୋର୍ ନଅଁ ଗୀର ସବୁଠ ଦେଖନ୍ତି ଦରିପରୁ ଉତ୍ସବ— "ଜିତ ଟିକେଟଟା ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ।" ଚେତର୍ଭି ପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କୁ ।

ଗାଡ଼ି ଚଲ ମରଣକୁ ଧ୍ୟାନ ଦେଉନ୍ତି ।

'ଭ୍ରଷ୍ଟା ବନ୍ଧୁ ଗୌର ପଛରୁ ଲଳିତା ଦେଖି ଓହ୍ଲାଇବାକୁ ଉଠେଇ ବେଳେ ଯେଉଁ ପାଇଁ କହେ ଲଳିତା ହାତକୁ ଭିଡ଼ ଦେଇ ଦୋହଲ ଦେଇ । ଲଳିତା ଯେଉଁ ଦେଖି ନ— ସେଇ ଦାଢ଼ିଆ ବୁଢ଼ାଟା— ଯାକୁ ସେ ଦୋଳ ଦେଖାରେ ଦେଖି ଥିଲା ସେ ଦିନ । ତାଙ୍କ ଏଇ ଦେଖିକୁ ଖୁ—ଖୁ—ହସି ହସି ଉଡ଼ ଯାଉଛି

* * * *

ଶୁଣେଇ ଦେବ ଆମ ଲଳିତାକୁ କଥା ଭିତରେ ନଟେଇ ସେଥିରେ ବେଶ ଡାକି ହୁଡ଼ିରେ ଉଠେଇ ପଡ଼େ— ଲଳିତ ଗୌର ଛାଡ଼ି ମୁକ୍ତ ଲାଇଥିବ । ଗୌର ଡେକୁଛି । ଲଳିତା ମନ୍ଦ୍ରି, ମର୍ଦ୍ଦି ସାଙ୍ଗ ପୁରୁଷ ଚନ୍ଦ୍ର ।

ଧନ ତାର ମାନକୁ ନାହିଁ । ସେ ଦଶ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉଚିତ ପୁଷ୍ଟ ହେଉ ।

* * *

ମାଘ ପଡ଼େଇଲି, ଗୌର ଦେଖି ଲେଖିତ— ବାଲେଶ୍ବର ଗାଁ କପୋଳ ହେଲେ । ବନ୍ୟା ବଢ଼ା ଅଞ୍ଚଳରେ ଗାଁ ବାଲ ଗୌରକୁ ଦୁଃଖ ହେବା ଭଲଲାଗୁ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ୍ମୀପାଣି ନ ହେବାକୁ କଷ୍ଟ ପାଣି ଟେକା ଲଗାଇ ମନା ହୋଇଛି । ଗୌର ଏଣୁ ଘରେ ପଡ଼ିଛି । ବାଟରେ ଯାଇ ବୁଢ଼ୀକି ନେଇଥିଲେ ସେ ଏ ଦେଲେ ନୋଉ ଦେଉ ଦେଇଛି ।

ଗୌରର ବୁଢ଼ୀକି ଏକ କୁଟା ଦେଖିଲା ବ ଗାଁ ବାଲ ସ ମନ । ଅନ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧ ବୁଢ଼ୀକୁ ବାଡ଼ ଗୌର ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଲା । ତା ପରେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସୂତ୍ର— ବୁଢ଼ୀ ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖିଲେ । ଅନ୍ୟ ପୁଅ ଦୁଃଖ ଟଙ୍କା ଦେଲେ ଦେଲା । ତୋ ବଡ଼ ଗାଉଁ ବୋଲି ବୁଢ଼ୀ ଏବେ କହିଲା । ଗୌର ବୋଲି— ଗାଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀନା ନ ଛୁଟିବା ଯାଏ ସେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ୀ ଅନେକ ପୁଣି ଓଡ଼ିଆ ଶାଗ କହେଇ ବୁଝିଲା ଦୁଃଖର ଦୁଃଖର ବାତ ମଧ୍ୟ । ତାଙ୍କର ସୁଯୋଗ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଆଉ ତାଙ୍କର ବୁଝିବା— କହିଲେ । ଏ ପରେ ଉତ୍ସବର ସେମାନଙ୍କ ମନା କଲା— ସେଇଥି ଲାଗି ବାତ ନ ଦେଖିଲି ।

ନେତା ବଳ ଦେଇ, ତାର ବୁଦ୍ଧି ନେଇଗଲିକି ତେବେ ଘର ସେ ଓ ଦେଇଛି । ମନେ ପଡ଼େ ସେଠ ନାହିଁ କୁହନ୍ତି, ବୁଝି ଯାଇ

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସେ କୁଠାରେ ଠିଆ ହୋଇ ଚାହିଁଲ କଦମ୍ବ ମୂଳକୁ; ସେଇଁଠି କଳଙ୍ଗା ଶ୍ୟାମକୁ ଦେଖି ଅଡ଼ୁଆ ହୁଏ, ଫେର ଫେର ଶ୍ୟାମକୁ ଚାହେଁ ।

ଶ୍ୟାମର ଅଣ୍ଡି ଫଳିଲ ହୋଇଗଲ । କେଉଁଲଟି ଲଣ୍ଠାରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଶ୍ୟାମକୁ ଚାହିଁଲ । ଶ୍ୟାମ ଡାକିଲ ଦୁଇଟି । ଦୁଇଟି ଅଛିଲ । ଅତ ଭଲ ଗାଈ ନୁହେଁ । ଶ୍ୟାମ ତାକୁ ଘରକୁ ନେଇଗଲ । ଖାଇବାକୁ ଦେଲ । ଦୁଇଟି ଭଳି ଗାଈ ସେ ଖାଇନାହିଁ !! ଦ୍ୱେଷଟାକୁ ଭଗବାନ ପଶୁ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ରଖିଛନ୍ତି କି ଶ୍ୟାମର ମନ ଦୁଃଖ ହେଲ । ଅଗଦିନ ସକାଳୁ, ଶ୍ୟାମ ଉଠି ଦେଖିଲ କେଉଁଲଟି ତାର ପାଦତଳ ସେଇଁ ଉପରେ ମରି ପଡ଼ିଛି ।

●　　●　　●　　●

ଦୁଇଦିନ ପରେ ଦିନେ ତାର ପାଇଁ ଗୌର ଦୁଆରେ ଆସି ଡାକିଲ । "ଉଠି ଆଅ, ଉଠି ଆଅ" ତାର ସ୍ୱର ଏକ ଅସ୍ୱା-ଭାବ ଗୌର ଆଖିରେ ଦୁଆରକୁ । ଘଡ଼ିଏ ବାହାରୁ ଉଠି ଦେଖ ଗୌର ଦେଖିଲ—ଉଠିବାର ସକାଳର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରଙ୍ଗ । ସେ ଉଠାଇଥିବା ଉଠିବା ତାହାଁ କୁଆଡ଼େ କୁନି କୁନି ଫେରୁ ଅଛନ୍ତି । "ବାକୁଆ ଉଠି"ରେ ବେଲଗଛ—ଏହି ଠିକଣାରେ ତାହାଁ କଥ ନାହାନ୍ତି ।

ଗୌର ବହାର ହେଲ । ଘୁଡ଼ି ହୋଇଥିବାରେ କସୁର ଘରୋଇରେ ଘାସ ତେଲଲୁଗା ବାନ୍ଧିକୁ ଦୁଇଟି ଆରେ ଗୋଡ଼କୁ କହ୍ମୋଳ ହେଲ । ତାଙ୍କ ବାଳ ପଛୁ ଦୋହଲା ଉଠାଇ ନେଲେ ।

ଶୌର ଘରେ ଘରେ ମୃଗୟା ଭାରନ । ଖୋଷା ନେବାକୁ ଲଳନା ହୋଇଛ୍ଲ ତାଙ୍କର ଅପୂର୍ବ । ମାତ୍ର ଖୋଷା ଛୁଟିବ ଲଳନା ହୋଇ ବାହାକୁ ଥିବ !

ଭାଗ୍ଯ ଧର୍ଣ୍ଣ ଅଗ୍ନି ଉଠାଇବ ଲଳନାଙ୍କୋର ସମସ୍ତ ଜରେ । କେହୁ ଉଠିବାକୁ ଶକ୍ତ ନାହିଁ । ଅନ୍ତ୍ୟାନରେ ଅନ୍ତର ତାର ସେତ ଉଠୁଛୁ । ସେ ଦଳରେ ଲଜ୍ଜାୟ ମାନ ଉଗରକୁ ଗୃହ୍ମୁଁଛୁ ଜ, ସରଳ ଛଳ ହୋଇ ମଉଦା ଦୃଶ୍ୟର ଦରୁଛୁ— "ଜୋର, ମୋ ପୁତ ତୁ ଏବେ କେଉଁଠାରେ ଅଛୁଁ ?" ସେଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟି ସେବରଛୁ ଜ ବାହୁବାଡ଼ ହୋଇ ଦେହଭ୍ରେ— "ଜୋର, ମୋ ପୁତ ତୁ ଏବେ କେଉଁଠାରେ ଅଛୁଁ ?" ଅଶ୍ରି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଲଳନା ଜୋର । ଅନ୍ତର ଜନରେ ପୁଭ ଉଠିଲ— "ଏବେ କେଉଁଠାରେ ଅଛୁଁ ତୁ ମୋ ପୁତ, ଜୋର ?" ବୃତୀ ଅଶ୍ରୁ ଶେଷ ଧୋଇ ପାରବ ନାହିଁ । ଅଶ୍ରିକୁ ଅନ୍ତରର ଅଶ୍ରୁ ଧରିବ । ଶେଷ ତାର ଦାମବନ୍ଧ ହେବ । ଘାଇ ତନ୍ଦ୍ରାଗୀ ଘିଁ ବାଳ ବର୍ଷାସନ୍ତ ନେତ୍ର ବନ୍ଧୁ ଭାଇବାକୁ ଅଟିଛନ୍ତେ । ବୃତୀ କରୁ ଜଳ ଦୁଃଖ ଦେଇ ନାହିଁ । ଅଶ୍ରୁ ଅସେଷା ଦେଇ ବହୁବ ।

ଶେଷରେ । ବୃତୀର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଗଲା ଅନ୍ତ ଅନ୍ତରେ ଧର୍ଣାଳୀ ଭଳ ଲହୁାଉଛ । ସେ ଅଶୁ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଗାଇ ପୁଚାରନ୍ତ— "ଲଳନା, ଲଳନା" । ମାତ୍ର ଲଳନା ସେ ଦଳବନ୍ଧର ଦେଇଁ ହୋଇବର ଯୋଗ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖା ଭୋର ଦେଇଁ ଜଳ ଅଦେଇଁରେ ଦେହୁ ତାକୁ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ ।

ଚଇତାଲୀ—୫

ଧୂଆଁ

ଗୋଟିଏ ବୋଟର ଦୁଇଟି ଫୁଲ । ଗୋଟିଏ ଶରୀର ଦୁଇଟି ବର୍ଣ୍ଣ, ଗୋଟିଏ ଶେଷର ଦୁଇଟି ରୂପ—ଧୂଆଁ ଆଉ ଗଦା ।

*　　*　　*　　*

ଶୀତ ସଞ୍ଜ । ଗାଁ ଗୋହିରୀ ପାହାଡ଼ ତଳେ ଗାଁର ଘର ଘରୀ ଏବେ ନେଇଁଠି ଗାଠ ବସାଇଛି ବାସ୍ତ । ଦାଉ ତେବେ ଭଦ୍ରାକୁ ମାଡ଼ ଧୂଆଁ ଦେଖା ଯାଉଛି ।

“ଦଦା, ଦଦା, ଚଲ— ଘରୁ— ଦାଉ ଘରୁ” କହି, ଛୋଟ ଝିଅ ପିଲୁଣାରେ ବୋଉ ପଛେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆସି ଦେଖେ ଧୂଆଁ ଉପରେ ଫାଙ୍ଗ ହେଉ । ମାଡ଼ ଦାଉର ଚୁଲୀ ଧାରେ.ରେ ଧୂଆଁ ଦାଉ ଉପରକୁ ଉଡ଼ୁଛି । ଦାଉ ସେ ହାଉ ନେଇକୁ ଦେଖୁ ହେଉଛି ଉଡ଼ା ବୋଉ ଛେକି ଧୂଆଁ ପାଉଛି ଠିକ ।

ଏହି ଶୁଣି ଗାଁର ବହୁଲୋକ ଜଣେ କୁମର, ଧାଇଁ ଆସି ଦୂରରେ ରହି ଦେଖିଲେ—ହଁ, ହଁ ଲାଗି କେତେ ବାଉ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଠିକ ହୋଇଛି । ସତେ ଯେପରି ସେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନର ସେ । ହାତରେ ତାଙ୍କର କଗୋଷା ବୁନ୍ଦ ।

ସମସ୍ତେ ଉଠି ଗଲେ । ସାହାସ କରିଗଲେ, ବାଉ ବୁଝିଲେ ।

* * *

ବାପର ଶୁଭ ଓଡ଼ି ସେ ନଗରକୁ ମଣିଥିବା ଲୋକ ତହି ଦୁଃଖିରେ ବର୍ଷି ଗଲେ । ଏ ଗ୍ରାମ ଶୁଣିଲେ ସେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଆଉ ଆସିନାହିଁ ।

ତୁଷା ତୋଳୁ ମା' ପାଖରେ ରହି ହୋଇ ରେଶ୍ମୀ ଗଲେ ।

* * *

'କେତକୀ'ର ଯେ ଜ୍ଞାନେ ପାଞ୍ଚଟି ବର୍ଷ ବିତି ଗଲାଣି । .... ତୁଷା ତୋଳୁ ପେଟରେ । ଉଦା ଆଜିହୁଏ, ସାହୁବାର ପେଟକୁ ଲେଜେନ୍ତି ମୁଣ୍ଡଭରେ । ତ' ହାତରେ କୁଞ୍ଚି ଆଠି ହୁଁ ତ'ପର ନଚାଇ ଜଳେ । ଆଉ ମା ତୁନ୍ଦି ହୋଇ ନ ଥାଉ ଲୁଣ ଭଳିବ ?

ଉଲଗ୍ନାଜି କେତେ ହେଲା । ମା' ଦୁହିଁର ସୋଲ୍ଡିଏ ବାଲା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ବାଲା— 'ରଜା ରାଣୀ' ତୁଷା କୁଆଁରବେଳେ ତାଙ୍କ ରଖେ ଅଣଯ ଉଠୋଇଲେ । ତାଙ୍କ ପେ କେତେ ଶ୍ରେଣୀ ରେଶମୀ ଥାଇ କଲେ ସବୁ ଆଣିବା ପରେ ଅନା ଜଣା ଗଲା । ମା ଜଣ୍ ବଦାଇବ ହାତକୁ ଦେଖାଇ ଦେବ ଆଜ ।

ସାନ ସାହୁର ପଅନ ଝିଅଟି ସାକ୍ଷାତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରତିମା; ବୟସ ମୋଟେ ବାର ତେର ଭିତରେ।

● ● ●

ଗଦା ରେଙ୍ଗୁନ ଯାଉଛି। ଆଗ ଆଗ ଯାହା କହୁଛି ଦୁଖ ମନ ଦେଇ ଶୁଣି ଦେଇଥିବ ସେତିକି। ତାପରେ ଆଉ ଗଦାର ଖୋଜ ଖବର ନାହିଁ। ବର୍ଷେ ପରେ ଦୁଖ ଶୁଣିଲା— ଗଦା ରେଙ୍ଗୁନରେ ଗୋଟିଏ ମାଲିକାଣି ରଖିଛି। ଦୁଖାର ଦୁଃଖ ଫାଟି ପଡ଼ିଲା। ସେ ଧରିଲା ରେଙ୍ଗୁନ ଯାଇ ତା ସ୍ୱାମୀକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବ ବୋଲି। ମାତ୍ର ଗଦା ଏ କଥା ଜାଣିପାରି କୁଆଡ଼େ ଲୁଚି ପଡ଼ିଲା। ଦୁଃଖୀ ହତାଶ ପ୍ରାଣରେ ଛଟି କରି ଦେଶକୁ ଫେରିଲା।

● ● ●

ଜାପାନ ବର୍ମାରେ ଢୁକିଲାଣି ପଚିଶ ରୁ। ଆକାଶ ଉପରୁ ବୋମା ପଡ଼ୁଛି। ମେସିନ୍ ଗାନ୍‌ରୁ ଗୁଳି ବର୍ଷୁଛି। ଲୋକେ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାକୁଳରେ ଘର, ଦ୍ୱାର, ସମ୍ପତ୍ତି ମାୟା ଛାଡ଼ି ଯା ଯା ଯିଏ ଯେଉଁଠି ସବୁ ଜନ ପାଇଁ ଉଡ଼ି ପଳାଉଛନ୍ତି।

ଦୁଖା ବସି ଭାବୁଛି ତା ଭାଗ୍ୟ କଥା। 'ମହାପ୍ରଭୁ ସତେ କଣ ତାକୁ ଯେଉଁଠି ଥାଉ ଭୋଗରାଗ ରଖିଥିବେ!'

ଖାଲି ଏଇ ଯାଏ ଖବର ଜାଣିଲା—"ଗଦା ଫେରୁ ଅଛିର!" ଦୁଖାର ଦୁଃଖ ଉଡ଼ିଗଲା। ସୁଖ ସତେ ପାଖୁରିଲା। ତା ଛାତି ଦୁହେଁ ମୋହ ବୋଲିଗଲା।

ଗଦା ଫେରିଲା। ହାଡ଼ରେ ମାଉଁସ ନାହିଁ। ଦେହରେ ମଇଳା ଚିରା ଲୁଗା।

ଦୁଃଖୀ ସୁଖର ବନିତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଘରେ ସ୍ଥାନ ଦେଲା ।ମାତ୍ର ମା ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ ମନ କି ଏଥିରେ ତୃପ୍ତ ହୁଏ ? ତାଙ୍କ ଭିତର ଲୋଭରେ ସ୍ଥାନ ଦେଲି— ତଥାପି ଦିଅ ଗାଈ ବଳଦ ଘର ଧନ୍ ଅନାଇ ରହୁଛି ।

ବଡ଼ ଦୋଷ ଅଛି ବନିତା ଭିତରେ ଗତ ଅଭ୍ୟାସ ଦେଲ ବୃଷ୍ଟା । ବନିତା ଉଦାର ତଳେ ସେଠୁକ ଟଙ୍କା କେଉଁଠି ରହୁଥାନ୍ତା । ତାଙ୍କ ଘରର ସମୃଦ୍ଧି ଲୁଟାଇ ଦେଇ ସୁଖ ଯିବାକୁ ବସିଲା । ସେଥିରେ ଦାବି ତଳ ତାର ଥାଉ !

ଦୁଃଖ ପଡ଼ିଲେ ତ ବେମୁକ ଦଶା । ଭଉଣୀ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖୀ ନ ମୁହଁଭଲ ଥିଲେ ନ ଅନ୍ଧ ଅଛି । ତା ମଧ୍ୟ ଘୋଟେ ସୁ ଦାଉ ଭୂତ ଭଳେ ଘୋଟେ ଭଳି ଦାଉ ଦିନ । ଭଣା ସେବେ ତାଙ୍କୁ ଭଳ ଲୁଟି ଦେଇ ଦୁଃଖଂର ସୁଖ ଦିନ । ଦୁଃଖୀର ତ ଉପାୟ ନାହିଁ, ସୁଖର ଦେଇ ସନ୍ତୋଷ ଦେବ । ତେଣୁ ସେ ପ୍ରବୋଧ ଦେଇ ସାନ ସୁଖକୁ—"ତୁ ଘରେ ରହ । ମୁଁ ଗଲୁ ଜେଉର ଉପେକ୍ଷୁ । ଉପାୟ ଉପାଳଭ । ଅଛି ଶ୍ରେୟ ଘର ଭଣିତା ।"

ବନିତା କହିଲା—"ଏ ଘରେ ଦୁଃଖୀ ଲୋକ ରହିଲେ ମୁଁ ରହିବି ନାହିଁ ।" ତେଣୁ ସେଥିରେ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଦେଲ, ତା ଭଳି ଦାଉ ସେ ଚଳୁଥିବ ।

ତେବେ ସୁଖାଳୁ କହିଲ ଭଳ ଶସ୍ତ, ଦୋଷ ବନିତା ଭିତରେ ।

"ତୁମେ ଏ ଘରୁ ଶୀଘ୍ର ଦୂର ହୁଅ ।"

"ତୁ ଏ ଘରୁ ଯାଉ ନା ।"

"ଯନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତ୍ର, ଲୁହ ।"

"ତାଙ୍କୁ ଲୁଚ ଯାଉ ।"

କଣ୍ଟିତା ଗୋଟିଏ ପଥର ଧଇଲେ ବୁଢୀ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ଚୋର ଧାଇଁ ଯାଇ ପଛରୁ ତାଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । କଣ୍ଟିତା ଚିତ୍କାର କଲା । ହେ, ଦାନ୍ତ ଦୁଇ ଦାନ୍ତ ଧାଇଁ ଆସିଲେ ଦୁଇ ଲୁଚ । ଦୁଃଖ ତା ମୁଣ୍ଡକୁ ଉଠାଇ ନେବାକୁ ଧାଇଁଲା ବେଳେ ହଠାତ୍ ତାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଚୋଟ । ଦୁଃଖ ଦେଖିଲା— ପେଟରେ ଚୋଟ ଲାଗିଲ ଦେଖା କହୁଛି— "ବନ୍ଧୁ, ମୋ ନାରକଙ୍କୁ ରୁ ମାରିଦେବୁ!"

ଦୁଃଖ ପଡ଼ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଗଲା । ସ୍ପନ୍ଦନ ଅଭାବ । ମୃତ୍ୟୁ ଆସି ଗଲା ।

* * *

ସୁଦର୍ଶନ ପରେ ଦେଖା ଗଲା— ଦୁଃଖର ମୃତ୍ୟୁ ଦଣ୍ଡ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଅଛି ଚିହ୍ନାରେ ଅଜଣାଙ୍କୁ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ଲୁଚିଲା ଅଛି ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । କେଉଁ ଦେଖି ଅଛି ନାହିଁ । ଚୋରକୁ ଆସିଲେ । ଅଭାବ ଠାରୁ ଯେଉଁ ଭିତରେ ଲେଖି ରଖିବାକୁ ଯୁକ୍ତ କଲେ । ଦୁଃଖ କେଉଁ ବାହାର ନାହିଁ । ଅବେ ମାତ୍ର ଶୁଣିଲେ— ଭଗବାନ୍ କରନ୍ତି କହୁ— ତ୍ରିପାଠୀ ରକ୍ତ କଲେ । ଅଉ ଗୋଟିଏ ଚୋଟ । ସେ କହିଲେ— ନଦୀରେ ଚୋଟହିଲେ ତା ମୁଣ୍ଡର ରକ୍ତ କହିଛୁ, ଯେଉଁ ଚୋଟଟି ଲୁହର ଦରଜ ତାର ହୃଦ ଭାବୁ ବାରେ ପେଟକୁ ରହିଥିବ ।

ଦୁଃଖ ଏବେ ଧୀରେ ଘରକୁ ଅଣ୍ଡ ଚୁକ ଦେଲ । ହୃଦୟ ଭାର ହାଲୁକା ହେଲ ।

ଚଇତାଳୀ—୭

ମେଘଅନ୍ଧ ମୂଳ ପୋଖ ହେବ

ବର୍ଷା । ଚେଇଁଲ ମଠର ଅଭ ବୃକ୍ଷମୂଳରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଆ ଶାଳ ଘଁ—ପଡ଼ର ସଙ୍ଗୀ ଗଠନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାଙ୍ଗୁ ସ୍ତର୍ଯ୍ୟ କାହାର ପୁଷ୍ପର ଦେଖୁଥିଲେ । ଯେ ଦଳ ଯେ ଦଣ୍ଡ ଉନ୍ମୁଖ ଲୁଚରେ ଉଦ୍ଧିଗ୍ନ ସ୍ମୃତି, ମା, ଲୁଚ ଜନଣଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ ବର୍ଷା ଗୁଳ ପାଉଥିଲା । ଏତେ ଯେ କିପରି ଅଧ ନିଜ ଛାତ୍ରୁ ଫେରନ୍ତୁ । ସ୍ମୃତି—ଭାବ ନିଜ ପଞ୍ଚ ଦଳ ମ ମାରନ୍ତ ଓ ଛାତ୍ର ଅତୀତ ଗଠନ ଦେଖି ପୃଥିବୀ ବିଶ୍ବର ଦେଖି ପ୍ରାଣର ଅନେକ ଲୁଚାଇ ଦେଖନ୍ତୁ ! ବନ୍ଧୁ ହେବେ କମ୍ପ । ଭାଙ୍ଗେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ ବଡ଼ୁଛି ଦେଖିବ । ମା ନଗରର ନ ହେବେ ମଧ୍ୟ ଲୁଚର ନନ୍ଦକଳ୍ପି ଉଠିବ……… ।

ଦିନଦଳର ଫଳ ଲଷ୍ଟ ମଠକୁ ଦେଖିଲ । ଲଷ୍ଟ ଏଖର ଘଡ଼ି ଦୋଳକର ଗୃହର । ମଠକୁ ନେଇଚାଲ ହେଉଛନ୍ତୁ ।

ମଦନ ଛିଟପିଟ ଖାଇ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଉପର ମହଲ ଦାଣ୍ଡ ପହଞ୍ଚିଲେ ଶୋଇଛି ।

ରାତି ସାଢ଼େ ଏଗାର ।

ହୋଟେଲର କାମଦାମ ଶେଷ । ବତୀଗୁଡ଼ିକ ଲିଭିଗଲା । ସବୁ ନିସ୍ତବ୍ଧ । କେବଳ ମାଇଁଚିଏ ମଦନର ଗୋଡ଼ ତଳେ ବସି ବଡ଼ କରୁଣ ସ୍ୱରରେ ମିଆଁଉ ମିଆଁଉ ରଡ଼ ଛାଡ଼ୁଛି ।

ମଦନର ଭାରି ନିଦ ଲାଗିଲା । ସେ ପାଟିକରି ବିରାଡ଼ିଟାକୁ ତଡ଼ିଲା । ପେଟ୍ ଶୋଇ ମଦନ ସପନ ଦେଖୁଛି—ରେସ୍ତୁରାଁ ଉପରେ ଜାପାନର ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଘୁ ଘୁ ମାଡ଼ ଆସୁଛି । ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରାଣ ଭୟରେ ଥରିଉଠୁଛି । ସାଇରେନ୍ ବାଜି ରଡ଼ ଛାଡ଼ୁଛି । ମଦନ ପ୍ରାଣ ଭୟରେ ଥରି ଥରି ନିଦଟା ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ସଚେତ-ଭାବରେ ଅନୁଭବ କଲା—ଗୋଟାଏ ମୋଟର ଦୋକାନ ସାମ୍ନାରେ ଛିଡ଼ାହେଲା । ତା ସଙ୍ଗେ ଘଣ୍ଟି ଦେଲାରେ ମୋଟରର ହର୍ଣ୍ଣଟା ରଡ଼ ଛାଡ଼ୁଛି—ଭଁ—ଅଁ—ଅଁ—

ପୁଣି ଶୋଇବାକୁ ମଦନ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଦଶ ମିନିଟ ପରେ ପୁଣି ଥରେ ବିରାଡ଼ି ଆରମ୍ଭ କଲା ତାର ରଡ଼—ମିଆଁଉ ମିଆଁଉ ।

ମଦନ ଉଠି ବିରାଡ଼ିଟାକୁ ଧରି ହୋଟେଲର ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । କିନ୍ତୁ ପାରିଲା ନାହିଁ । ବିରାଡ଼ି ପଳେଇଲା । ମଦନ ପୁଣି ଷ୍ଟେସନରେ ଟ୍ରେନ୍-ନଡ଼ଲାର ଶବ୍ଦ ଛାଡ଼ ଶୁଣାଗଲା ଘଣ୍ଟା ପଇଁଟିକୁ ।

ସତ ଦୁଃଖରେ ସେ "ଏକ" ଅତୃପ୍ତ । ଗୁହଟାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଜ ଭୁଲିଗଲା । ହଠାତ୍ ସେ ଚମକି ଡୋଳିଲା । ଦେଖେ ଶୁଣିଲ ସତ ଧାରଣ ସ୍ୱଦେଶର ଉଦୟ । ଗୁରୁର ଘର ଖାଇ ଅଧି ପାହାଡରେ ପ୍ରଦୀପ ନିବୁଥିଲା ଅଧ ନଷ୍ଟ ପାଇଁ କୁଅଡେ ଚାହିଁଲେ ।

ସକାଳ ଘଡିଏ ପାଠ ।

ମଦନ ବସି କଣ୍ଠର ଦେଖୁ ଛିଦ ନା ଶୁଣିଲ ଭବାଇବ ।

ଉଡୁ ଅଛି ଦେଇବ । ଦୂର ଆକାଶ ଜଳାଶୟ ଗୁଳତି । ଉତ୍ତରଟି ଅଧି ପଦାର୍ଥ ମାହୁନ୍ତି ଲଗି ଦୂରଠାର ରଙ୍ଗ ସବୁ ମୁହଁକୁ ଗୁହଁବ । ଅଣିରେ ଦୂରତାର ପାଣି । ମଦନକୁ ଗୁହଁ ବୋଧହୁଏ ଲାଗୁଥିଲ । ସେ ନଜରକୁ ଶୁଝିଲ ।

ମଦନ ପଚାରିଲା— "ରଘୁଭାଇ, ରାତିକଥାକୁ ଭଣ ସତରେ ଭାବିବାକୁ ଦେଲ ନାହିଁ ? ସାରା ସତ ଭଗ୍ନ ରଙ୍ଗ ଶୁଖିଲ ହେଲ ନାହିଁ ।"

"ନା, ତା ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟ କାରଣ ଅଛି ।"

"କଣ ?"

"ଦୂର ଦେଶ ଟି ଖେଳ ଟିକକୁ ନେଇ ଗାଲ୍ ଲେଖ ଗୋଲକର୍ ଜିଜି ଦେଇ ଅଛି । କତ ସତ ପିଲା ମୁହକୁ ନେଇ ଲେଖଟି ଏହୁ ଗଡଆରେ ସେ ଅଛେ ।"

"କହୁଁଛ ।"

ଖେଳ କୁଅଟୁରାତ ତ ଭୁଲ ବଝଲା । ଖାଇ ଦେଖିଲା ଦେଲ ଲଢ ପଡେ ଲେଖୁ ଯାତ୍ରୀ କୋଳ ଗ୍ରାମମାନେ ଭେତ୍ର

ହେବାରୁ "ଏ ଲୁଗାକୁ ନେଇ ପିନ୍ଧିଥାଅ" ବୋଲି ସାନ୍ତ୍ୱନାର ସୁରରେ କହିଲି । ଅପର ବା କିଛି କଣ ନ କରିବାକୁ ! ମୁଁ ନେଇ ପିନ୍ଧି ପାରିଲି ।"

ଏହା ନାତ ଭଳି ପ୍ରାଣରେ କି ଗୋଟାଏ ଆଘାତ କରିଲା । ସେ ଗମ୍ଭୀର ହେଲା ।

ରଘୁ କହିଲା—"କଣ ଲୁଗାକୁ ଲୋଭ; ଟଙ୍କା ଗୋଟାଏ ହେଲେ କଣ କରେ ?"

"ନା ଲୁଗା ଲୁ ଲୋଭ କଥା ମୁଁ ଭାବୁନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେ କଥା ମୁଁ କହିବା ବେଳେ ଅନୁତାପରେ ମରିଯାଉଛି । ମୁଁ କେବଳ ପାପର କଣ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଅଛି ?"

ଏହା ଶୁଣିବାକୁ ରଘୁ ଇଚ୍ଛା କରିବାରୁ ମଦନ ଆରମ୍ଭ କଲା—"ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସାତ ବରଷର ଥିଲି, ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଘୋଡାକୁ ଦେଖିବା ବେଳେ ପୋଖରୀଟିଏ ଘେରି ଥିଲେ । ତାର ନିଁଟିଏ ଥାଏ । ମାଁ ବେଶ । ଦେଖିବାକୁ କେତେ ସୁନ୍ଦର । ଯାକୁ ଦଶ ବର୍ଷ ବେଳେ ତା ମା ତାକୁ ଛାଡ଼ିକରି ଚାଲିଗଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ଗଡ଼ି ହୋଇ ଆସି ଯାଉଥିଲେ । ମୋର ବୟସ ସେତେବେଳେ ସାତ । ମୁଁ ଖୋଲି ପିଲା ଭାବରେ ଥିଲି । ସ୍ୱଭାବରୁ, ବୟସ ସେତେବେଳେ ଅଳପ ।

ନେଇ ବାର ବର୍ଷରେ ମରି ଗଲା । ତାର ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ-ନାଳର ଫଳ ଶଙ୍ଖ ଭଳି ଧଳା ଥିଲା ବହୁତ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଉଥିଲା ।

ମୁଁ ତା ପାଇଁ ପୌଷ୍ଟିକ ଔଷଧ ଦୋକାନରୁ ଆଣିଦେବା ପାଇଁ ସ୍ୱାମୀ ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଥିଲି ।

ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କର ଅଠର ବର୍ଷ ଯେ ଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା, ସେ ଦିନ ନଅଗଡରେ ବଡ ଉତ୍ସବ । ଲେଖା ଫୁଲ ଗୁନ୍ଥାରେ ଲାଗିଥାଏ । ତା ପାଇଁ ଫୁଲ ଆଣିଦେବା ପାଇଁ ମତେ ହୁକୁମ ଥିଲା । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଫୁଲ ନେଇ ଲେଖା ପାଖରେ ଢାଳିଦେଉଥିଲି, ଲେଖା ସେତେବେଳେ ଅନାମନା ହୋଇ ଫୁଲ ଛୁଞ୍ଚିଟା ତା ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ଫୋଡ଼ି ଦେଉଥିଲା । ମୁଁ ଆଦର କରି ଅଙ୍ଗୁଳିଟାକୁ ଟିକିଏ ଚିପି ଦେଉଥିଲି । ସେଇ ଅପରାଧ ବଦଳରେ ତାକୁ ମୁଁ ପୁଣିଥରେ ଟିକିଏ ଚୁମିଦେଲି ।

ସେ ଦିନ ବଂଶୀ, ସରୋଜ ସମ୍ପନ୍ନ ମିଶ୍ର ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କୁ ଦେଖାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମନେ ହୁଏ ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କର ଲୋଭ ଦୃଷ୍ଟି ଲେଖା ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏ କଥାରେ ମୋର 'ପ୍ରଣୟ ଗର୍ବ' ଛୁଇଁ ଯାଇଥାଏ । ତେବେ ମନ ଉପରେ ନେଇ କୁଞ୍ଜରେ ଶୁଣିଲି—"ଲେଖା କେଉଁଠି ।"

ଆଠ ଦିନ ପରେ ତରୁଣ ମହାରାଜ ସାକ୍ଷୀ ପାଇବା ସମ୍ମୁଖ ହୁକୁମ ଶୁଣାଇ ଦେଲେ । ସେଠାରେ ଆଉ ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଶୁଣିଲି—"ଲେଖାର ପୁଅ କରିବ ସେଠାରେ । ଦେହଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେଖି ହେବ ।"

ମୁଁ ଅବାକ୍ ହେଲି । "ରାଜା ବାପର ବଂଶ ପାଁଚ ପୁଅ ଥିଲେ ନାହିଁ ?"

"ବହୁତ ସତ । ମାତ୍ର ମୁକୁନ୍ଦ ଅଛନ୍ତି, ଅସ୍ତ୍ର ଦିଏ କେଉଁଠି ଦେଇଛୁ !"— ରାମ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

“କେ.’ଠେ ଛକି ବହିଅଛନ୍ତି ତ ?”—ସେ କଣ୍ଠରେ ଶାସ୍ତ୍ରା ହସି ହସି କହୁଥିଲା— “ତୋହି ଚଇତ୍ରଅର ବସ୍ତ୍ର ନୂଆ ମଧ୍ୟ କୁତାକାରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ତଳୁ ତୁଅନ୍ତି, ଅନୁଯାୟୀ ଦୁର୍ବଳ ନେହାଇ କାରେ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ ନୁହେଁ ?”

“ତେବେ କଷ୍ଟ ଏପରି ହତ୍ୟା—”

“ହତ୍ୟା କଣ ମ ?” ଗାନ୍ଧୀ କ୍ରୁଦ୍ଧ ସାହା ‘ନମ୍ରମ ତାଙ୍କୁ କଏ ଦେଇ କହେ ? ମୂଢମାନେ ମାନଙ୍କର ଦୁର୍ନାମ ହେବ ନାହିଁ ?”

ଘଣ୍ଟେ ଘଣ୍ଟେ ଦୁରନ୍ତ ପାଗଳ ମୁଁ ଗର୍ଜନ କଲେ— “ଶ୍ରୀ ଯମୁନା ତୁରନ୍ତ, ଏତେ ତେଣୁ କଣ ମ ?

“ଶ୍ରୀ ଯମୁନା ତୁରନ୍ତ, ଯମୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶୁଣିଲି ମୁଁ । କହେବର ଶୁଣ ନାହିଁ ? କେତେକର କଥା ବଳି ଶୁଣିଲି ମୁଁ ତାଙ୍କ ପଛରେ । କଣ୍ଠ କହେବାକୁ ହେବ ମନେ ଯେମନେ କରାଇଦେଲି ଏସ ଅନ୍ଧାରେ ରହିବେ । ମୁଁ ଚାଲି ରେଖାର ଭରିବି ।

ଘଣ୍ଟା ବାଜିଛି ।

ଗୁଡ଼ଇ ସ୍ତୁତି ସେ ରାତି ।

ମୁଁ ବେଳାକୁ ଦେଖି କହୁଥିଲି— “ସ୍ତ୍ରୀ ମା ତାଙ୍କ କହୁଥିଲେ !” ସେ ସେ ପିଠି କଣ୍ଠରେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁସ କଲା ।

“ପିଲାଟିକ ଅନୁଭବ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଯାଉଛି ।” ବୋଲି ଅନୁରୋଧ କଲା ।

‘ହଁ’ କଲି । ସେ ଗୁଡ଼ଉଥିଲା । ପାଗଳମାନେ ଉଠୁଥିଲେ । ମନେ ପଡ଼ିଲେ । ମୁଁ ପିଲାଟିକୁ ଶୋଇଲି । ଯନ୍ତ୍ରେ ଗୁଳିର ଗୁମ୍ଭାର ଚେଇ ଘର ପହାଡ଼ ଉପରକୁ ।

ଓଃ ପାଳ କଣ୍ଠ ଦୂର ଉଠୁ । ସତ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ଅଟିଲା । କାଳ ବୋଲିକି ପନ୍ତ ଛପିଲେ ।

ଘଣ୍ଟେ ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ା ମାଈ ଅଛିଲା ଘର ମଙ୍ଗଳ ହେଲା । ଘେର ଗୁହ୍ନ ଦେଇ ଗଦନ ଦେବରେ ରେଖା ଛୁଟିଲୁ । ତା ଅନ୍ତେ ଅର୍ଦ୍ଧରେ ଦୁଇଟି ସିପାହୀ ।

ରେଖା ଅଗ ମତେ ଯେଉଁଲ ଥର ପିଣ୍ଟିଲା ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା । ମାଗର "ଘାପ ଘୋପ" ଗାଳିରେ "ଭୁଖ ଭୁଖ" ଦୁଇଥର ମଜ ଗୋଟି ଭଡାଇ ଦେଲୁ । ଅବଧୂର ଘଟିରେ ଲୋଭା ଲଗୁ ଘାଗଇ । ଘୋଡ଼ାଦୁଇଟା ଛେଇ ନେଇଗଲେ ରେଖାକୁ । ଅନେକ ଗାଉଁ ଓଟାଳି ଭିତରେ ।

ଏଇ ଏଇ ଅଛାଇ । ଭେଟୁ ମନେ ଗୁଡ଼ାଇ ଶିକାର ଉଠିଲେ । ଶିକାର ଅଣ ଫୁଲଗାନ ଝିଣିଝିଣି ନାଦ ଘଣ୍ଟ ପିଣ୍ଟିର ଦେଇ 'ଭୁଖ' ଉଠ ମିଶ୍ରର । ଦୂରଦୂରାନ୍ତର ଘରର ଭେଳ ଭଲ ଭ ।

ଅପରନ ସ୍ତଳ ।

ଦୁଇଜଣ ଯେଉଁ ଅନି ମତେ ଥାନାକୁ ଟାଣି ନେଇ ଗଲେ । ମୁଁ ମାତ୍ର ଅନ୍ଧେଇ ହୋଇ ଦେଖିଲି ଯେ ଥାନା ଭିତରେ ରେଖା ଦେଇ ଦେଉ ଅଛୁ ।

ଯେଉଁଠି ଅନେକ ଗିରୁଡ଼ଣା ଦୋଷ ଗୁରୁ ମତେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା । ଏତେ ବଡ଼ ଘର ଲୁଣ୍ଠନ ଅପରାଧ ପାଇଁ ହେଉ ଥିବ କାହିଁ, ମୁଁ କେଉଁ ଭଳରେ ଛୁଟୁ ବଳ ବାହୁଦେଲି । ଦାରୋଗା ମତେ ରେଖା ଓଳିଗା ରାଜ ଦେଇ ଦେଇ ହେଉଥିଲେ ଲୁଅଇବୁ ବୋଲିଦେଲେ ।

ରେଖ ମତେ ହେଉଁ ଧରୁଥିଲେ ଓଠ ଘୁଞ୍ଚ 'ମଦନା ମନା, ମଦନା ନ.ନ., ମୋ ପିଣ୍ଟିକି ମତେ ଫେରାଇ ଦିଅ ।

ଝଟେ କଣ ତାଙ୍କୁ ପାଇ ଦେଖନ୍ତ ? ମୁଁ ତୁମଙ୍କୁ ମୋର ବୋଲି ଭଜାଇ ଦେଇଥିଲି । ତୁମେ ଏତେ ନିଷ୍ଠୁର ହେଲ କିପରି ମଦନା ନନା ?"......

ଜଡ଼ କଳ୍ପନା— ହୃଦୟ ଫଟା ଡାକ ତାର ।

ଜମାଦାର ମାନେ ରେଖାର ଡ଼ାକ ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ନେଇଗଲେ । ମୁଁ ଭାବୁଥାଏ "ରେଖାକୁ ମୁଁ ଲଭ ପାଏ ବୋଲି ଭଗବାନ ମୋର ହାତରେ ଏ ସବୁ ଲଗାଇଲେ ପରା !! ଦୋଷୀ ବାଳକ ।"

ମଦନ ଦଳରୁ ତୋଟାଏ ମୋଟର ଆସିଲା । ପୋଲିସ ସାହେବ ଆଉ ଡେପୁଟିଜଣେ ସବ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ତହିଁରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ । ସାହେବ ରେଖାକୁ ଦେଖିକି ପିଆଇ ତାଙ୍କୁ ନଟବରକୁ ସିବାକୁ କହିଲେ । ରେଖା, ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା— "ମୋର ଦଇତ୍ କାହିଁ ? ମୁଁ ସନ୍ତୋଷ ହେଲେ ତାଙ୍କରେ ନଟବର ଗୃହ ନଶ ଦୂଲରେ ପହଁଚିଲି । ମୁଁ ମୋ ମୁଖ ଉଠରେ ଗୃହତିଜ ବୋଲି କହିଲେ ପଏ କରାଇ ଥିଲି । କଏ ସେ ଲେ ନିଷ୍ଠୁର ମତେ ଏଡ଼ିକି ଉଣି ଚେ ହାତରେ ଉଚାଇ ଦେଲ । ମୋର ଦଇତ୍ କାହିଁ, ମତେ ନେଇଯାଅ କାହିଁ ?"

ସାହେବ କହିଲେ—"ଅବେ କାନ୍ଦାଣି, ସନ୍ତାମା ରେ ଗିଲତ୍ ମୋହାଲଘଣ୍ଟି ଦେଖାଉଛନ୍ତି । ତୁ ଦଇକ ଉଠେ ଶୀର ଭୂତଳକୁ ବୋଲି ନାହିଁ ଉଠାଉଛନ୍ତି ।"

ରେଖା ହଠାତ୍ କାଢ଼ ଚିତ୍ "ଛଲେ, ସଲେ" କହୁ ଚଢ଼ଉ ଉଠରକୁ ଧାଇଁ ଦେଲା । କହିଲେ କେ— "ମଦନ ନନାକୁ

ସେବେ ଛନ୍ଦଉ । "ଅସ ଭାଇ ମଦନା ନନା, ପିଅ ମୋର ସହିମା ପଚଏ, ଅଧ ସ୍ଵର"— ଏହା ଏହା ବାଜ ଶୁଣାଗଲା । ମୁଁ ପେଟେରବେଳେ ମୋର ଏକ ପାପ ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା, ପଛୁଁରେ ପଶୁଟିର କୋମଳ ଦେହ ଦେଖି ଖୋରକ ଭିତରର ପଥର ବୋହିଣୀ ଦେଇଥିଲି । ଆଉ ସ୍ଵର ପାରୁ ନଥିଲି— ରେଖା ପ୍ରତି ସାହେବଙ୍କର ବାହୁଁଡ ଏତେ ଛଳନା ।

ତା ପରେ ସାହେବ ମତେ ଜଦୋର୍ଷୀ ବହୁ ବଦୀକୁ ପିଥାର ଶରକୁ ଗୁଳି ପିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ମୁଁ ଏଥର ଅପ ଅପଥ କରି ଭଳିଲି— ଶୁଣିବାକୁ, ଦୋଷୀ କିଏ ହେବ ? ସବା, ନା ସୁବେଗ, କିଏ ପାପ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବ !

ସେଦିନ ହେଲା । ଏବେ ପରକ ପୋଲିସ ସାହେବଙ୍କ ସହେ ମହାତ୍ମାଙ୍କର ଦେଖା ଲାଗି ଦେଲା । ଅଭ୍ରାଂ ବାବୁ ଆସିଲେ, "ରେଖା ବର୍ଷାର ପିଣ୍ଡ ମଦ ଏବେ ବସା ପରେ ରାଉ ହେବାକୁ ବନ୍ଧୁ କରି ହେବା ଦେ ମୁଁ ମା ପମୁଦ୍ର ମାଗଲି ହୋଇ ରାଉଛୁ" ବୋଲି ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଲେଖିଦେଲେ । ପୋଲିସ ସାହେବ ରେଖାକୁ ବାହାଣୀ ଦେଇ ଆରେ ଉଦ୍ଗ ଗୁଳିଲେ । ଜର୍ମାନ ରେଖାକୁ ଡାକିଲ ବହୁତ ମା, ଜନ ବେ ଲୁହାର ଲଦିଗ୍ରେ । ରେଖା ଦେଖ ପଡ଼ ଆଣିକୁ ଲହ ଭୃତାଳୁ ।

ତା'ର ପରେ ଦାଗାବାଜ ଆଇ "ରାଜଶ ସଙ୍ଗ ଯାଏଇ ଆଲଡା ଛୁଟିଯାଉ" ମତେ ହୁକୁମ ଦେଇଥିଲେ । ଏମିତି ବହୁ ମଦନ ନଇଁ ଦେଲା ।

ଶହୁ ଶେଷରେ ସହେଳୀ—"ରେଖା ଏବେ କେଉଁଠି ?"

“ମୁଁ ତ ସେଇ ସ୍ୱର ବାହାରୁ ଆସିଲି । ଟେଲିଫୋନରେ ଶୁଣିଲି, ଅଚେତ ରେଖା ଝଡ଼ରେ ମଧ୍ୟ ରଜା, ଯୁବରାଜଙ୍କର ଭୋଗ ବୃତ୍ତି ପଡ଼ିଲା । ରାଣୀମା ତାଙ୍କୁ ତଡ଼ନା ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଜାଗାଠି ରଖାଇ ଦେବାକୁ ଯାଉଥିଲା ବେଳେ ରେଖା ଜାଣିପାରି ରାଣୀମାଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଲୁଚାଇ ଗଲା, କେହୁ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଗଲା ବେଳେ, ଯୁବରାଜ ଦେଇଥିବା ଗୋଟିଏ ମୁକ୍ତାର ହାର ଓ ଚିଠିଏ ପତ୍ରେ ରାଣୀମା ପାଦତଳେ ସମର୍ପି ଦେଇଥିଲା ।”

ମଦନ ସେତେ ବେଳୁ ମୃତ୍ୟୁପାଶ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ବେଳେ— ଦାନ୍ତରେ ଝଲକାଉ ଖବରକାଗଜ ବିକାଳି ଡାକ ତାଙ୍କ ଶୁଭୁଥିଲା—“ସ-ମା-ଜ; ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର-ଅଣ୍ଡା; ନବ-ଓଡ଼ିଶା; ଡେଇଲି ପେପର ।”

ରେଳ ମଟରରେ କେହୁ ଜଣେ ଖବର ପଢ଼ୁଥିଲା—
ଆସେମ୍ବ୍ଲିରେ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ’ ।
‘ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଘୋଷଣା’ ।
‘ଏଣିକି ଜମିଦାରୀ ମୂଳପାଣ୍ଡୁ ହେବ’ ।
‘କେଉଁ ପ୍ରକାରରେ ଜମିଦାରୀ ଉଠାଇ ଦେବା ପାଇଁ
କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଦୃଢ଼ ପ୍ରସ୍ତାବ’

* * * *

ଚଉତାଳୀ–୨

ପଣ୍ଡିତ ଖେଳ

ଜୋସଫ ଉଡ ଇଂରେଜ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ବାଲ୍ୟ ଦିନେ । ଦିନେ ଜୋସ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ କୁମାର ପଞ୍ଚା । ତା ପାଇଁ ଜୋସଙ୍କୁ କେଉଁଠି ଶୁଣିଲେ ପାଠରେ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ପଡୁଥିଲେ ଜାଣି କେଉ ପ୍ରଶ୍ନ ଜୋସଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କ ପାଖରେ ଲଜ୍ଜିତ କଲେ ।

ଦିନେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଦେଶ ଉଦୟନ୍ତି ସଂସ୍ଥା ଏକ ସପ୍ତାହ ପରେ ଶିକ୍ଷକ ମହାଶୟ ଜୋସଙ୍କୁ କହିଲେ "ପଣ୍ଡିତ ଏହି ଖଣ୍ଡିଏ, ପାଠରେ ଏହି ସବୁ ।" ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଜୋସ ଅତି ଶୀଘ୍ର ପାଇ ନା କଲ ପେନସିଲ ଧରି ଲେଖି ଦେଲେ ଶିକ୍ଷକ ସଙ୍ଗେ ଦିଅ ବୋଲି । ଶିକ୍ଷକ ଦେଖି ଖୁସି ହେଲେ । ତେଣୁ ସେ କହିଲେ— ସେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାଁ "ପଣ୍ଡିତ" ।

ପରଦିନ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ପାଠ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଘଟଣାଟା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହି ପକାଇଲେ । ଛାତ୍ରମାନେ ଏକଥା ଶୁଣି ଚେଁହାଏ ହାସ୍ୟର ଝଡ଼ ବୁହାଇବା ସଙ୍ଗେ ଘଟଣାକୁ ଚିର ସ୍ମରଣୀୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍କୁଲର ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ "ତେଲି ପଣ୍ଡିତ" ବୋଲି ନାମ ଦେଲେ । ପଣ୍ଡିତେ ଅଗ ଅଗ "କିଏ ଖାଇବ ପଇସ, କା'ଠେ ଲଟିବ ଅଠା" କହୁ କେତେଦିନ ହସି ହସି ମାରୁଥିଲେ । ତା ପରେ ଛାତ୍ରଙ୍କର ସେଦିନଠୁ ଶୁଣି "ତେଲି ପଣ୍ଡିତ" ଡାକ ତାଙ୍କର ଆଉ ସହ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ସେ କିଛି ଦିନ ଏଥିର ପ୍ରତିକାର ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଲିଖିତ ଅଭିଯୋଗ ଜଣାଇଲେ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦୁଇଅଣା ହିସାବରେ ଜରିମାନା କଲେ । ଛାତ୍ରମାନେ କିନ୍ତୁ ଏ ଜରିମାନା ଦେବାକୁ ନାରାଜ । ଘଟଣା ବଡ଼ ବାଙ୍କିଲା ହେଲା । ଛାତ୍ର ସଙ୍ଘ ଏ ଜରିମାନା ରଦ୍ଦ କରିବାକୁ ଧର୍ମଘଟ କଲେ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଶେଷରେ ନାକ କାନ ଅଣ୍ଡିଲେ ଜରିମାନା ଦଣ୍ଡ ଉଠାଇ ନେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ପଣ୍ଡିତେ କିନ୍ତୁ ବାଟରେ ଆଉ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାଲି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଦିନକୁ ବାହାରର ଖଣି ଗଳି ଛାତ୍ର ବାହୁଡ଼ି ଦାଣ୍ଡର ଚିତ୍କାରରୁ ଘର ବାଡ଼ି, ପାଚେରୀ, ଛାତ, ଗଛ ଅଟେଇ ସମସ୍ତେ "ତେଲି ପଣ୍ଡିତ" ଡାକରେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଅତି କାନ ଫଟାଇ ଦେଲେ । ଶେଷରେ ପଣ୍ଡିତେ ଆଉ ସହ୍ୟ [illegible] ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମରେ [illegible] ଅଦାଲତରେ ମାନହାନି ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର କଲେ । ସ୍କୁଲ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ [illegible] ଗୁଣ୍ଡାମି [illegible] ଛାତ୍ର ମୂଳଙ୍କ ଉପରେ ମାନହାନି [illegible] ଅଭିଯୋଗରେ ଦୋଷ ସାବ୍ୟସ୍ତ କଲେ ।

ଛାତ୍ରମାନେ କେହି ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ନାହିଁ । ପଣ୍ଡିତେ କ୍ଲାସରେ ଛେଳି ଚୋର ପ୍ରମାଣ ଦେବାକୁ ବସିଲେ ।

ପ୍ରଥମ ଛାତ୍ର କହିଲା— ଆଜ୍ଞା ! ଛେଳିମାନେ 'ଗଛ ଡାଳରୁ ପତ୍ର ଖାଆନ୍ତି' । ପଣ୍ଡିତେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନ ଅମୃତପତ୍ର ଖାଉଛନ୍ତି । ସେ ଛେଳି ନୋହିବେ କାହିଁକି ?

ପଣ୍ଡିତେ ପ୍ରତିବାଦ କଲେ— ଅର୍ଥଚୋର ! ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖାଅଛି—'ଭୁକ୍ତି ପତ୍ର କରିବ ଭକ୍ଷି ।' ସୁତରାଂ ପ୍ରତିଦିନ ମୁଁ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପ୍ରକାରେ ଅମୃତପତ୍ର ଖାଉଅଛି । ପତ ଖାଇବାନ୍ତି

ଦ୍ୱିତୀୟ ଛାତ୍ର କହିଲା— ପଣ୍ଡିତେ ପୋଥି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଛେଳି ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ଛେଳି ପାଣିକି ଦେଖିଲେ ଡରେ । ପଣ୍ଡିତେ ମଧ୍ୟ ପାଣିକି ଦେଖି ଡରନ୍ତି । ଏପରିକି କଣ୍ଠ ଛୁଇଁ ଦେଇଥା ବାଟରେ ଟୋପାଏ ପାଣି ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡିତେ ଛେଳି ଭଳି ଡେଇଁ ଡେଇଁ ପଳାନ୍ତି । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କୁ ଛେଳି ନ କହିବ କାହିଁକି ?

ପଣ୍ଡିତେ ଜବାବ ଦେଲେ— ଆଜ୍ଞା ! ମୁଁ ନିଜେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ବୈଷ୍ଣବ ଶାସ୍ତ୍ର ମୋ ଦେହରେ ଚଳେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ଅନେକ ଦିନେ ନାହିଁ ସ୍ନାନରେ ସ୍ନାନ ସମାପନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ସ୍ନାନଘର ଡେଙ୍ଗ ପାଣି ଭୁଜା ଦେଇ ଇଚ୍ଛାମାତ୍ରରେ ଡଙ୍ଗାରେ ପାଣି ଲାଗିଲେ ମୁଁ ନ ଡେଇଁ ତେଉଁ ତେଉଁ ଅପେକ୍ଷା କରେ । ମୁଁ ଛେଳି ନୁହେଁ ।

ତୃତୀୟ ଛାତ୍ର କହିଲା ପଣ୍ଡିତେ ଛନ୍ଦରେ ଛେଳି । ଛେଳି ମହଜିଦ ଖାଇ ଦିଏ, ପଣ୍ଡିତେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଖାଇ

ଦେଉନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ— ତାଙ୍କ ଘର ପିଲାଟି 'ଭ୍ରୁ' 'ଭ୍ରୁ' ବୋଲି ଭୁକିଲେ ପଣ୍ଡିତେ ତାକୁ ଖୀର ଖୁଆଇବା ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖିଛୁ ।

ପଣ୍ଡିତେ ଏଥର ଖୁବ୍ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ପାଟିକରି କହିଲେ— ଆଜ୍ଞା ଏ ସ୍ନେହଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ବଦ୍‌ମାସ୍ । ଆପଣ ଜାଣେ ଦେଖନ୍ତୁ ଖୀର ଦେବାକୁ ମୋର ପଇସା କୋଉଠେ ଅଛି ?

"ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ" ଡେପୁଟିଲ୍ ସହେବଙ୍କ ଦଣ୍ଡର ଖାତା ଖାତେଇ ଦେଇ ଅଧ୍ୟାପକ କହିଲେ— ପଣ୍ଡିତେ ! ଏକଥା ଗୁଡ଼ାଏ ନୁହେଁ— ଭୋଟ୍ । ଏଠାରେ ଜଣିଙ୍କ ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଖାଦ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ବେଶୀ । ଆପଣଙ୍କ ପଇସା ଅଛି କି ନାହିଁ ଏକଥା ସେମାନଙ୍କୁ ଗଲେ, ତୁମେ ସମ୍ପାଦକେ ଅପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡା ଅପବାଦ ଲଗାଉନ୍ତି ବୋଲି କହି ପାରନ୍ତି । ତେଣୁ ଆପଣ ଧରି ଯିବ ଭବେ ପ୍ରମାଣକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ।

ପଣ୍ଡିତେ କହିଲେ— ଆଜ୍ଞା ! ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଘର ପିଲାଟି ମ ଉଠି ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଉଠି ବସିବା ଆଗରୁ ଭୁକିଥାଏ । ଏବେ ବେଳେ ପିଲାଟି ଉଠି ଭୁକିଲେ ମୁଁ ତାକୁ ବଣ୍ଡ ଦୂରକୁ ଅନ୍ୟ ଦୋହାର କରେ । ଯେବେ ଯେବେ ସ୍ନେହରେ ପିଲାଟି 'ଭୁ' 'ଭୁ' ବୋଲି ଭୁକିଲେ ମୁଁ ତାକୁ ଦୂରକୁ ଅଳଗାକ ଘରିକି ଅଣ୍ଟି ଦିଏ ଚେଷ୍ଟାର ଏ । ଫଳରେ ପିଲାଟି ଅଣ୍ଟିରେ ଚୁପି ଚୁପି ଦ ଏକ ଭୂଲ ପଡ଼େ । ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ଖାଇଦେବା କଥା ମିଛ ।

ଡେପୁଟି ଘର କହିଲ— ପଣ୍ଡିତେ ଆଜ ଭୋଟକୁ ଅସିବା ଆଗରୁ ଓ'ର ବୋଲ ପଢ଼ନ୍ତି । ଆଗରୁ ସେ ଦେଶୀ ଦାରି ଲଗିଥିଲେ ଠିକ୍ ସେ ବୋଟ ଦେଲ ଏକ ଦେଇପାରିଥିଲେ ।

ପଣ୍ଡିତେ କହିଲେ— ଷଣ୍ଢ କଣ ! ମୋର ଶିଷ୍ୟ ଚାରିଟି ଭାଟପାରମ୍ ହେବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ମୋହନ ଭଙ୍ଗ ବାଟି ରଖିଥିଲି ଦେଖିଗଲି ମୋର ସମସ୍ତ ପଣ୍ଡ ହେଉଥିବାରୁ ମୁଁ ବାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଦେଲି । ଏଥିରେ ମନୁଷ୍ୟ କଣ ଷଣ୍ଢ ହୋଇଯାଏ ?

ଢେଙ୍କାନାଳ କହିଲା— ଅଜ୍ଞ ! ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଘରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖାଲି ଷଣ୍ଢ ନୁହନ୍ତି, ତାଙ୍କରେ ଶିଷ୍ୟ ଶିଷ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଷଣ୍ଢ । ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମୁଁ ସଭାସ୍ଥଳର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଥିଲି ଶୁଣିଛି— ତାଙ୍କ କୁଶଳୁ ଖାଇ ମେଁ ମେଁ କରୁଥିଲେ । ଷଣ୍ଢ ପରି ବସୁଥିଲେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇବ ଏପରି ମେଁ ମେଁ କରନ୍ତି ।

ପଣ୍ଡିତେ କହିଲେ— ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ମିଛ । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ମୁଁ ପଡ଼ିଆ ବୁଲି ଦେଖୁଁ ଅନ୍ଧ ଦେଖିଲି—ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ପଞ୍ଚଶାଳର କବିଶିଷ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାରେ ଗଢ଼ ସବୁଠା ଶିର ଗାଲୁଅ ଘିଅ ହାଣିଛି । ମଜା ଅଛନ୍ତି ମନା ଅମର ଭାରିଘୋର ମନର ଉପଦେଶ ଦେଇ ଶଭଳନ୍ତି ତେ—ସବୁ ଶିବାଏ ସ୍ୱଳ୍ପ ଶିଷ୍ୟ ଗାଲୁଅ ଘିଅ ହାଣିବେ ଯନ୍ତ୍ର ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ ହେଉଛନ୍ତି : ତାଙ୍କର ଷଣ୍ଢ ଜନ୍ମ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ ମୁଁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଟିକେ ଗାଟିଏ ଉଲଟେଇ । ସେ ମଧ୍ୟ ମୋ କଥାରେ ବାଧ୍ୟରେ ଲଗାଇ ଦେଲା । ତେଣୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଛଳରେ ଦ'ଭୁଇ ଥା ଦେଇ ଦେଲି । ଏଣିକର ସେ ସେହି ରହୁଥିବାରୁ ଶିଷ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିର ମଧ୍ୟ ପାଖରେ ଆଉ "ମିଁ ମିଁ" ହେଉଥିଲେ ନାହିଁ ।

ଶକ୍ତ ସ୍ଥଳ କହିଲା— ପଣ୍ଡିତେ ସତ୍ତରେ ଏହରେ ପଢ଼ୁଥିବେ ନାଁ "ହିଁ ହିଁ" "ଫୁ ଫୁ" କହୁଥାନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଏ ଗୁଣକଥା ଶୁଣି ଦୁଷ୍ଟ ନୃପ କି ?

ମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ— ମୁଁ ଆଗରୁ କହିଛି—ମୋର ଶିକ୍ଷା ଅଳ୍ପ ଦେବ ! ତେଣୁ ନାଟ ଦେଖିବା ମୋର ଶିକ୍ଷା ଅଭ୍ୟାସ ଅଛି । ସବୁଦିନ ମଧ୍ୟ ନାଟ ଦେଖାରେ ଧର୍ଣ୍ଣ ବଳମ୍ବ ଯେବେ ପିଲାଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ିବାରେ ମୋର ସ୍ମୃତି ଅଛେ ନାହିଁ । ଏ ଅଭ୍ୟାସଟା ଯେ କେବଳ ମୋର ଏକା ଅଛି ଏପରି ତ ନୁହେଁ, ଦୁନିଆର ଯେତେ ନାଟ ଦ୍ରଷ୍ଟା ସମସ୍ତେ ଏହା ହେଲା ଯେବେ ତେବେ ମତେ ମଧ୍ୟ ଭୋଟଖବର ହେଲା କରନ୍ତୁ ।

ସମ୍ରାଟ ଛାତ୍ର କହିଲା— ଆଜ୍ଞା, ପଣ୍ଡିତ ନିଜ ଭାଷାରେ ନିଜେ କହିଥିଲେ ସେ ହେଲା ।

ମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ— "କେଉଁଟା ?"

ଛାତ୍ର କହିଲା— 'ଅଜ୍ଞା ସ୍ୱଭେ ମନ୍ତ୍ରି ଶାବେ' ଶ୍ଳୋକଟିର ଅର୍ଥ ଆପଣ ବୁଝାଇବା ବେଳେ ତାହାର ଅର୍ଥ ଆପଣ କ'ଣ ବୋଲି କହିଥିଲେ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ— "ବଇଲ" ।

ଛାତ୍ର କହିଲା— ଆପଣ ଆମକୁ ଅନେକ ଦିନ କହି ନାହାନ୍ତି କି ମୁଁ ମୂର୍ଖ ଅଟେ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ— ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ବେଳେ ତୁମମାନେ ବୁଝିନ ପାରିଲେ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ "ମୁଁ ମୂର୍ଖ ଅଟେ ?"—

ଛାତ୍ର କହିଲା— "ମୁଁ ମୂର୍ଖ ଅଟେ" ବୋଲି କହିଲା ତୁମେ ସବୁ ଦିନରୁ ଆପଣ କେବେ ପ୍ରଶ୍ନ କରି ନାହାନ୍ତି କି ?

ପଣ୍ଡିତେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲାବେଳେ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ ଛଡ଼ା ପ୍ରଶ୍ନ ବାଚକ ଚିହ୍ନଟା ବା କପରି କହୁଥାନ୍ତେ ? ଖୁବ ଖୁବ କୌଶଳରେ ଜାହିର କଲେ ।

ବସ୍ତୁରପଞ୍ଚ ଟିକଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିବାକୁଲେ— ଏ ଦେଶର ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ, ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ । ତା ପରେ ସ୍ମୃତି ଲେଖି ଶୁଣାଇ ଦେଲେ— "ଅତୀତରେ ଯେଉଁ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଠାରେ ସମସ୍ତ ଚେଲା ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି, ତଥାପି ପଣ୍ଡିତେ ପ୍ରକୃତରେ ଚେଲା ନୁହନ୍ତି । ତେଣୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ 'ଚେଲା ପଣ୍ଡିତ' ସମ୍ବୋଧନ କରି ପ୍ରତୀକ ଛାଡ଼ି, ଖୁବ ଖୁବ ଅଣା କରିମାନ କହିଲେ ।

ଛାତ୍ରମାନେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଉଠିଲେ ଦଇଣ୍ଡ ମାନି । ମଞ୍ଚଟା ଉପର ଭୋଟରୁ ଗଲ । ଉପର କୋଣରେ ଏଣ ଛାତ୍ରେ ପ୍ରଳୟ ଦାବୀ ସଂଗ୍ରହ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଗୁ କହୁଥିଲେ ।

ଛାତ୍ରମାନେ ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ କାରଣ ଥିବ ବୋଲି ସେ—ଯେଉଁ ପଣ୍ଡିତେ ପ୍ରକୃତରେ ଚେଲା ନୁହନ୍ତି, ତେବେ ଛାତ୍ର ସମସ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ 'ଚେଲା ପଣ୍ଡିତ' ବୋଲି କାହିଁକି କୁହାଯିବେ ? ପଣ୍ଡିତେ ତୁରନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ବୋଧକରି ଟେବୁଲର ଉପରେ ଭୂମିକା ଗର୍ଜ୍ଜନ କରି ମୁହଁର ଉପର ପ୍ରକାଶ —"କାହିଁ ପାରୁଛ ମାନିବା ଯାଉ ଯାହା କହୁଛ ପ୍ର..." ଉତ୍ତର ଦୁଇଟିକ ଦେଲେ ଭଲଭାବେ ସେ— ପରେ ଚେଲାର ମୁହଁଟା ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ଧୃତ କଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ ନେଇ । ସେତେବେଳେ କେଉଁ ଛାତ୍ର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ—"ମୁହଁଟା କାହିଁ ଉଦ୍ଧୃତ କଲ ? ବୋଧାତୀତ କପର

ପାଣ୍ଡୁରା ହେବ, ଅଙ୍କ ?" ପଣ୍ଡିତେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ
କହିଲେ "ଅରେ ଗଧ ! ଏଠାରେ ରୂପକ ସମାସ ସୂତ୍ରରେ
ହେବ ।"

ଏବେ ସେଠାରେ ସମାଧାନ କଲେ— ପଣ୍ଡିତଙ୍କ
ବ୍ୟାକରଣ ସୂତ୍ରରେ ଯଦି ମୂର୍ଖଙ୍କୁ ପଦ ହୁଏ, ତଥା ମୂର୍ଖାଦ ପାଣ୍ଡୁରା
ହୋଇପାରେ । ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ଯଥ କହିପାରନ୍ତି, ତେବେ
ସେହି ସୂତ୍ରର ପଣ୍ଡିତ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଛେଳି ପଣ୍ଡିତ ନହେବେ ?

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପସ୍ଥାପିତ ଦାବୀ ଯେତେ କି ମିଛ ଜାଣିବା
ନିମନ୍ତେ କମ୍ବୁରପଡ଼ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ । ଛାତ୍ରମାନେ ଦାବୀ
କଲେ ପଣ୍ଡିତେ ପଲଟା ଛୁରି କହୁବେ ।

ଛାତ୍ରଙ୍କ ଦାବୀ ସ୍ବୀକାର ହେଲ । ପଣ୍ଡିତେ ପଲଟା ଛୁରି
ଛାତ୍ରମାନେ କହିବା ପ୍ରକାରେ ଉପସର୍ଗ ବାହାଣା ଛଟା ବୋଲି
ସ୍ବୀକାର କଲେ । ତାପରେ କମ୍ବୁରପଡ଼ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ବ୍ୟାକରଣ ସୂତ୍ର
ସମ୍ବନ୍ଧେ ବହୁ ବିଶ୍ଳେଷଣା କରି ନିଜ ବୋର୍ଡର ସଦସ୍ୟ ମିଳିତ ବସି
ସ୍ଥିରକଲେ— "ଜଳ ବୋର୍ଡ ସଦସ୍ୟେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ପଦ୍ଧତିର
ଅବକାଶରେ ଛେଳି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ସ୍ଥିର କୃତ ହୋଇଛି ।
ଏଣେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ବ୍ୟାକରଣ ସୂତ୍ରର ଦୁହୁନ ପ୍ରଚଳିତ ଅବାହତା
ହୋଇ ଶ୍ରେଣୀରେ "ଛେଳି ପଣ୍ଡିତ" ନହେଲ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ
ଠାରେ ବ୍ୟାକରଣ ସମାସ ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ "ପଣ୍ଡିତ ଛେଳି"
ଧରା ଯିବେ । ତେଣୁ ଜଳ ବୋର୍ଡରେ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଦଶ ପାଉଣ୍ଡ
ଅର୍ଥ ଦଣ୍ଡ ଦେବ ସ୍ଥିରକଲ । ଏଣେ ଏଣେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ
ଦେଇଦେଇ ସତର୍କ କରିଦେଲେ ଯେ— ଏମିତ ବେଶ୍ୟାଙ୍କ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ
ଆଉ "ଛେଳି ପଣ୍ଡିତ" ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଯଦି ଛାତ୍ରମାନେ ଏ ଅଭ୍ୟାସକୁ ଆୟତ୍ତ କରନ୍ତି, ତେବେ ବୋର୍ଡର ଦାୟୀ ଦଣ୍ଡ ଲେଖିବେ ତାହାଙ୍କ ଛାତ୍ରମାନେ ଅଭୟ ହେବେ ।”

ପଣ୍ଡିତ ମହା ଆନନ୍ଦରେ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ଦୁଇ ଚାରି ଦିନ ଗଲା । ଦିନେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କେଉଁଠୁ ଫେରି ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ କହିଲେ—“ହଇହେ ! ତୁମେ ସବୁ ଏତେ ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲ କାହିଁକି କହୁଥିଲ— ପିଲେ ତମକୁ “ଛେଳି ପଣ୍ଡିତ” ନ କହିବା ପାଇଁ ? ଏବେ ତ ତମ ବାହାରେ ପଂଚ ସ୍କୁଲ ପିଲେ କହେଲେଣି ‘ପଣ୍ଡିତ ଛେଳି’ ବୋଲି, ଏଇ ହେଲା କଣ ? ଲାଜ ନାହିଁ ।”

ପଣ୍ଡିତେ କହିଲେ—‘ଅ—ହା—ମୁଁ ଆଉ ଶୁଣି ନାହିଁ ବୋଲି ଭାବୁଛୁ କି କଣ ? ତର୍କଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରମାଣ ଅନୁସାରେ ତୁମେ ଜାଣି ‘ପଣ୍ଡିତ ଛେଳି’ ବୋଲିବାରେ କିଛି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ‘ଛେଳି ପଣ୍ଡିତ’ କଥା ବୋଲିବା ହିଁ ମୋତେ ଅସହ୍ୟ ହୁଏ ।”

ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସେତେବେଳେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ କଥାକୁ ଭଲ ରୂପେ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ— ଏଣିକି ପିଲେ “ପଣ୍ଡିତ ଛେଳି” କହୁଥିଲେ ବି “ଛେଳି ପଣ୍ଡିତ” କେହି ବୋଲୁ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

—ସମାପ୍ତ—

ମୁଦ୍ରାକର:- ଅଜନ୍ ପ୍ରେସ୍, ଭୁବନେଶ୍ୱର (ଓଡ଼ିଶା)।